

Maalattun katutaiteen taiteellinen ylläpito

Taiteilijat tunneliteostensa ylläpitäjinä

LAB-ammattikorkeakoulu

Kuvataiteilija (YAMK), julkinen taide

2024

Pirjo Saanio

Tiivistelmä

Tekijä(t) Pirjo Saanio	Julkaisun laji Opinnäytetyö, YAMK	Valmistumisaika 2024
	Sivumäärä 84	
Työn nimi Maalattun katutaiteen taiteellinen ylläpito Taiteilijat tunneliteostensa ylläpitäjinä		
Tutkinto ja koulutusala Kuvataiteilija (YAMK), julkinen taide		
Toimeksiantajaorganisaatio (jos opinnäytetyöllä on toimeksiantaja)		
Tiivistelmä <p>Fokus on katutaiteen taiteellisessa ylläpitotyössä. Taiteilijoiden halu ja kiinnostus ylläpitää teoksiaan haastaa mielikuvaa katutaiteen hetkellisyydestä. Vaikka teosta vahingoitettaisiin jo ennen valmistumistaan, ei siitä silti voi päätellä teoksen tulevaa elinkaarta.</p> <p>Taiteilija voi tilanteen mukaan joko muuttaa teostaan tai pitäytyä alkuperäisessä. Tekemistä tahdittavat myös taiteilijoiden muut sitoutumiset sekä sääät. Katutaiteen ylläpito on omalla tavallaan aina ns. vaiheessa toisin kuin restaurointi ja konservointi.</p> <p>Käytin kaikista esimerkkinä olevista teoksista katutaiteiden nimitystä huolimatta teoksen hankintatavasta, sillä syyt ylläpitoon olivat usein samoja: Näkyvin syy oli teoksen töhrintä. On myös materiaaleista, kulumisesta ja käytänteistä aiheutuvaa ylläpitotyötä.</p> <p>Opinnäytetyöhön kuului myös oman teoksen suunnittelu. Idean kehittäminen on tarvinnut yllä kerrotun käytäntöjen pohtimisen ja kirjoittamisen. Ideoinnin lopputulemasta on opinnäytetyöni lopussa alkaen luvusta 10.</p>		
Asiasanat taiteellinen ylläpito, katutaide, elinikäinen oppiminen, töhrintä, tarrat, hiljainen tieto, ulottumakorkeus		

Abstract

Author(s) Pirjo Saanio	Type of Publication Thesis, YAMK	Published 2024
	Number of Pages 84	
Title of Publication Artistic maintenance of painted street art Artists as custodians of their tunnel works		
Degree, Field of Study Master's Degree Programme in Culture and Arts, Fine Arts		
Organisation of the client (if the thesis work is commissioned by another party)		
Abstract <p>The focus is on the artistic maintenance of street art. Artists' desire to maintain their work challenges the perception of the ephemeral nature of street art. Even if the work is damaged before it is finished, it is still not a prediction of its future life cycle.</p> <p>Depending on the situation, the artist can either modify the work or stick to the original. The pace of the work is also influenced by the artists' other commitments and by the weather. In its own way the maintenance of street art is always in progress, unlike restoration and conservation.</p> <p>Of all the examples I used the name street art, regardless of how the work was acquired, as the reasons for maintenance were often the same: The most visible reason was the vandalizing and defacing of the work. There is also maintenance work due to materials, wear and practices.</p> <p>The thesis also included the design of one's own work of art. The development of the idea has required the above-mentioned reflection and writing about the practices. The final result of brainstorming is at the end of the thesis, starting with chapter 10.</p>		
Keywords artistic maintenance, street art, lifelong learning, vandalizing, stickers, defacement, tacit knowledge, reach height		

Sisällys

1	Johdanto.....	1
2	Alkusanat.....	4
2.1	Tekstistä ja teoksesta.....	4
2.2	Varsinkin maalattu teos sopii taiteilijan itsensä ylläpitämäksi.....	4
2.3	Vastuuta, vapaaehtoisuutta ja arkirealismia.....	5
2.4	Systemisyydestä.....	7
3	Taiteellisen ylläpidon asettuminen laajaan kokonaisuuteen.....	10
4	Taiteellisesta ylläpidosta, sekä esimerkkejä.....	13
4.1	Ylläpidon tarve voi tulla jo ennen teoksen valmistumista.....	13
4.2	Muuttuvat ali- ja ylikulkumaalaukseni vuosilta 2000 ja 2019.....	13
4.3	Kolmen tunnelin ympäristötaidekokonaisuus vuodelta 1996.....	22
4.4	Taiteilijaryhmien tekemää taiteellista ylläpitoa.....	26
4.4.1	Lähellä restaurointia.....	37
5	Katutaiteilijan työmaasta.....	40
5.1	Lupa tehdä ja kadunkäyttölupa –kaksi eri asiaa.....	40
5.2	Työmaajärjestelyistä ja työhyvinvoinnista.....	43
6	Pesuista ja töhrysuojauksesta.....	49
7	Varastosta.....	54
8	Uusi työ organisaatioiden välimaastossa.....	56
8.1	Kausittain läsnä.....	56
8.2	Määräaikaisuuksien välissä.....	58
9	Rahaliikenteestä.....	60
10	Opinnäytetyöni teososuus.....	63
11	Synteesi tähänastisesta.....	68
11.1	Paikkasidonnainen opinnäytetyö.....	68
11.2	Varikkovarasto.fi:n hyllyjen välissä.....	71
12	Yhteenveto.....	78
12.1	...synteesi jatkuu.....	78
12.2	Hiljainen tieto ja ruohonjuuritaso.....	79
	Lähteet.....	81

1 Johdanto

Taiteellisesta ylläpidosta. Opinnäytetyöni kertoo alikulkutunneleihin maalatun taiteen ylläpidosta. Katseen suunta on ”ruohonjuuritason tuotantopermannolle”, taiteilijoiden itsensä tekemään taiteelliseen ylläpitoon. Käytän taiteellinen ylläpito –ilmaisua erotuksena restauroiden ja konservattoreiden toimenkuvista. Oleellista lisäksi on, että lähestyn aihetta omien kokemusteni ja havaintojeni kautta, sekä case-esimerkkien osalta sisäisiä ja ulkoisia sidosryhmiä mukaillen.

Olen tehnyt ylläpitotyötä ja koordinoinut taiteilijoiden tekemää teostensa ylläpitoa toimimalla Kaupunkiympäristön toimialaan kuuluvan kunnossapitoyksikön palkattuna, kokopäiväisenä kausityöntekijänä vuodet 2015–23. Toimenkuvani on ollut vakiintumaton ja uusi. Jokaisen kauden osalta kunnossapidossa tehtiin henkilöstöhallintoon erillinen katutaiteen ylläpitoa koskenut täyttölupahakemus. Määräaikaisuudesta ja kausityöhön rajoittumisesta huolimatta viihdyin palkkatyössä. Useaa erilaista työmarkkina-asemaa kokeneena olen vakuuttunut, että työmarkkina-asema on itselle sopiva ja perusteltu, jos se tuntuu omaan temperamenttiin sopivalta.

Määräaikaisuuteni keskittyivät enimmäkseen kesän kenttätyöhön sekä taiteellisen ylläpidon käytäntöjen pohtimiseen ja mahdollistamiseen. Ehkä juuri vakiintumattomuuden ansiosta saatoinkin ehdottaa joka kaudelleni jonkin ylläpitotyötä edistävän erityistehtävän. Näitä erityistehtäviä avaan sopivissa kohdin opinnäytetyötäni. Esimerkiksi viimeisenä kauteni 2023 sain laatia koosteen vuosien saatossa muokkautuneesta toimenkuvastani. Koosteen tarkoitus oli tehdä esihenkilöilleni näkyväksi käytännönläheisen toimenkuvani muovautumista ja auttaa heitä miettiessään katutaiteen ylläpitotyön roolitusta, tilaamista, ulkoistamista. Yhtenä pienenä jatkumona on ollut, että eläkeiästäni huolimatta tein kuluvana kesänä 2024 jonkin verran ylläpitotyötä kunnossapidon tilaamana vuokratyöntekijänä. Kiintoisa vuokratyömahdollisuus ajoittui tilanteeseen, jossa opinnäytetyöni oli jo lähes valmis, joten kyseisestä jaksosta on muutama maininta vain opinnäytetyöni loppupuolella.

Taiteilijoiden tekemä ylläpitotyö lienee taidetyön suuressa kokonaisuudessa marginaalia. Ilmiönä se on kuitenkin siten varteenotettava, että sain tehdä aiheesta tämän opinnäytetyön ja siten tehdä ylläpitotoimintaa näkyväksi. Mahdollisen marginaalisuutensa takia herää kysymys, ylläpitävätkö taiteilijat itse – ja millaisin käytännöin – teoksiaan naapurikunnissa, muualla Suomessa tai ulkomailla. Selvitys olisi paikallaan, eikä materiaaliakaan puuttuisi, sillä viimeisimmän kymmenen vuoden aikana luvallinen katutaide on kaiken aikaa lisääntynyt, joten myös kunnoltaan monenlaisessa vaiheessa olevat kohteet lisääntyvät.

Katutaiteen tekeminen alkoi pääkaupunkiseudulla aivan erityisesti vilkastumaan lähde-
essä 2000-luvun toiselle kymmenelle. Yleisestä taidepuheesta olen ymmärtänyt asiaa edis-
täneen, että 1998 aloitettu Helsingin Stop töhryille -hanke päättyi vuonna 2008 (Wikipedia).

YAMK-opiskelun luennoilla on julkista taidetta edistävänä tekijänä mainittu julkisen taiteen
hankintaohjeiden mukaan ottaminen Rakennustieto Oy:n -tietokantaan Taide rakennus-
hankkeissa -ohjekortin muodossa vuodesta 2014 lähtien. Viittaaan RT-ohjekorttiin kohdissa,
joissa korostan taiteellisen työskentelyn eroavaisuuksia valmiissa julkisessa tilassa, verrat-
tuna taiteelliseen työskentelyyn RT-kortin tarkoittamissa rakennushankkeissa.

Vantaalla vuonna 2013 perustettu Myyrmäki-liike on ollut kaupunginosassaan lukuisten ka-
tutaidehankkeiden aktiivinen toimija ja taustavaikuttaja yhdessä Street Art Vantaan (nyk.
SAV Taidekollektiivi) kanssa. SAV:n ja graffitimaalareiden kohteiden ylläpidosta on luvussa
4.4. Vuonna 2015 valmistui Vantaalla paljon taidetta myös kehäradan asemille. Yksi Kehä-
radan taidehankkeisiin kuulunut kuusi tunnelia käsittävä teoskokonaisuus on sisällynyt työ-
arkeeni huollettaviin, joten siitä on luvussa 4.4.1. Perusteellisimmin käsittelen jo kohta 30-
vuotiaan, edelleen voimissaan olevan kolmen alkujaan slammattun tunnelin muodostaman
kokonaisuuden ylläpitoa, luku 4.3, sekä omaa kohta 25-vuotiasta kohdetta, luku 4.2.

Vantaan taidemuseo ilmoitti vuonna 2016 laajentavan toimintaansa graffitiin, katutaitee-
seen ja performanssiin sekä otti julkisen nimikilpailun myötä nimekseen ARTSI. Samoihin
aikoihin vuoden 2016 alussa sattui myyrmäkeläisellä graffititaidalla ilmaisuvapauteen liittyy-
nyt jupakka, jossa poistettiin kahteen kertaan ”Hävetkää!” -graffiti. Runsasta vuotta myö-
hemmin eduskunnaan oikeusasiamies totesi, poistamisessa rikotun graffitimaalareiden sa-
nanvapautta. Ratkaisuasikirjassa on mainintoja kyseisen graffititaidan ylläpitokäytännöistä
ja graffitimaalareiden keskenään noudattamista käytännöistä, joten casesta on luvussa 4.4.

Helsingin kaupungin nuorisoasiainkeskus laati vuonna 2016 Katutaiteen pelisääntöryh-
män raportin (30.11.2016 raportti). Vaikka aikaa on kulunut jo kahdeksan vuotta, summa-
taan raportissa edelleenkin relevantteja katutaidebyrokratiassa huomioon otettavia asioita.
Katutaiteen ylläpitoon löydän raportista yhden epäsuoran maininnan. Siinä todetaan – tai
toivotaan – että samat teokset pysyisivät silloissa ja alikuluissa pidemmän aikaa (raportin
s.15). Tulkitsen tuon viittaukseksi ylläpitoon, sillä pysyvyys edellyttää ylläpitotahtoa ja -val-
miutta. Raporttiin sisältyy liite, jossa Helsingin kaupunki on seitsemää eri tahoja haastatellen
kartoittanut katutaiteen tuolloin vasta orastaneita käytäntöjä. Vantaan tuolloisesta kuntatek-
niikan keskukselta (nyk. Kadut ja puistot -palvelualue) Helsingin haastateltavina olivat ka-
tuvalvontapäällikkö sekä allekirjoittanut.

Helsingiläisten raportin edellä mainitussa liitteessä haastattelukysymysten painopiste oli lupa-asioissa. Vastauksessa kerroimme Vantaalla juuri tuolloin v. 2016 laaditun Katutaide-maalauksen yleisellä alueella, yleisohjeen (ks. luku 5). Mainitsimme myös, että katutaide-toiminta Vantaalla tulee sisältämään enenevästi olemassa olevien teosten ylläpitoa. En vielä tuolloin käyttänyt taiteellinen ylläpito -ilmaisua.

Olen ryhtynyt käyttämään taiteellinen ylläpito -ilmaisua, kun on ollut tarvetta erottua restauroinnista. Jo vuonna 2005 osallistuin Uudenmaan taidetoimikunnan UUTTA taiteilijaprojektiin, jossa tekemässäni Tekemisenteos -taiteilijakirjassa mainitsin edellä mainitun, tuolloin vasta viisivuotiaan tunneliteokseni. Linjasin taiteilijakirjassani, että vuotuista 10–40 tuntia kestävä työtäni ei voi sanoa vain korjailuksi, koska teoksen ulkoasu muuttuu kaiken aikaa (Saario 2005, 61). Sittemmin v. 2015 alkanut kausityöni teosten ylläpitäjänä ja ylläpitojen koordinoijana on mainittu jokaisen määräaikaisteni työtodistuksissa, luku 8.1.

Elinikäisestä oppimisesta. Kun hain opiskelemaan julkisen taiteen YAMK-tutkintoa, mainitsin hakemuksessani ylläpidon lisäksi elinikäisen oppimisen. Virallisissa julkaisuissa ja tilastoissa elinikäinen oppiminen mainitaan usein vain ns. työikäisten osalta.

Elinikäinen oppiminen olisi voinut jäädä opinnäytetyössäni omaksi hiljaiseksi taustamotiivaatiokseni, muille näkymättömäksi ja mahdottomaksi avata. Pitkään ajattelin, että se tässä yhteydessä olisikin yleisluonteisen käsitteellistä, esimerkiksi harjaantumista sanallistamisessa ja kirjallisessa ilmaisussa. Nyt kuitenkin vaikuttaa siltä, että suurin oppimiseni kietoutuu juuri opinnäytetyön taiteelliseen osuuteen. Siksi elinikäinen oppiminen on paikallaan mainita ainakin tässä johdannossa, ja tehdä samalla tätäkin työmarkkina-asemaa näkyväksi. Eläkkeeltä työskentely on monelle muullekin arkipäivää, ja mukavaakin sellaista.

2 Alkusanat

2.1 Tekstistä ja teoksesta

Opinnäytetyöni kirjallisessa osuudessa teen näkyväksi maalaten tehdyn katutaiteen ylläpitoa luovana taidetyönä ennemmin kuin tiukasti kunnossapitona. Tekstissä lähestyn aihetta käytännönläheisesti ja vuosia ylläpitotyötä tehneenä. Tutkintoon kuuluu lisäksi oman teosidean esittely. Siinä digitaalinen ja kollaasimainen työskentely kiinnostavat, sekä käytännöllisyys ja käytettävyys. Teoksen sisällön fokus tulee tekstiosuuden tavoin olemaan teosten ylläpidossa.

Kirjallinen osuus ammentaa kahdesta pääasiallisesta lähteestä: työskentelystäni yhdeksänä kesä kautena (2015–23) kaupunkiympäristön toimialaan kuuluvassa Kadut ja puistopalvelualueen kunnossapito – palveluyksikössä; sekä kahdesta muuttuvasta silta- ja tunneliteoksestani, joista toista olen ylläpitänyt jo kohta 25 vuotta.

Opinnäytetyö on prosessi, ja juuri tätä lukua kirjoittaessani mietin tykönäni, tulenko päivittämään nämä alkutekstit aina uudestaan prosessin edetessä, vai väistyisikö tämä varsinaisen johdannon tieltä tarpeettomana. Jos valmiin opinnäytetyön johdantoa ja näitä alkusanoja lukeva ei tietäisi, mihin prosessini teosidean osalta päätyy, lukijalle voisi olla mahdollista työstää itseni lailla ajatuksiaan ja piipahtaa sivupoluillakin.

Sekä kirjallinen osuus että digitaalinen teososuus tulevat ammentamaan käytännönläheisistä kokemuksista. Siinä missä tekstiosuus on tarkoitettu hyödyttämään teosten ylläpidon kehittämistä tuomalla ylläpitotyötä näkyväksi, digitaaliselle teososuudelle tuntuisi luontevalta jatkaa siitä, missä käsittely tässä tekstiosuudessa tuntuisi liian käsitteelliseltä tai yksityiskohtiin menevältä.

Ei riitä, että takana on ylläpitotyöhön liittyvä työmaa- ja varastotyöskentely. Vasta kirjallisen osuuden riittävän pitkälle työstämällä voinee konkretisoitua toteuttamiskelpoinen teosidea. Jos teososuuden toteuttamisessa havaitsisin mahdollisuutta dialogiin tai jopa yhteistyöhön, joka tuntuisi enemmän kuin osiensa summalta, niin se motivoisi. Jos on sanonta ”siitä puhe, mistä puute”, niin ehkä voisin luonnehtia ”siitä teos, mistä voisi olla kyse”...

2.2 Varsinkin maalattu teos sopii taiteilijan itsensä ylläpitämäksi

Hakiessani tähän Julkisen taiteen YAMK –tutkintoon tähtäävään koulutukseen, kirjoitin motivaatiokirjeeseeni seuraavasti:

Sujuvoittaisi kunnossapitoa, jos taiteilijoiden itsensä tekemä taiteellinen ylläpito erityispiirteineen, -tarpeineen ja mahdollisuuksineen tiedostettaisiin nykyistä luontevammin omana taidetyönään erotuksena perinteisestä restauroinnista.

Opinnäytetyöni tuo siis näkyväksi ylläpitotyötä ja aiheen pohdintaa niin kuvainnollisesti kuin konkreettisesti katutasen ulottumakorkeudelta. Käsittelen vain kylmiin betonirakenteisiin, kuten ali- ja ylikulkuihin tehdyn maalatun katutaiteen ylläpitoa. Rakennusten julkisivut eivät kuulu katujen ja puistojen kunnossapidon piiriin, joten katutaide tuntuu tässä yhteydessä sopivammalta yleiseltä kuin esimerkiksi seinämaalaus tai muraali.

Ulottumakorkeudelle ilman telineitä tehtävään maalattuun katutaiteeseen ja sen ylläpitoon on sitä mutkattomampaa ryhtyä, mitä vähemmän tarvitaan ulkopuolista urakointia tekemiseen, asentamiseen tai kalustoon. Toisaalta maalaus tulee silloin paitsi kuvainnollisesti yleisönsä iholle myös konkreettisesti yleisön käden ulottuville.

Taiteilijan ja tilaajan kesken on teoksen ylläpidosta saattanut molemmin puolin olla yhteisymmärrys, että joko ylläpito on tilaajan vastuulla, tai ylläpitoon ei ole sitouduttu puolin eikä toisin. Mutta jo tekijänoikeussyistä on varsinkin maalatuista teoksista luontevaa kysyä, josko taiteilija haluaisi itse ylläpitää – useimmiten on halunnut. Maalattu katutaide on paitsi helposti töhrittävissä, myös verrattain helposti siistittävässä. Ylläpidettävyyteen voi taiteilija itsekin vaikuttaa, mikä on opinnäytetyöni pääsisältöä.

Olen erittäin motivoitunut tuomaan näkyväksi maalattujen infrakohteiden ylläpitoon liittyvää tekemistä, koska kysymys on omanlaisestaan taidetekemisestä, jossa taiteilija voi myös muuttaa teostaan ja kehittyä kokonaisvaltaisesti työssään. Muunlaista kuin taiteilijoiden itsensä tekemää teosten ylläpitoa mainitsen tilannekohtaisesti vain sen verran, kuin perinteisen restauroinnin ja taiteilijoiden itsensä tekemän taiteellisen ylläpidon merkityseron havainnollistaminen tuntuisi vaativan. Tähän liittyen on muutama sana huoltokirjoista taiteellisen ylläpidon näkökulmasta luvussa 3. Hivenen sivuan asiaa myös seuraavassa alaluvussa.

2.3 Vastuuta, vapaaehtoisuutta ja arkirealismia

Olen katutaidekohteissa tilaajan työntekijänä toiminut sekä taiteilijana, että jossain määrin pintakäsittelijän asenteella. Työsopimuksissani on mainittu sekä taidemaalaritutkinto että pintakäsittelyalan perustutkinto. Pintakäsittelyalan perustutkinnon tein vuoden 2010 molemmin puolin aikuiskoulutuksen näyttötutkintoina, kun tunsin tarvitsevani osaamista ja tietoa rakennusmaalaukseen kohdistuvista vaatimuksista taidemaalariyössäni seinämaalausten parissa. Pari vuotta ennen kuin päädyin koordinointityöhöni katutaiteen ylläpidon parissa,

annoin ammatillisia näyttöjä pintakäsittelyalan perustutkinnon jälkeisistä opinnoista kuten maalarin ammattitutkinnon osatutkinnot maalarin yleistaidoissa, koristekuvioinnissa ja mukailutöissä sekä maalarimestarin erikoisammattitutkinnon osatutkinnon rakennusten entisöintimaalauksessa. Siinä painopisteeni oli vanhojen maalipintojen esille otossa. Se on hienovaraista ”rapsuttelua” verrattuna töhrynpoistoon painepesurilla, mutta ei täysin eri asia.

Kyseiset opintoni ovat olleet sisämaalausta, mutta monet tekemiseen liittyvät perusasiat ovat samat, maalaapa sisällä tai ulkona: Kannattaa ottaa selvää pohjasta, jotta voi valita sopivat tuotteet, ja kannattaa selvittää valmistajan laatimat tuotetiedot. Olen työssäni hyödyntänyt herkästi maalivalmistajien ja -maahantuojien erinomaisia neuvontapalveluja. Joskus valmistajien maaliasiantuntijat ovat jopa käyneet paikan päällä ennen maalisuositukseen.

Tietäen tuotteiden ominaisuuksien laajan kirjon, on hyvä varsinkin taidemaalauksessa myös selvittää itselleen mihin tuotteen olisi hyvä ns. taipua. Kaikkein eniten olen oppinut tekemällä, kuin myös omista ja muiden kokeiluista ja virheistä. Taidemaalarin ammattiin kuuluu kokeilevuus. On tilaajan päätettävissä millaisia pintoja antaa kokeiluun, ja millaisissa pinnoissa haluaa toimittavan alusta asti materiaaliteknisesti varman päälle. Taiteilijan on puolestaan hyvä tiedostaa, milloin on oppimassa kokeillen ja milloin poikkeaa, ja miksi, ennalta tietämästään tai luulemastaan.

Viittaan opinnäytetyöni johdannossa ja siellä täällä eri luvuissa Taide rakennushankkeissa –ohjekorttiin. Rakennustietosäätiö RTS sr:n omistama Rakennustieto Oy julkaisee ja päivittää tietokantoja, joissa on keskeinen rakentamiseen liittyvä tieto. Taidehankintojen mukaan ottaminen RT-kortistoon on melko tuore asia. Ensimmäinen Taide rakennushankkeissa –ohjekortti julkaistiin 2014 (RT 01-11147). Sen korvaa vuonna 2021 julkaistu RT 103380. Kyseinen RT-ohjekortti on reilun kymmenen sivun tiivis tietopaketti siitä, miten taide otetaan mukaan jo rakennushankkeeseen.

Taide rakennushankkeissa -ohjekortin kehittäessä on taiteilijapuolelta kuultu mm. Suomen Taiteilijaseuraa, Ornamoa ja Suomen Kuvanveistäjäliittoa, mikä mainitaan kyseisen RT-kortin lopussa. Taiteilijoista varsinkin kuvanveistäjillä on tarvetta vaikuttaa rakenteisiin: Veistokset tarvitsevat perustuksia, kiinnityksiä jne., jolloin jo kustannussyistä on välttämättömyyksiä päästä työskentelemään rakenteilla olevaan kohteeseen ennen työmaan valmistamista ja rakennuksen käyttöönottoa. Maalaustakin varten saatetaan rakentaa oma seinänsä, mutta usein maalari selviää pitkälle, kun tutustuu huolella valmistajan antamiin tuotetietoihin ja treenaa testipinnoilla.

Mitä kalliimpia hankkeita ja muutenkin arvokkaita kohteita taiteelle osoitetaan, sitä enemmän on rakennusteknisiä ym. vaatimuksia ja reunaehtoja, joita varsinkin vaativien kohteiden taiteilijoiden on otettava työssään huomioon. Ne saattavat tulla taiteilijalle muun kenttävään tavoin annettuna, mutta ovat siis jäljitettävissä tuohon olemassa olevaan päivitysvään Rakennustiedon tietokantaan.

Oppilaitosten, kuten LAB ja LUT lisenssillä voi opiskeluaikana hyödyntää Rakennustiedon RT, RYL, RATU, jne. –tietokantoja, kun muutoin aineistoista joutuisi maksamaan. Maksullista palvelua kehitetään kysynnän mukaan, joten alussa mainitsemalleni Taide rakennushankkeissa –ohjekortille voi päätellä olleen selvä tarve.

RT-ohjekortissa mainitaan useassa kohtaa, että teoksen tilaajalle luovuttamisen jälkeen teoksen ylläpito on tilaajan vastuulla. Taiteilija puolestaan antaa ohjekortin mukana toimissaan luovutuksessa tilaajalle huoltokirjan. RT-kortissa linjataan, että omistajan tulisi ottaa huomioon säännöllinen ylläpito sekä korjaus- ja konservointikustannukset. Vastaavasti taiteilijan roolista sanotaan, että hänen on jo suunnittelussaan, rakenteissa, materiaalivalinnoissa ja pintakäsittelyssä otettava huomioon ilmaston rasitus ja ilkivalta (RT-ohjekortti 103380, s. 5).

Vaikka materiaaliopilla on taidemaalarikoulutuksessa pitkät perinteet, taiteilijan ei galleriateoksissa kategorisesti oleteta pitäytyvän tietyissä materiaaleissa tai ideaalisissa käsittelyyhdistelmissä. Mutta tehdessään teosta tilaajan rakenteisiin on hyvä pohtia esimerkiksi, miten ylläpito onnistuu paikan päällä, ja saako silloin teosta muuttaa. Rakennusmaalari ja pintakäsittelijä (voivat olla synonyymeja) ovat puolestaan ammatteja, joissa jo lähtökohtaisesti tilaaja saattaa odottaa saavansa tietynlaista pintaa, sekä luottaa, että valitut pintatuotteet ja työmenetelmät ovat yhteensopivat keskenään ja maalattavan pinnan kanssa. Erilaisista toimenkuvistaan huolimatta taidemaalari ja pintakäsittelijä / rakennusmaalari saattavat työskennellä samanlaisissa kohteissa, mutta siis eri perustein.

Opinnäytetyössäni on kysymys valmiissa julkisessa tilassa – ei rakennustyömaalla – taiteilijan itse tekemästä taiteellisesta ylläpidosta. Ainakaan vielä ei ole ohjekortteja taiteilijoiden tekemälle julkisen taiteen – kenties melko marginaaliselle – taiteelliselle ylläpidolle. Jos sellainen joskus tulisi, niin siinäkin tulisi luonnollisesti kuulla taiteilijoita.

2.4 Systemisyydestä

Systeminen on sana, joka tuli aktiiviseen sanavarastooni vuonna 2019, kun osallistuin avoimen linjan opiskelijana Aalto-yliopiston kurssille Kiertotalouden strategiat ja johtaminen. Kurssi liittyi Kauppakorkeakoulun kurssitarjontaan. Kurssi painottui järjestäjätahonsa

mukaan enemmän ympäristöön ja talouteen suurena kokonaisuutena kuin taiteeseen yksittäisenä osa-alueena. Jäi kuitenkin vahvasti mieleen, että materiaaleista, tekotavoista tai vaikkapa viherpesusta tullaan taiteenkin saralla enenevästi keskustelemaan.

Kyseisen kurssin esitteessä kerrottiin käsiteltävän kiertotaloutta systeemianalyttisestä näkökulmasta. Systeemianalyysille kirjoitin tuolloisiin luentomuistiinpanoihini selkokielisen luonnehdinnan: "Kaikki vaikuttaa kaikkeen!". Lähestymiskulma tuntui virkistävän tuoreelta. Lähdeosiossa on linkki juuri tuon viiden vuoden takaisen ajankohdan blogikirjoitukseen. Sen otsikko on ytimekkään puhutteleva "Viheliäisten ongelmien ratkaiseminen systeemiajattelulla" (Colchester J. 23.8.2019. Sitra).

Uudemman kerran palasin intensiiviseen systeemisyyden pohdintaan keväällä 2021 Aalto-yliopiston avoimen linjan kurssilla Filosofia ja systeemiajattelu. Vetäjänä oli filosofi Esa Saarinen, ja kurssi liittyi Tuotantotalouden kurssitarjontaan. Saarinen painotti läpi kurssin ajattelun ajattelua ja jopa *ajattelun ajattelun ajattelua*, (lähdeluettelossa on linkki Saarisen vuoden 2021 luentosarjaan). Saarisen kurssilla kuulin talouden nobelistin, psykologi Daniel Kahnemanin ajattelua käsittelevästä kirjasta vuodelta 2012. Palaan Ajattelu, nopeasti ja hitaasti -kirjaan opinnäytetyöni teososuutta käsittelevässä luvussa 10.

Systeemiajattelun kursseista on ollut hyötyä pohtiessani, mitä ja miten ottaa asioita mukaan opinnäytetyöni kirjalliseen osioon. Hyödyn tunnistan siinä, että en ole hyytynyt kovin pitkäksi aikaa moninaisten aineistojen ja aiheiden muistuessani mieleen, vaan huomannut riippuvuuksia. Kenties kysymys on motivoitumisesta merkitysten pohtimiseen omalla mittapuullani aikaisempaa tietoisemmin.

Jo alaluvussa 2.1 tiedostin, että teosidean kypsyminen tarvitsee kirjallisen osuuden riittävän pitkälle työstämisen. Mutta myös käänteisesti: teosidean rivien välissä kypsytely auttaa kirjoittamisessa. Hankalimmat ja samalla parhaat hyytymistilanteet ovat olleet sellaisia, joissa lukuisten kirjoitusyritysten jälkeen tajuan kirjallisen osuuden ja jonkin vaikeasti sanallistetavan käyvän hiljaista dialogia, tai ottavan mittaa toisistaan. Kirjoittaminen on voinut jatkua, kun olen noukkinut aiheesta sen, mikä on ollut noukittavissa ja jättänyt loput teosideointiin tai lopulliseen teokseen toteutettavaksi, mikä se sitten tuleekaan olemaan.

Vaikka kirjallisen osion kuvien on tarkoitus olla asiallisen informatiivisia, teen poikkeuksen kuvassa 1 ja myöhemmin kuvassa 55. Kuvan 1 runkona on kaksi digitaalista koostettani, jotka olivat opiskeluun liittyneessä YAMK-kurssimme yhteisessä opinnäytetöitä esitelleessä näyttelyssä, (Opetus- ja kulttuuriministeriön aulagalleria 8.11. – 1.12.2023, Hakaniemenranta 6, Helsinki).

Näyttelyn jälkeen tekstiosuuden työstämiseen on ollut aikaa useita kuukausia. Kuva1 on tuona aikana elänyt ajatusteni mukana. Sen sijaan, että jättäisin tässä kirjoitusprosessissa auttaneen kuvan pois tekstiosuuden valmistuttua, haluan laittaa kuvasta esille tämän viimeisimmän ”kryptisen juoksutuksen” tai ”kompastusten kokoelman”:

Ajatustenlentoa -kulkua ja kompastelua

Kuva 1. *Ajatustenlentoa, -kulkua ja -kompastelua. Kollaasi on pohjustuksena seuraaviin lukuihin, jotka keskittyvät käytännön asioihin, kun taiteilija ryhtyy suunnittelemaan, toteuttamaan tai ylläpitämään maalausta infrakohteessa. Painopiste on jo olemassa olevissa, tai ainakin jo aloitetuissa – siis jo hankintavaiheen ohittaneissa tilanteissa.*

3 Taiteellisen ylläpidon asettuminen laajaan kokonaisuuteen

Tekemisen kategorioista. Viime vuosina jotkin kunnat ovat julkaisseet taiteen yleissuunnitelmia, joissa julkisen tilan taidekohteita taiteilijoihin on arvotettu sen mukaan, kuinka merkityksellisistä kohteista on kysymys. Esimerkiksi Vantaalla Aviapoliksen taiteen yleissuunnitelmassa (Lehtinen & Orell. 2022, s. 11) nimetään kolme tavoitetasoa:

1. WAU- kohteet, joissa taiteilijat ovat kansainvälisesti tunnustettuja huippuja.
2. Kansallisen tason laatuteokset tekijöinään Suomessa asuvat arvostetut taiteilijat.
3. Paikallisten tekijöiden tai osallistavan taiteen usein väliaikaiset ja kokeilevat teokset.

Listan kohteissa 1 ja 2 taidekilpailut ja kulttuurialan asiantuntijat ovat keskeisessä asemassa niin taiteilija- kuin teosvalinnoissa. YAMK – tutkinto-opiskelussa on luennoilla käsitelty eri tahojen muodostamia hankintamenettelyjä, joita voisi luonnehtia RT-ohjekortin näkyväksi tekemäksi pitkäksi kaavaksi. RT-ohjekortista oli jo edellä luvussa 2.3. Varsinkin kahden ensimmäisen kategorian kohteissa taiteilijan työpanos saattaa painottua suunnitteluun ja kenties teoksen valmistumisen valvomiseen, mutta ei välttämättä teoksen valmistamiseen tai paikalleen asentamiseen. Joten voisi olettaa, että tarvittavat huollotkin kanavoituvat muille kuin taiteilijalle. Opinnäytetyöni ylläpitokäytännöt ja elinkaaripohdinta kumpuavat enimmäkseen 3. kategorian lähellä olevista tilanteista. Seuraavan luvun 4 alaluvuissa on ylläpitoesimerkkejä erilaisista tilanteista.

Teoksen elinkaaresta. Vaikka 3. kategorian määritelmä ”paikallisten tekijöiden tai osallistavan taiteen usein väliaikaiset ja kokeilevat teokset” kuvaa eniten tämän opinnäytetyön perustana olevaa katutaidetta, on väliaikaisuus suhteellinen käsite ja voi hyvinkin tarkoittaa käytännössä vuosia. Kaikkein selvintä väliaikaisuus on, jos jo teosta suunniteltaessa tiedetään, että paikka on huonokuntoinen tai jopa purkutuomion alainen.

Mielenkiintoista pohdittavaa kunnossapidon työarjessa on ollut, milloin teosta kannattaa ylläpitää, kuka ylläpitää ja miten. Erityisesti töhrintä vaatii ulottumakorkeudella olevassa katutaiteessa muuhun taiteeseen verrattuna paitsi tiheämpää siistimistä myös omanlaistaan varautumisvalmiutta. Töhryt tulevat yllättäen, ja varsinkin rasistiset ja rivot mielenilmaisut halutaan pois mahdollisimman pian. Vaikka katutaide olisi perusluonteeltaan kuinka väliaikaista tahansa, voi töhriä iskeä aivan uuteen teokseen ja jopa keskeneräiseen työhön.

En ole ollut työssäni tekemisissä teosten huoltokirjojen kanssa. Tutustuttuani joihinkin huoltokirjaohjeisiin, vaikuttaisi, että huoltokirja laaditaan teoksen luovuttamisen yhteydessä. Aviapoliksen taiteen yleissuunnitelmassa (Lehtinen&Orell.2022, s.39) pohditaan

huoltokirjaa täytettävän teoksen toteutuksen yhteydessä. Taiteellista ylläpitoa ajatellen näkemistäni huoltokirjaohjeista puuttuu, tai on vaikea hahmottaa varautumisvalmiutta. Varautumisvalmiudella tarkoitan mahdollisuutta ylläpitoon, joka taiteilijoiden itsensä tekemänä voi olla eri asia kuin museokokoelman näkökulmat huomioon ottava ylläpito.

Totean luvun 4.2 lopussa, että nykyään uudet Vantaalla maalatut tunneliteokset eivät kuulu museon kokoelmaan, vaikka museo olisi vahvastikin mukana taiteilijayhteistyössä ja myötävaikuttamassa katutaidehankkeissa. Kuten Vantaan taidemuseon ARTSIn kokoelmapoliittisessa ohjelmassa sanotaan:

Fyysisen katutaide- ja graffititeoksen kokoelmaan liittäminen on usein ongelmallista, ja haasteena on teoksen merkityksen muuttuminen museoympäristössä. Vantaan taidemuseo ARTSI painottaa fyysisen katutaide- ja graffititeoksen kokoelmaan liittämisen sijaan dokumentointia katutaiteen ja graffitin tallennusmuotona. (Vantaan taidemuseo ARTSIn kokoelmapoliittinen ohjelma 2022. s. 22).

Esimerkkinä linjauksestaan taidemuseo ARTSI kertoo vuosien 2020–2021 aikana toteuttamastaan nykydokumentointiprojektista, jonka tavoitteena oli tallentaa koronapandemiaan liittyviä katutaide- ja graffititeoksia. Projektissa pyydettiin yleisöä lähettämään ARTSlin kuvia korona-ajan katutaiteesta ja graffiteista, (Vantaan taidemuseo ARTSIn kokoelmapoliittinen ohjelma 2022. s. 22).

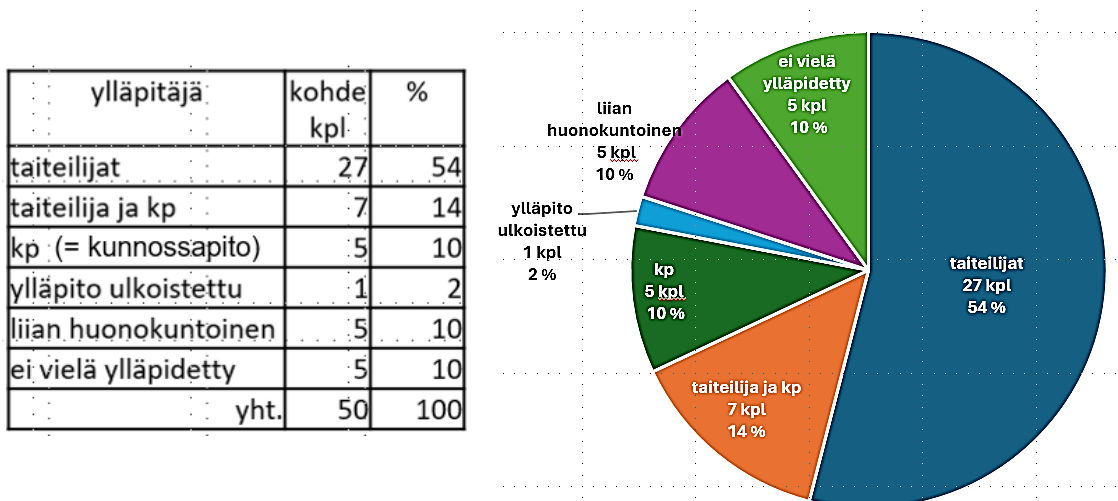
Vaikka yllä oleva kertoo muunkin laisesta katutaiteesta kuin opinnäytetyöni tarkastelussa olevat maalatut tunnelit, puhutaan ARTSIn linjauksessa teoksen fyysisyydestä ja merkityksen muuttumisesta. Paikkasidonnaisuutta ei varsinaisesti mainita, mutta sekin on oleellisesti läsnä, koska museoympäristö vastakohtana mainitaan. Opinnäytetyöni käsittelee etupäässä vain tunneleihin maalattua julkisen taiteen osaa kausityöntekijän oman kokemuspäivän suodattamana, mutta sitaatti valaisee hyvin, miksi maalatut tunneliteokset eivät erittäin perustellusti kuulu ainakaan fyysisesti museon kokoelmaan.

Kyseisessä ARTSIn julkaisussa vähän jäljempänä samalla sivulla kutsutaan graffitia ja katutaidetta performanssitaiteen kanssa katoavaksi ja ainutkertaiseksi taiteeksi. Opinnäytetyöni esimerkeissä juuri katoavalle ja ainutkertaiselle voi olla eri tilanteissa ja eri taiteilijoille erilainen merkitys. Aivan omanlaistaan jatkuvuutta tai ainutkertaisen muokkausta on, jos luvallisesti muuttaa toisen taiteilijan teosta, tai ottaa töhryjä osaksi teostaan, mistä on joitain esimerkkejä seuraavan luvun 4 alaluvuissa.

Yli kaksi vuosikymmentä sitten kun ryhdyin ylläpitämään muuttuvaa alikulkumaalaustani (luku 4.2) yksi motiivini teoksen siistimisen lisäksi oli oppiminen ja mielenkiinto tekemiseen. Nyt kun koordinoituvuudessani olen nähnyt luvallisen ja tilatun katutaiteen määrällisen kasvun

jo pelkästään omassa työssäni, kimmokkeina teosten elinkaaren pidentämiseen ylläpidolla ovat olleet ylläpidon tapauskohtainen taloudellisuus, mahdollisesti ympäristöasiat sekä nopeus verrattuna kokonaan uuden teoksen tekemiseen – kuin myös mahdollisuus myötävaikuttaa kollegoja ylläpitämään teoksiaan, jos ylläpito heitä motivoi. Kadut ja puistot -palvelualueeseen kuuluvan kunnossapidon, taidemuseon sekä taiteilijoiden painotukset voivat kaikilla kolmella ymmärrettävästi ja perustellusti siis erota toisistaan.

Kohteiden määrän kasvusta koordinoitijarjessani. Johdannossa mainitsin, että sain tehdä kesällä 2023 Vantaan kunnossapidolle koosteen toimenkuvani muovautumisesta vuosina 2015–2023. Kuvineen, taulukoineen ja kaavioineen aiheesta kertyi 23 sivua. Alla on yksi laatimistani kaavioista. Se tuo näkyväksi, että suurinta osaa koordinoitijarjeni teoksista ylläpitivät taiteilijat itse ja seuraavaksi eniten taiteilijat yhdessä kunnossapidon kanssa. Joitain teoksia olen ylläpitänyt yksin (kp).

Kuva 2. Kpl-luku tarkoittaa kohteita, ei taiteilijoiden määrää. Jotkut teokset ovat levittäytyneet useaan tunneliin, mutta ovat kaavion luvuissa mukana yhtenä teoksena.

Vuonna 2015 ylläpidin yksin tai yhdessä taiteilijan kanssa 4 tunneliteosta (n. 500 m², jotka olivat valmistuneet jo v. 1996 ja 2000. Sittemmin monia teoksia on ollut tekemässä useita taiteilijoita, ja yksittäisillä taiteilijoilla tai ryhmillä saattaa olla tehtynä useita teoksia.

Kaaviossa on v. 2023 mennessä kertyneet infrakohteet, joita seurasin ja josta ylläpidettävät valikoituivat. Määrä oli yli kymmenkertaistunut 50 teokseen. (Luvut liittyvät kausitoimintasuhteeseen ja ovat vain osa ajankohdan katutaiteesta Vantaalla).

”Ei vielä ylläpidettävät”-osuus koostuu teoksista, joiden järjestelyissä, tuotetietojen selvittelyssä, tms. olen ollut mukana. ”Liian huonokuntoinen” -osuus tarkoittaa, että en ainakaan enää v. 2023 käyttänyt niihin aikaani. Niihin on kuitenkin saattanut edelleenkin joku luvallisesti maalata.

(Olen laatinut kaavion edellä mainitsemaani koosteeseen v. 2023, ja kuvatekstin tähän yhteyteen).

4 Taiteellisesta ylläpidosta, sekä esimerkkejä

4.1 Ylläpidon tarve voi tulla jo ennen teoksen valmistumista

Ensimmäinen tekemäni katutaiteen taiteellinen ylläpito oli syksyllä vuonna 2000, kun reagoin tuolloin vielä työn alla olleen uuden teokseni töhrintään. Olin aikaisemmin tehnyt seinämaalauksia vain sisätiloihin, ja ne olivat aina saaneet olla rauhassa ilkevallalta. Tilanne oli hämmentävä ja aiheutti muutoksia käytännön tekemiseeni. Kutsun keskeneräisenkin teoksen siistimistä taiteelliseksi ylläpidoksi, koska se oli valmiin kohdan uudelleen työstämistä itsestäni johtumattomasta syystä. Minulle oli maksettu teoksen tekemisestä, mutta ei töhrintään vuoksi uudelleen tekemisestä.

Oli jo myöhäinen syksy, ja sää alkoi olla maalituotteelle liian kylmä. Maalasin töhryt piiloon ja tein teoksen ”valmiiksi” niin, ettei se jäänyt erityisen keskeneräisen näköiseksi. Ei tuntunut mielekkäältä jatkaa luonnoksen mukaisesti. Päätin katsoa, tuleeko talven aikana töhryjä ja antaisin ajatuksen hautua. Kysyisin keväällä mahdollisuutta poistaa mahdolliset uudet töhryt. Samalla ehkä viimeistelisin teosta, jos siltä tuntuisi. Maalit tuolloinen kadunpito-osasto vei kaupungin varikolle talteen. Tuosta lähtien olen ylläpitänyt teosta yli 20 vuotta, jopa vuosittain. Ryhdyin kutsumaan teosta muuttuvaksi alikäytävä- tai alikulkumaalaukseksi.

Parisen vuosikymmentä myöhemmin 2019 suunnittelin ja tein toisen ulkoteokseni. Kutsun sitä muuttuvaksi ylikulkumaalaukseksi. Ylikulkuteoksessa töhrintä on suunnittelun keskeinen lähtökohta, kuin myös mahdollisimman helppo ja taloudellinen ylläpidettävyyys. Seuraavaksi kerron kuvin ja sanoin näiden kahden teokseni ylläpitoprosesseista.

4.2 Muuttuvat ali- ja ylikulkumaalaukseni vuosilta 2000 ja 2019

Molemmissa kohteissa oli jo valmiina peruskorjausten yhteydessä siltaurakoitsijan elastisella betonipinnoitteella tekemä valkoinen pintakäsittely. Tuotteesta on muutama sana varastoa käsittelevässä luvussa 7.

Muuttamisen ja toisin tekemisen mahdollisuus ovat oleellista taiteellisessa ylläpidossa. Se mahdollistaa idean kehittelyä ja monenlaista oppimista, mikä puolestaan motivoi ylläpitoon.

Tytöt hyppää(vät) vistiä, Pähkinärinne |Vantaa v. 2000 – | taiteilija Pirjo Saanio

Kulttuuritoimi kysyi v.2000 halukkuuttani maalata peruskorjattuun ostarin alikulkuun teos. Se oli tavallaan suoratilauksena, jonka korvaus sovittiin palkkana. Ehdotin kuminauhavistiä ja laudalla hyppiviä tyttöjä, koiranulkoiluttajaa sekä skeittareita, kuva 3.

Luonnoksia:

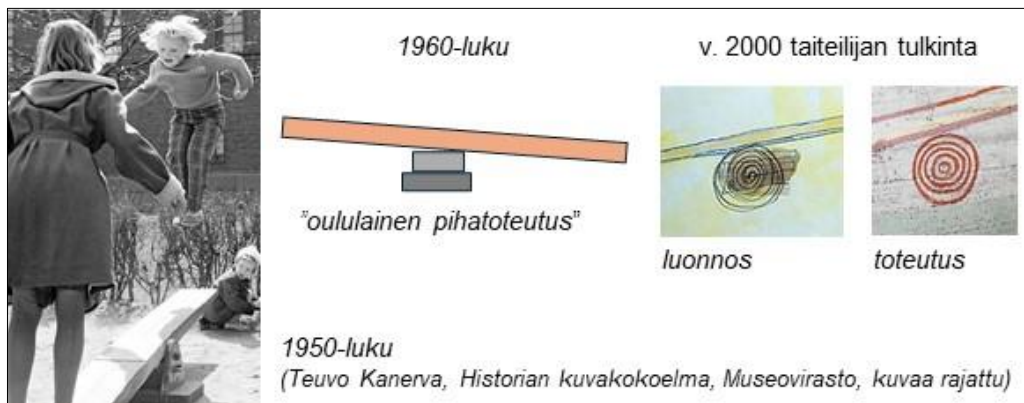

Kuva 3. Vuosi 2000: tytöt, vanhus ja koira luonnollista kokoa. Muut: luonnoksia. Skeittareita päätyi lopulta muutama hyvin pienenä koiranulkoiluttajan seinän yläosaan, ks. ylin rivi, oik.

Kutsuimme lautahyppelyä pihassamme 1960-luvulla poukuksi. Siinä ei pyritty pudottamaan kaveria laudalta, vaan hypittiin mahdollisimman pitkään. Olen aina luullut poukkua paikalliseksi, vain oman pihamme leikiksi. Tätä kirjoittaessani löysin Etelä-Saimaa-lehdestä artikkelin (Juntunen K. 17.4.2023.), jossa näkyy osa 1950-luvun lautaa, kuva 4. Liekö kuitenkin alustassaan kiinni oleva keinulauta? Leikkiä kutsutaan artikkelissa lautahyppelyksi.

Pihamme versiossa lauta oli korokkeen (lankunpätkien) päällä irrallaan. Siirsimme lautaa hyppijän painon mukaan, niin että ensin onnistui tasapainoilu hetken lauta vaakatasossa.

Töhrintä osui hetkeen, jolloin muut paitsi päätyjen skeittihahmot olivat jo valmiit. Tuntui mahdollomalta jatkaa luonnosten pohjalta. Kaikkein pienimmätkin skeittarihahmot maalasin pois 2008, ”poukkua” hyppäävät tytöt poistin 2009.

Kuva 4. Paukkeisessa äänimaailmassa ja jalkapohjatuntumassa voisin kuvitella olevan sukulaisuutta skeittaamiseen, ilmalennossa ehkä trampoliiniinkin.

Kuva 5. Aluksi peitin töhryjä erimuotoisilla ja -värisillä geometrisilla muodoilla, mikä oli-kin taustassa helppoa ja jopa mukavampaa kuin itsensä toistaminen.

Olen aina kuvannut töhryt ja korjaukset, mutta kuvissa niistä näkyy vain pieni murto-osa. Tarkoitus ei olekaan tässä yhteydessä kuvata kattavasti töhryjä, vaan antaa esimerkkejä taiteellisessa ylläpidossa tehdyistä visuaalisista muutoksista.

Tyttöjen ja vanhuksen jatkuva töhriminen sai muuttamaan luonnollista kokoa olevat henkilöt tuskin kämmenen kokoisiksi: v. 2008 koiranulkoiluttajan ja v. 2009 vistitytöt, samalla kun poistin poukun kokonaan.

Vuonna 2008 osallistuin verkkojulkaisukurssille, jonka kurssityönä tein kunnossapidolle PowerPoint -esityksen, (luku 11.1). Esitykseen kuvasin vantaalaisia julkisia teoksia. Siihen kuului myös tämä kohde ja teoksen huoltoä käsitellyt osuus, jonka kansidia on kuvassa 6.

Poimintoja Pähkinärinteen alikukukäytävän huoltomaalauksista vuosilta 2000 – 2008

	Lipat		”Koiranulkoiluttajan seinä”
	Töhryistä		Yhteenveto v. 2000 - 2008

Takaisin esitykseen [”Taidetta Vantaan silloissa”, dia 1](#) tai [1201 Pähkinärinteen akk, dia 2](#)

2008 Pähkinärinteen akk, ”Työt hyppää vistä”, taidemaalari Pirjo Saario 23

Kuva 6. Taidetta Vantaan silloissa -esitykseen kuuluneen huolto-osuuden kansi, v. 2008.

Kuva 7. Kollaasinäkymä Pähkinärinteen ostarille.

Vanhus, joka alkujaan oli seinän etuosassa ja lähes luonnollista kokoa (kuva 3, ylin rivi), siirtyi v. 2008 huollossa etäälle ikään kuin töhriöiden ulottumattomiin.

Koira on pysynyt kaiken aikaa alkuperäisellä paikallaan.

Kuva 8. Koiranulkoiluttajan seinä. Tilanne on syksyltä 2023, vähäiset töhryt saivat jäädä seuraavaan ylläpitoon.

Noin kymmenen korkuinen segwaylla ajelija (lisätty v. 2015) näkyy erittäin pienenä ”ostarille” -tekstin lopussa. Ohikulkija on vahvistanut pesujen haalistamaa ja alkujaankin suurpiirteistä omaa käsialaani (kuvapari vieressä).

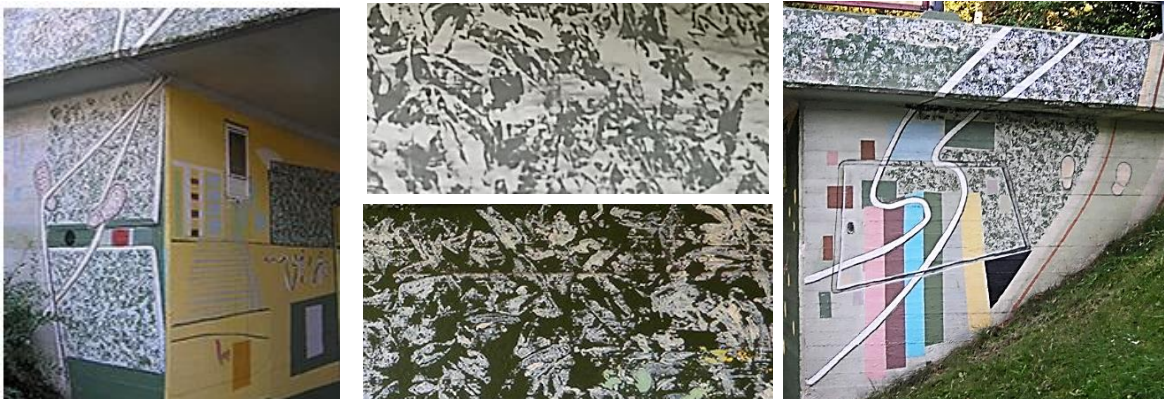
Vuoden 2009 tyttöjen seinän muutos oli suuri ja kertyneitä maalikerroksia jo niin runsaasti, että seinä puhdistettiin ennen muutosta alkuperäiseen valkoiseen pohjaan saakka.

Kuva 9. Tytöt hyppää vistiä. Tilanne on syksyltä 2023, jolloin töhryjä ei juuri ollut. Vaikka tunnelin seinät ovat aiheeltaan erilaiset, on koko tunneliteos kulkenut nimellä Tytöt hyppää vistiä.

Olin lähes vuotuisesta ylläpidosta aina suoraan yhteydessä Vantaan kunnossapitoyksiköön. Kun teos vuonna 2009 lähestyi pyöreitä vuosia, Suomen Kuvalehti kirjoitti teoksen ylläpidosta laajasti. Linkki artikkeliin (Jäämeri H. 47/2009, 50–54) on lähdeluettelossa.

Ensimmäisessä määräaikaissuunnitelmassani kunnossapidossa v. 2015 tein toiseen sisäseinään ja ostarin puoleiseen päätyyn sekä kosteusvaurioisiin yläpalkkeihin maalitöpötystä. Yläpalkkeissa töpöttelin vain kohtiin, joissa oletin maalin havaintojeni mukaan pysyvän, kooste 10.

Kooste 10. Keskellä on yksityiskohtia töpötysjäljistä: Ylhäällä vaalealle pohjalle tummalla maalilla, (käytetty päädyssä). Alla keskellä päinvastoin, (käytetty sisäseinässä).

Kuva 11. Yllä näkymä ostarille päin v. 2023. Yläpalkeille ei ole tehty mitään liki 10 vuoteen. Palkkeihin ei kannata takaa tulevan kosteuden vuoksi maalata yhtenäistä maalipintaa, mutta ehkä niitä voisi raikastaa korostamalla kevyesti joko vauriokohtia tai niiden väliin jääviä muotoja.

Edellä kerrottujen ensimmäisten kymmenen vuoden suurten ja v. 2015 muutosten jälkeen teos on ollut lähes muuttumaton, vaikka on kulkenutkin etuliitteellä "muuttuva akk". Nyt syksyllä 2024 tein töhrynpöistön jälkeen päätyyn pienen maalilisäyksen ja muutoksen, viereinen, kuva 12.

Kuva 12. Syksyllä 2024 pieni muutos, oik.

Töhrysuojausta ei ole enää muutamaan vuoteen lisätty, sillä mahdollisten tulevien töhrynpöistojen yhteydessä olisi hyvä lisätä pitkästä ajasta muutoinkin maalia sinne tänne. Vaikka teos on jo 24 vuotta vanha, huomasin vasta viime kesänä, että se on luetteloitu taidemuseo ARTSIn kokoelmaan. Nykyään uudet maalatut tunneliteokset eivät kuulu museon kokoelmaan, vaikka museo olisi vahvastikin mukana taiteilijayhteistyössä ja myötävaikuttamassa katutaidehankkeissa. Edellisen luvun 3 elinkaaripohdinnan yhteydessä oli kyseisestä ARTSIn kokoelmalinjauksesta.

Ruusuvuorenp. muuttuva ykk-maalauk | Korso, Vantaa 2019 – | tait. Pirjo Saanio

Toisen katutaidemaalaukseni lähtökohta ja tekeminen poikkeavat huomattavasti edellä kerromastani. Syksyllä 2018 kunnossapito oli saanut kuntalaispalautteen töhryistä Ruusuvuorenpolun valkoiseksi maalatussa sillassa. Se on rakennettu 1985 ja viimeisin siltaurakoitsijan jäljiltä ollut maalipinta oli vuodelta 2005, eli jo kovia kokenut ja käytössä kulunut pinta. Silta oli minulle entuudestaan tuntematon. Lupasin käydä katsomassa kohdetta ja mahdollisesti tilata töhrynpöistön. Paikan päällä näki, että siltaa oli vuosien saatossa töhrypuhdistettu paljon, ja uudelleen puhdistettunakin kohde tulisi olemaan ulottumakorkeudelta koko pituudeltaan ja päädyistään epäsiisti. Sillassa käytetty pinnoite vaatii yli +8°C työskentely-, muuri-, ja kuivumislämpötilan (tuotteesta luvussa 7), joten kohdetta ei voinut töhrynpöistoa lukuun ottamatta sijoittaa työlistalle enää tuona syksynä.

Kooste 13. Pääsin yllättäen kuvaamaan kohteen viereisen tornitalon ikkunasta. Kuvan valkean rakennuksen paikalla on nykyään uusi huomattavasti suurempi rakennus.

Silta on mäessä, jolloin kolmion mallisen seinämän matalin osa yhtyy maahan, mutta korkeimmillaan kohoaa yli 5 metriin. Töhryistä saattoi hahmottaa tavanomaisen ulottumakorkeuden. Pesu-urakoitsijan tavanomainen kalusto riitti juuri ja juuri pesemään seinämän ylös asti lukuun ottamatta yläpalkkia.

Kun tulin palkatuksi jälleen seuraavana kesänä taidekohteiden ylläpitotehtäviin, ehdotin esihenkilölleni ja katutekniikan silta-asiantuntijalle, että maalaisin sillan ulottumakorkeudeltaan kyseisellä alkuperäisellä infratuotteella, mutta värillisin geometrisin muodoin. Tuotetta oli lukuisia sävyjä lähellä sijaitsevassa kunnossapidon maalivarastossa. Koska silta ei ollut vielä peruskorjauksissa, kokeilulla saisi helposti ja nopeasti siistittyä ja jatkossakin ylläpidettyä ongelmallisimmat ja töhrintäälteimmat kohdat. Saatoin lisäksi sovittaa maalaustyön säiden mukaan muun työni oheen.

Jatkovarren kanssa sain lisättyä valkoista maalia seinän yläosiin, mutta lisävärit ja muodot olisivat vaatineet telinettä, joten pidättäydyin värillisiltä osin vain ulottumakorkeudessa. Eräs ohikulkija pyysi, että olisin laittanut korkeimpaan kohtaan lintuja. Kerroin, että ilman telinettä

en ylettyisi. Mutta muutoinkin halusin minimoida kaiken taustajärjestelyn, kuin myös jättää teoksen vaille esittävyttä väripintojen geometrisuutta lukuun ottamatta.

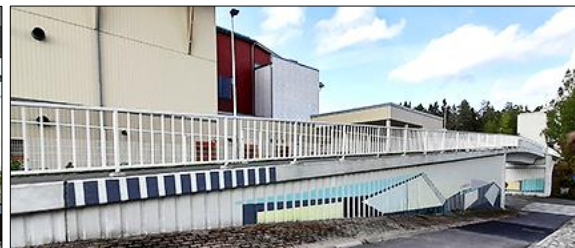

Kooste 14. Vaiheita vuosilta 2019–21. *Muodot ovat yksinkertaisia ja niitä voi lisätä ja poistaa tilanteen mukaan. Ruusuvuorenpolun silta on betonia, vaikka sitä voisi luulla puiseksi. Tuo lautamainen olemus, jo itsessään inspiroisi kokeiluihin töhryttäkin.*

Puhdistus pesu- ja maalausyrityksen aikatauluineen ja seinän kuivumisineen viivyyttää suotta ylläpitoa, jos tarvitsisi vain saada pieni tägi, kikkeli tai kirkkovene pois seinästä. Teoksen ajatus on, että sitä voi tapauskohtaisesti ilman pesuakin ylläpitää karhentamalla hivenen hiekkapaperilla töhrykohtia ja maalata sitten erilaisia geometrisiä helppoja muotoja töhryjen päälle.

Teosta ei myöskään töhrysuojata, koska minkään siinä ei ole tarve pysyä juuri tuollaisena. Töhrysuojaus sitoo siten käsiä, että sen päälle kyllä tarttuu maali, mutta jos suojauksen päälle maalattua kohtaa täytyisi pestä, niin maali lähtee luonnollisesti suojauskohdasta pesun mukana siinä kuin töhrykin.

Kaikkein tuorein muutostyö on töhrypuhdistuksen jälkeinen yläpalkin raidoitus muutaman metrin matkalta tänä syksynä 2024. Kuvakoosteesta 15 saa käsitystä voimakkaista lyhennyksistä sen mukaan mistä kulmasta teos ohikulkijalle näyttäytyy. Kauas raidat eivät erotu.

Kooste 15. Tuorein täydennys on yläpalkin raidoitus muutaman metrin matkalta syksyllä 2024. Sillan vieressä oleva aikaisempaa kookkaampi rakennus on valmistunut hiljattain.

Ruusuvuorenpolun ylikulkusillan maalauksen suunnittelu ja toteutus on mainittu vuoden 2019 työtodistuksessani. Teoksella ei ole varsinaista nimeä. Olen signeerannut teoksen, mutta voisin kuvitella, että teosta saisivat muutkin ylläpitää. Toivoisin silti pysyttävän geometrisissa muodoissa, ja alkuperäisen kanssa teknisesti yhteen sopivassa maalituotteessa.

Tytöt hyppää vistiä -teoksen ja tämän myöhäisemmän teoksen alkutilanteissa eli vuonna 2000 ja vuonna 2019 oli suuria asenne-eroja, jotka kuitenkin tasoittuneet. Kolme eroavaisuutta, jotka tasoittuneet:

1. Töhrinnän ottaminen jälkimmäisessä huomioon jo suunnittelun alusta alkaen.
2. Töhrypoistosta jäävien ”jämiä” tai haalistumien tiedostaminen ja/tai hyödyntäminen tullut keinovalikoimaan pikkuhiljaa tilanteiden mukaan, kuvakooste 16.

3. Ajattelussa ja asennoitumisessa tekemiseen siten, että voisin ja jopa toivoisin näkeväni, miten joku toinen jatkaisi ylläpitoa.

Kooste 16. Vasemmalla ylikulkusillan eloisaa pestyä pintaa, jossa "voisi hahmottaa polkupyörän". Peitin myöhemmin keltaisella. Keskellä Tytöt hyppää vistiä. -maalauksen kauniita pesuhaalistumia. Kyseinen kohta on jo vuosia sitten tullut maalattua takaisin yksiväriseksi pinnaksi. Oikealla pesuhaalistumien keskellä pelkistetty orava. Olen hive-nen hämmästynyt, että ohikulkijat eivät ole terävöittäneet oravaa mitenkään kuten esi-merkiksi sen lähellä olevaa segway-ajelijaa kuvassa 8.

4.3 Kolmen tunnelin ympäristötaidekokonaisuus vuodelta 1996

Tähän asti on korostunut, kuinka teoksen ulkoasu voi taiteellisessa ylläpidossa suuresti muuttua, mutta seuraavassa on esimerkki kolmen tunnelin teoskokonaisuudesta, jonka taiteilija on halunnut pysyvän visuaalisesti mahdollisimman muuttumattomana.

Kotipesä, Noppa ja Minos | Louhela, Vantaa valm. 1996 | taiteilija Paula Holopainen

Kooste 17. Kuvattu maaliskuun lopussa 2024. Vain katoissa on kokonaan vanha slammi. Sisäseiniä ja paikoin päätyjä on vuodesta 2015 ylläpidetty maalein. Vuodesta 2016 on suuaukkojen molemmissa päissä ollut teoksista kertovat kyltit, joista lähikuvat kuvassa 21.

Taidemuseo ARTSIn kokoelmaan kuuluva Uomatien alittava kolmen tunnelin teoskokonaisuus, jonka taiteilija Paula Holopainen on tehnyt tuolloisten kaupungin työntekijöiden kanssa alun pitäen läpivärjättyillä laasteilla slammaten (ohutrappaus) jo vuonna 1996. Sittemmin slammi on uusittu vuosina 2008 kokonaan ja taiteilija Holopaiselta saamani tiedon mukaan osittain vuonna 2010.

Toiset maalarit olivat kyselleet rankasti töhrittyjä tunneleita uusien teosten kohteiksi, ja oli ollut kyselyitä nykyisten teosten ylimaalaamisesta. Kun vuonna 2015 aloitin ensimmäistä määräaikaisuuttani, sain tehtäväksi miettiä, miten kyseiset teokset saisi siistittyä vuodeksi

eteenpäin. Olisi ollut harmi menettää teokset töhrinnän vuoksi varsinkin, jos seuraaviakin teoksia töhrittäisiin. Tunnelikokonaisuus tuo ajattomuudessaan ja selkeine pintoineen monimuotoisuutta katutaiteen sisältöihin ja ylläpitoon.

Vanha slammi itsessään oli muutoin hyvässä kunnossa, mutta puhdistusten ja pintaan syöpyneiden töhryjen kirjavoittama. Uusi slammaus urakoitsijan etsimisineen ja kustannuksineen ei olisi ollut tuossa tilanteessa toimivin vaihtoehto. Taiteilija ja museo antoivat hyväksyntänsä kokeilulle, jossa pyrittiin löytämään yleisilmeeltään slammia muistuttava ylläpitomaali.

Kooste 18. Kevät 2015. Kotipesä | Noppa | Minos. Tilanne ennen pintakäsittelytuotteen vaihtoa. Pintana ohutrappaus eli slammi. Tunnelleita oli ylläpidetty vuosia vain puhdistamalla.

Taiteilija Holopainen kertoi ihastuneensa aikanaan nimenomaan slammin samettiseen mattamaiseen olemukseen. Visuaalisen olemuksen lisäksi oli tietenkin tärkeää, että uusi tuote sopisi materiaalitekniseltä koostumukseltaan vanhan päälle. Slammi oli siten ihannehohja, että sen päälle käy lähes mikä tahansa maalituote. Mutta tuotevaihdon jälkeen ei maaliteknisistä syistä olisi enää ainakaan helposti paluuta slammiin, jos tulisikin katumus.

Päädettiin kokeiluhenkisesti kahteen erilaiseen maalituotteeseen: Okraan Kotipesä -tunneliin laitettiin sementtipohjaista, veteen sekoitettavaa säkkitavaraa; vihertävään Noppaan ja punaiseen Minokseen silikonihartsimaalia, joka on heti käyttövalmista purkkimaalia. Kummankin täysin matan maalituotteen yleisilme on alkuperäisen samettinen. Taiteilija Paula Holopainen on maalituotteiden vaihdon yhteydessä osallistunut kaikkiin sävymäärityksiin,

ja miehensä kanssa usein myös maalaustyöhön. Näin on pärjätty erinomaisesti tähän päivään. Hiljattain Kotipesässäkin siirryttiin sisäseinissä sementtipohjaisesta säkkimaalista valmiiseen purkkimaaliin, mikä yksinkertaisti ylläpitoa entisestään.

Kuva 19. Kesällä 2024 Kotipesänkin sisäseinissä siirryttiin samaan tuotteeseen kuin liki kymmenen vuotta sitten Nopassa ja Minoksessa.

Kotipesä

Noppa

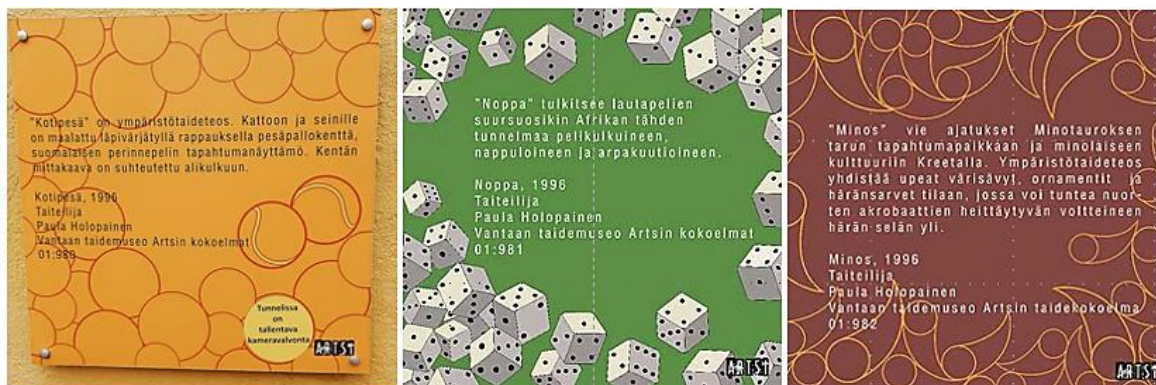
Minos

Kooste 20. Kuvattu 3/2024. Pallot, nopat ja sarvet ovat säilyneet enimmäkseen paikoillaan. Taiteilijalla on edelleen muotit tallessa.

Nämä kolme tunnelia ovat olleet selkeine pintoineen harvinaisuus työarjeni tunneliteosten joukossa. Lisäksi oma erikoisuutensa on läpivärjätty slammi, jota on näkyvillä vielä katoissa ja paikoin päädyissä. Katoissa ja seinillä on lisäksi pieniä betonielementtejä: Kotipesässä pesäpallot; Nopassa arpakuutiot ja pelinappulat; Minoksessa sarvet. Kokonaisuus on ympäristötaidetta, jollaista sen jo liki 30 vuoden takaisena valmistumisaikanaan en muista kutsutun katutaiteeksi. Ikivanha muraalinimitys on viime aikoina kokenut renessanssin. Luvussa 2.2 linjasin, että käytän opinnäytetyössäni katutaidenimitystä muurien ja tunneleiden kaltaisten kylmien rakenteiden ulottumakorkeudessa olevista maalauksista, mutta muraali sopisi mitä luonnollisimmin käytettäväksi näistä alkujaan slammatuista teoksista.

Siitä huolimatta, että teokset isoine yksivärisine pintoineen houkuttavat töhrijoita, näitä tunneleita on ollut joutuisa ylläpitää. Ei tarvitse varoa, että pesu veisi pois esittävyttä tai maalattuja yksityiskohtia. Kotipesässä luovuttiin töhrysuojauksesta osaltaan sen kiillon vuoksi. Nyt töhrynpistojen jälkeen on mutkatonta lisätä tarvittaessa mattamaalia pestyyn kohtaan, kun paikan ympäristökin on matta. Asiaa havainnollistaa kooste 49 pesuja koskevassa luvussa 6.

Teoskokonaisuuden ylläpito on lähellä restaurointia, koska taiteilija on ehdottomasti halunnut teosten pysyvän mahdollisimman muuttumattomina. Pinnatkin ovat selkeydessään muidenkin kuin taiteilijan huoltomaalattavissa. Ensimmäinen konservaattori on museolle ja yli-päätään Vantaalle palkattu vasta vuonna 2020 (Vantaan taidemuseo Artsin kokoelmapoliittinen ohjelma 2022. s.33), joten tässä kunnossapito- ja taiteilijakeskeinen ylläpito on ollut avainasemassa.

Kooste 21. Paula Holopainen ja graafikko Pablo Serrano suunnittelivat tunneleiden suihin kyltit v. 2016. Syksyllä 2023 yhden tunnelin läheisyyteen on asennettu valvontakamera, joka on hillinnyt töhrintää.

4.4 Taiteilijaryhmien tekemää taiteellista ylläpitoa

Taiteilijoiden tekemä teostensa ylläpitotyö on henkilökohtaisempaa taidetyötä kuin ulkopuoliselta restauroijalta tai konservattorilta tilattu siistimis- tai korjaustyö. Vain tekijä voi avata taiteellisessa ylläpidossa tekemiään muutoksia, ja töhrinnän vaikutuksista suunnitelmiinsa. Olen edellä kertonut tiiviistä yhteistyöstä, jossa ylläpidettävä kolmen tunnelin kokonaisuus pysyi ulkoasultaan muuttumattomana. Sitä ennen kerroin ylläpitomietteilistäni koskien omia teoksiani. Tätä lukua kirjoittaessani on mietityttänyt, mikä olisi hyvä tapa kertoa muiden taiteilijoiden tekemästä ylläpitotyöstä. Teokset ovat julkisessa tilassa töhryineen ja mahdollisine keskeneräisyyksineen kaikkien ohikulkijoiden nähtävissä, mutta julkaiseminen lienee eri asia. Päädyin kysymään taiteilijoilta lupaa töhrittyjenkin teostensa esittämiseen. Poikkeuksetta pyyntöihini suostuttiin.

Luvallinen, ei varsinaisesti tilattu, katutaide

Aloittaessani v. 2015 oli ollut jo jonkin aikaa katutaidebuumi (ks. johdanto). Tietääkseni teokset olivat useimmiten taiteilijoiden itsensä ehdottamia. Luulisin, että syy palkkaamiseeni oli juuri luvallisen (ei varsinaisesti tilatun) katutaiteen lisääntyminen. Vähimmillään tilasin tunneleiden puhdistuksia, sillä niissä saattoi olla monien vuosien pölyt, kurat ja töhryt.

Aluksi vain maalit saatettiin maksaa, mutta ei juurikaan työskentelystä. Tässä korostui, että teokset eivät olleet varsinaisesti tilattuja. Maalina oli useimmiten sokkelimaali mahdollisesti spraymaaliläisyyksin ja graffitimaalareilla sprayt ja esimerkiksi sokkelimaali pohjamaalina. Joillain kuulin olleen sponsoreita tai pieniä apurahoja. Ylläpitoon taiteilijan omakustanteisuudella on omat vaikutuksensa, kun materiaalien käyttöön liittyviä vaatimuksia ei voinut esittää, tai taiteilijoiden olisi ollut niitä vaikea noudattaa. Toisaalta tilanne mahdollisti tietoisia kokeiluja, ja kantapäähän kautta oppimista. Taiteilijat tuskin tuolloin ajattelivat voivansa ylläpitää teoksiaan säännöllisesti joskus tulevaisuudessa.

Koska ylläpitotyössä saattoi paneutua materiaalitekniisiin asioihin ja jopa selvittää pulmatilanteita, viihdyin työssäni. Kunnossapidon työntekijänä en osallistunut taiteilijavalintoihin. Joidenkin teosten maalivalintoja olen joskus voinut kommentoida.

... ex-temporesta suunnitelmalliseen ylläpitoon

Jos tunneli on ollut hyväkuntoinen, ja on noudatettu maalituotteen vaatimuksia, teokset ovat edelleen ylläpidettävissä. Jos pohja on hyvä, mutta teos lähtenyt heti hapertumaan, on selvitetty syytä hapertumiselle, ja taiteilijat ovat tehneet tilalle uuden, kestävämmän teoksen. Toisinaan on jäljitetty syytä edellisen teoksen nopeaan tuhoutumiseen maalitehtaan

laboratorioon toimitetuina näytteinä, (esimerkki alla). Jos pohja on ollut huono tai molempia, on tehty tilannekohtaista arviota. Joitakin teoksia on jätetty vain jatkamaan hapertumistaan.

...esimerkki kuoriutumisen selvittämisestä ja uusi teos

Vuonna 2014 valmistunut teos Tikkurilantien alittavaan Heurekan alikulkuun kuoriutui kultaaltaan jo seuraavana vuonna. Alta näkyi aiempi jo vuonna 2003 maalattu koululaisten teos, kooste 22 (tiilikuvio). Tikkurila Oy:n maalilaboratorio selvitti, että vuoden 2003 ja vuoden 2014 maalit erosivat toisistaan. Vuoden 2003 teoksen pinnassa oli lisäksi parafiinivahaa. Töhrysuojajäämiä ei raportin mukaan löytynyt. Päädyttiin poistamaan sekä vuoden 2014 kuoriutuva viidakkoaiheinen teos, että alustassaan paremmin kiinni ollut vuoden 2003 teos. Maalinpoistoon tarvittiin tavanomaista painepesua tehokkaampi korkeapainepesu.

Kuva 22. Katon maali oli tiukassa, joten se jätettiin ja on tänä päivänäkin hyvä. (Heurekan puoleisessa yläpalkissa oli ja on kuoriutumista).

Maalinpoiston jälkeen otettiin uusi näyte, jossa oli edelleen parafiinivahaa. Kaikeksi varmuudeksi hioin seinät vielä karkealla hiekkapaperilla, jonka jälkeen pesufirma kävi vielä kevyesti huuhtomassa.

Vuoden 2014 teos oli maalattu juhannuksen alla. Maalarit muistelivat, että oli tullut hetki rântää. (Bing -hakukone kertoo, että tuolloin oli ollut pakkasta ja kylmin juhannus 34 vuoteen). Ilmeisin syy vuoden 2014 irtoilulle oli maalausajankainen liian kylmä sää ja kerrosten mahdollinen hylkiminen. Seuraavan teoksen (kooste 23) tartunta on ollut erinomainen.

Heurekan akk | Tikkurila, Vantaa 2016 | SAV Taidekollektiivi

SAV järjesti alikulussa yhteisöllisen projektin. Tätä kirjoittaessa syksyllä 2024 teoksen valmistumisesta on 8 vuotta, ja se on edelleen hyvässä kunnossa. Töhrintääkin on ollut vain vähän. Viimeksi teosta on tarvinnut töhrinnän vuoksi vain puhdistaa vuonna 2021, kuva 24. Jos yhteisöllisissä kohteissa on ollut yksilöllistä kädenjälkeä vaativia paikkauksia, SAV on sopinut ylläpidosta kohdan maalanneen taiteilijan kanssa.

Kooste 23. Kuvattu syksyllä 2024, valmistunut 2016, (katto vuodelta 2014).

Kohdetta on töhritty erittäin vähän. Luvussa 11.2 kertomistani seudun tarroista olen tavannut tunnelissa vain yhden. Töhrpuhdistusta on tarvittu vain vuosia sitten 2021, kuva alla:

Kuvapari on SAV:n ylläpitoraportista, v. 2021.

Linnun on maalannut Emilio Mäkipää v. 2016.

Kuva 24. SAV:n edustaja valvoi töhrpuhdistuksen. Oikealla on lintu töhrpuhdistuksen jälkeen. Paikkailua ei tarvittu. Pelkkä pesu riitti, mikä kertoo teoksen maalin hyvästä tartunnasta ja noudatetuista maaliteknisistä vaatimuksista.

SAV on antanut vapaat kädet esimerkkikohteiden valintaan. Seuraavassa vielä pari SAV:n kohdetta, kuvat 25 ja 26.

Louhelan akk | Louhelant. ja Vaskivuorent. risteys, valm. 2015 | SAV Taidekollektiivi

Kooste 25. Töhryjä useassa kerroksessa eri vuosilta. Paikkaus spraymaaleilla töhryjen päälle, ylläpito SAV.

Raappavuorenpolun alikulku | Martinlaakso, Vantaa, valm. 2013 | SAV Taidekollektiivi

Kohde on SAV:n (StreetArt Vantaa) ensimmäinen yhteisöllinen tunnelimaalaus. Koska teos on paikoin hauras, sitä ei ole ylläpidoissa pesty, vaan pöly, lika ja hilseilevää maalia on saatettu harjata pois ennen paikkausta.

Kooste 26. Yläriivi: Töhrykohta on otettu kekseliäästi haltuun niukin keinoin. Alarivi: Töhryt on muokattu osaksi teosta. Molemmat ylläpidot SAV.

Graffitien ylläpidosta

Yhteyteni graffitikenttään on ollut ohut, ja kausityörupeamani alussa supistui maalausta edeltäviin pölypesujen tilauksiin. Vasta kun olen koordinoanut joitain graffititeosten ylläpitoja, ja ollut yhteydessä suoraan graffitimaalareihin, on ollut mahdollista kuulla tekijöiden omia painotuksia. Heillä tuntuisi olevan tunneleissaan kahdenlaista tapaa teostensa ylläpitoihin:

- a) Suoraviivainen, alkuperäinen tai perinteinen tapa, jossa graffitimaalari/ryhmä toivoo voivansa muutaman vuoden välein maalata teoksensa päälle kokonaan uuden graffitin. Tätä voisi verrata tapaan, jossa graffitiharrastukseen tarkoitetuilla vapaille seinäkkeillä maalataan aina uusi graffiti edellisen tekijän graffitin päälle. Sykli tunnelimaalauksissa on graffitiaitoihin verrattuna tietenkin hitaampi, eli useita vuosia.
- b) Toinen tapa on lähempänä julkisivumaaleilla tehtävää ylläpitoa, jossa (iso) töhrintä ensin poistetaan pesemällä, maalaustarpeen kartoittamiseksi. Maalari paikkaa sitten teosta muuttaen tai toistaen, jos pesu vie pois tai haalistaa alkuperäistä teosta. Taiteilija on laskuttanut materiaaleista ja työstään sovitun laajuuden mukaan, vaikka olisikin maalannut laajemmin ja ulkoasuun muutoksia suunnitellen. (Laskuttamisesta on luvussa 9).

Graffitien, kuten muunkin maalatun katutaiteen, ylläpitokäytännöt ovat kaiken kaikkiaan vasta muotoutumassa.

Vapaan graffitaidan etiketistä. Mainitsin johdannossa eduskunnan oikeusasiamiehen v. 2017 antamasta sananvapautteen keskittyneestä ratkaisusta (15.5.2017, EOAK/1206/2016). Se koski tammikuussa 2016 "HÄVETKÄÄ!" -graffitista seurannutta jupakkaa. Graffitissa oli nimeltä mainiten arvosteltu kolmen urheilujohtajan rahankäyttöä. Oikeusasiamies totesi, että kaupunginjohtajan määräys poistattaa osia graffitista oli rikkonut tekijöiden sananvapautta.

Asiakirjaan on kirjattu graffitien tekemiseen liittyvää etikettiä, jonka puolestaan Vantaan kaupunginhallitus oli saanut aidan ylläpidosta vastanneelta Myyrmäki-liikkeeltä. Todetaan, että aidan graffitit olivat vapaasti vaihdettavissa, mutta että vaihtuvuus oli yleensä 1–4 viikkoa. Tunnettujen tekijöiden maalaukset saattoivat olla aidassa muita pidempään. Asiakirjassa on pari tämän opinnäytetyön aiheeseen suoraan liittyvää mainintaa. Ensinnäkin toisen taiteilijan teosta ei saanut töhriä, eikä muuttaa. Eli luvallisella graffitaidalla graffitimaalarit eivät tavallisesti hyödynnä osia alle jäävästä toisen maalarin graffitista.

Toinen maininta liittyy tekemisen nimeämiseen. Kun kaupunginjohtaja määräsi "HÄVETKÄÄ!" -graffitin maalattavaksi valkoisella maalilla yli, ja kun graffitimaalarit elvyttivät graffitinsa, oikeusasiamies luonnehtii graffitimaalareiden restauroineen graffitimaalaustaan.

Materiaaliteknisesti haastavassa tammikuuisessa säässä, ja tuolloisessa kiihkeässä tilanteessa, graffitimaalareiden tekemää ratkaisua voisi restauroinnin sijaan mielestäni kutsua tämän opinnäytetyön mukaisesti myös taiteelliseksi ylläpidoksi.

Teoksen päätyminen lopulta ARTSlin tuo mieleen ylläpidon ja restauroinnin lisäksi konservoinnin. Taidemuseo ARTSI ei nykyään ota fyysisiin kokoelmiinsa paikkasidonnaisia katu-taide teoksia, (luku 3). Paikkasidonnaisuus itsessään olisi mielenkiintoinen pohdittava ja hyvä opinnäytetyön aihe.

Sittemmin kohugraffiti on ollut esillä vuonna 2020 ARTSIn Kuvanvapaus-näyttelyssä. Näyttelyyn liittyi julkaisu, jossa on seikkaperäinen selvitys jupakasta (Ramsay. 2020). Näyttelyssä oli alkuperäistä aitaa vain lyhyt pätkä. Kuvassa 27 alue on merkitty sinisellä katkovivalla.

Kuva 27. ARTSIn Kuvanvapausnäyttelyssä alkuperäisestä graffitista oli mukana sinisellä merkitty alue. Graffitimaalarit: Hende ja Deos. Kuva: Olli Berg.

Omalta kannaltani casessa kiinnostaisi direktio- eli työjohto-oikeuden yhteisöllinen pohtiminen, direktio-oikeudesta myös luvussa 9. Vielä tuolloin kausityöni alkoi vapun tienoilla, mutta vuodesta 2020 lähtien saatoin valmistella noin helmikuun ajan tulevaa kesäkautta omana määräaikaisuutenaan. Olisiko ylimaalausta voitu delegoida minulle, jos olisin jo tuolloin ollut töissä? Joskus minulta on kysytty kohteista, jotka eivät ole kuuluneet toiminta-alueeseeni. Luultavasti olisin kääntynyt tai ehdottanut kääntymään Myyrmäki-liikkeen puoleen. Entä jos paikka olisi ollut tunneli? En käytä spraymaaleja, ja tammikuun sää ei suosi lateksimaaleja, joten lateksia ei olisi edes kannattanut käyttää. Entä jos olisi ollut kesä ja teos toiminta-alueellani luvallisesti tunnelissa? Luulen, että olisin kertonut taiteilijoille, että teos tai osia siitä haluttaisiin pois tai muutettavan. Uusia luvallisia ex-tempore graffiteja tekeville on saatettu ohjeistaa, että teos ei saa olla sopimaton. Lisäksi tunneleiden hämärimpiin kohtiin on saatettu toivoa vaaleita sävyjä. Jos teos olisi ollut tunnelissa luvattomasti, sen olisi luonnollisesti voinut kysymättäkin pesettää töhrynä pois.

Olisiko sananvapaus -casea syntynyt, jos kaupunginjohtaja olisi itse käynyt maalaamassa, tai irrottamassa vanerilevyt? Pelkkä ylimaalaus tai osittainen graffitin muuttaminen olisi ainakin ollut vastoin yllä kerrottua aitaetikettiä.

Myyrmäenraitin (Vaskivuorentien alittava) tunneli | nyk. teos valm. 2013 | tekijöinä Myyrmäki-liikkeen kokoama graffitiporukka ja lähikoulujen oppilaat

Tunneli on alan harrastajien piirissä ikonisen tunnettu. Nykyinen kokonaisuus on ollut vuodesta 2013 (kuva 29 oik.). Osa tekijöistä oli mukana tekemässä jo edeltäjää, vuosien 1994–2008 kokonaisuutta. Vähäinen ylläpitotarve on hoitunut enimmäkseen Myyrmäki-liikkeen kautta, mutta keskeisen sijaintinsa vuoksi olen vuosien varrella seurannut tunnelin vaihteita.

Sattumalta kuvasin tunnelin jo v. 2008. Tuolloin siinä vielä oli edellinen kokonaisuus, josta on yksityiskohta kuvassa 28. Olin tuolloin saanut listan kuvattavista kohteista kunnossapidosta, jonne tein TE-toimiston verkkojulkaisukurssin harjoitustyötä, (luvut 4.2. ja 11.1).

Kuva 28. Nallen sisältänyt kokonaisuus hiekkapuhallettiin pois v. 2008. Nalle on sittemmin tyylitelty Myyrmäki-liikkeen logoon.

Tämä sekä raitin keskeisin tunneliteos eivät kuuluneet kuvattaviini. Syy selvisi, kun seuraavan kerran kuljin raitilla myöhemmin kesällä. Teokset olivat pois ja meneillään raitin kunnostus, (kuva 29 vas.).

Kooste 29, vas. | v. 2008

oik. | v. 2013, kuvattu 2024

Vas. ylh. katse pohjoisesta Myyrmäen keskustaan, päädyissä tasoite; alla Myyrmäestä Louhelan suuntaan, päädyt muurattu kivilohkareista. Sisäseinissä ainakin pohjamaali.

Oikealla graffitinäkömää katsottuna Myyrmäen keskustaa kohti, valm. 2013, kuvattu 2024.

Olen kuullut graffitimaalarilta, joka on ollut maalaamassa sekä edellistä että nykyistä kokonaisuutta, että aikaisempi teos olisi poistettu hiekkapuhaltamalla.

Eri taiteilijoilta kuulemani mukaan v. 2008 tehdyn tunneliremontin ja nykyisen v.2013 valmistuneen graffitikokonaisuuden välissä tunnelissa ei ollut vuosiin mitään luvallista teosta,

vain remontissa laitettu vaalea pohja lisääntyvine töhryineen. Taiteilijat muistavat seinillä olleen myös levyjä, joita pilkottaa myös vuoden 2013 uutiskuvassa (20.2.2013. Graffitit pa-laavat siltojen alle. Kaupunki/ HS). Taiteilijat eivät muista, että levyihin olisi tilattu mitään.

V. 2013 valmistuneen teoksen hyvä tartunta lienee jo vuoden 2008 tunneliremontin peruja. Ylläpitotarvetta ei ollut vuosiin, sillä töhryjä on tullut vasta viime aikoina. Paikkauskohdat voivat haurastua muuta teosta nopeammin, jos väliin jää toisiinsa sopimattomia kerroksia. Taannoin oli yksi poikkeuksellisen laaja labyrinttimainen luvaton töhry (kuvakooste 30). Paikkaustyö kanavoitui Myyrmäki-liikkeen kautta. Olen kohteesta tietävältä graffitimaalarilta kuullut, että ylläpito sujui ns. perinteisellä tavalla suoraan spraymaalilla ilman pesua.

Kooste 30. Alin kuva on yksityiskohta vuonna 2021 tehdystä paikkamaalauksesta. ”Labyrinttötöhry” ehti olla paikoillaan parisen vuotta. (Edellisen kokonaisuuden nalle (kuva 28) oli aikanaan juuri samassa kohtaa, kuin nyt yllä kerrottu paikkaus).

Horoskooppimuuri, yhteisöllistä katutaidehistoriaa | Hakunila, Vantaa. valm. 2000

Alkuperäinen projekti: Horoskooppiaiheisen kokonaisuuden suunnittelivat ja toteuttivat Romaniasta perheineen Suomeen muuttanut **Allan Fib** (s.1952–k.2019) sekä Vantaan ystävyyskaupunkivierailijana Namibian Windhoekista saapunut taiteilija **Alpheus Mvula** (s. 1972). Maalausapuna vuonna 2000 olivat Allanin tytär Marryam Fib ystävineen. Alpheus Mvula maalasi Unescon projektiin liittyen horoskooppimuurista lisäksi toisinnon Namibiaan, v. 2000 (tai 2001). mutta ei ole tietoa, onko toisintoa enää olemassa

Kuva 31. Kuvasin 2008 (poistettu töhry kuvankäsittelyssä). Vuonna 2020 muurin tilanteen selvittäminen sai selkeän suunnan, kun taidemuseo ARTSI puolsi teoksen säilyttämistä osana yhteisöllisen katutaiteen kulttuurihistoriaa.

Kohti ylläpitoa

Kooste 32. Aluksi poistettiin kaikki kasvillisuus muurin molemmiin puolin. Pesun jälkeen kuivaharjasin sammalkasvustoa pois. Muuri pääsee jatkossa tuulettumaan, mikäli kasvillisuus pidetään riittävän etäällä. Seinäkkeet ovat kantavia pylväitä lukuun ottamatta irti maasta, joten niihin ei nouse maasta kosteutta.

Tein Tizzi Fibin kanssa muurilla sävymäärityksiä, ja koemaalasin jousimiehen ja puolet neitsystä, kuvakooste 33. Varsinainen ylläpitomaalaus tehtiin seuraavana vuonna. Ylläpitoa edeltänyt selvitysraportti (kuva 34) oli vuoden 2020 erityistehtäväni. Raporttiin sisältyy myös Tizzi ja Marryam Fibiltä saatua tietoa ja kuvia vuoden 2000 prosessista ja myös joitain kuvia Alpheus Mvulan tekemästä horoskooppiaiheen toisinnosta Namibiassa.

Koemaalauksessa en käsitellyt seinäkkeissä olleita koukerokuvioita lainkaan, vaan ne tulivat esiin maalaamalla taustat niiden ympäriltä riittävän suuripiirteisesti, kuvakooste 33. Samaa käytäntöä noudatettiin varsinaisessa ylläpidossa.

Kooste 33. Ylinnä jousimies ennen ja jälkeen puhdistuksen sekä koemaalaus. Neitsyestä koepettiin ja -maalattiin toinen puoli v. 2020.

Yksi jousimiehen taustan kiehkura. Kiehkuroissa on käytetty eri sävyjä. Vuonna 2000 vaikutti käytetyn myös pronssisävyistä spraymaalaa. Ylläpidossa kaikissa seinäkkeissä koukerot vain kierrettiin taustamaalilla.

Taiteilija Marryam Fib:ltä tilattiin mallikuviot jokaisen seinän yläkulmassa olevista horoskooppisymboleista, sillä alkuperäiset, luullakseni spraylla toteutetut, olivat paikoin kokonaan kuluneet pois. Marryam oli ollut v. 2000 maalaamassa alkuperäistä teosta, joten hän sai päättää symboleissa käytettävät sävyt, joiksi valikoituivat tumma ja vaalea hopeanharmaa, kuva 35.

Kuva 35. Marryam Fibiltä saadut horoskooppitunnukset kuvattu muuriin maalaamisen jälkeen v. 2022.

HAKUNILAN MELUAIDAN HOROSKOOPPITEOS		21.9.2020
Maalusteknistä selvittelyä ja alustava ylläpitoehdotus tulevia huoltomaalauksia varten / Saanio		
 PÄIVITYS 2023 - lisätty sivut 30-34		
SISÄLTÖ		
1 Aluksi		s. 2
1.1 Horoskooppiteoksen ylläpidon suunnittelusta		2
1.2 Lähikulttuuria ja kansainvälisyyttä		3
1.3 Tizzi ja Marryam Fibiltä tietoa v.2000 työskentelystä		4
2 Tilanne kesällä 2020		s. 6
2.1 Muuri tuulettamaan		6
2.2 Tehdyt puhdistuskokeilut ja tarvittava erityispuhdistus s.7		6
2.3 Pilarit unohdettaisiin toistaiseksi		8
2.4 Kunnossapidon teettämät maalianalyysit		9
2.5 Tehdyt maalauskoikeilut Jousimies Neitsyt		9-10
3 Sävyjärjestyksiä ja ylläpitoehdotukset		s. 11
3.1 Yläpalkki, laitakuviointi, rajaukset ja pilarit		11
3.2 Horoskooppiseinien pohjasävyt		12
3.3 Seinät eriteltyinä: 1 Vesimies 2 Kalat 3 Oinas 4 Härkä 5 Kaksoset 6 Rapu 7 Leijona 8 Neitsyt 9 Vaaka 10 Skorpioni 11 Jousimies 12 Kauris 13 Päädyt		13-25
4 Käytännön järjestelyistä		s. 26
4.1 Aikataulusta		
4.2 Työmaajärjestelyistä		
4.3 Jätehuolto		
4.4 Työturvallisuus		
5 Muuta		s. 27
5.1 Mahdollinen yhteisöllinen ylläpito		27
5.2 Teoksen elinkaaresta		28
5.3 Kustannuksista		28
5.4 Yhteystietoja Raportin kuvista ELYn piirustuksista		29
Ylläpitomaalaukset 2021 ; Horoskooppilogot 2022 ; Pilareiden mahdollisesta käsittelystä		s. 30-34

Kuva 34. Kansi. V. 2020 raportti päivitetty viimeksi 2023.

Koemaalausta seuranneena vuonna 2021 SAV:n Jenni Väisänen järjesti kohteessa pari iltapäivää kestäneen maalaustapahtuman. Lisäksi kohteessa oli SAV:n nimissä kolme työpäivää ammattitaiteilija. Pidin tapahtuman ajan varastokontilla ”maalibaaria” järjestäen tapahtumaan osallistujille maalien annostelun, välineet ja käsiineet.

Pitkässä muurissa punapohjaiset rapu ja leijona ovat vierekkäin teoksen keskellä.

Horoskooppihahmojen lähtökohtana ovat olleet Hakunilanrinteen koulun (nyk. Lehtikuusen koulu) oppilaiden piirustukset.

Kooste 36. *Taustoissa ovat päävärit punainen sininen ja keltainen, sekä välivärit vihreä oranssi ja violetti.*

Jälkimietteitä. Kohdetta oli hauska maalata. Se on selkeine kuvineen kuin suuri värityskirja. Tuolloin ei ollut varmuutta aidan tilanteesta Vantaan ratikkasuunnitelmissa, tai mistä kohtaa mahdollinen rakentaminen alkaisi ja milloin. Ylläpidon jatkuvuuden suunnittelu jäi ns. vaiheeseen. mm kantavien pylväiden ravistuneille maalipinnoille ei ole tehty mitään. Ne vaatisivat erillisen paneutumisen ja toteuttamisajan. Ensin kannattaisi koepestä ja -maalata yksi pylväs ja tehdä sen pohjalta jatkosuunnitelma.

4.4.1 Lähellä restaurointia

Graafinen maisema |Keimolan ja Kivistön välissä kuuden Väyläviraston tunnelin muodostama kokonaisuus, pituus 74 m, valm. 2015 | Suunnittelu Ari Kujala / WSP Design Studio | Toteutus Marru Jokela ja Heidi Toivanen.

Väylävirasto omistaa ja vastaa pääväylien siltarakenteista, mutta kunnossapito- ja puhdistusvastuu on sillä kunnalla, jonka alueella rakenteet ovat, ks. luku 5.1. Eli näiden tunnelien ylläpitovastuu on Vantaalla, ja myös teoskokonaisuuden tilaaja on ollut Vantaa.

Graafinen maisema -teos on osa Kehäradan taide -projektia, jonka Ympäristötaiteen säätiö palkitsi Vuoden ympäristötaidekohde -kunniakirjalla vuonna 2015, (Väyrynen.Betoni 1/2016). Teoksella on myös oma sivu Wikipediassa, johon on linkki lähdeluettelossa.

Kuva 37. Tunnelijonon päissä ovat erilliset itäinen ja läntinen tunneli. Keskellä neljä tunneliä ovat yksi kokonaisuus. (Kuvassa tilanne v. 2022 ylläpidon jälkeen).

Tulin tietämään kohteen, kun ensimmäisenä kautenani v. 2015 kuntatekniikkayksikön suunnittelija pyysi mukaansa työmaalle. Nykyisessä organisaatiokaaviossa kyseinen yksikkö on nimetty suunnitteluyksiköksi, luku 8.1. Tuolloinen siltatyömaa oli jo siten pitkällä, että paikalla olivat urakoitsijan lisäksi myös taiteilija ja koristemaalausyritys.

En ehkä ilman tuota työmaakäyntiä olisi lainkaan tiennyt kohteesta, sillä se ei kuulunut myöhempien määräaikaissuoksieni varsinaisille reiteille. Luvussa 8.1 kerron, että aloitin aina määräaikaissuuteni ns. puhtaalta pöydältä. Ehkä joku valitti töhryistä tai poikkesin muutoin paikalla, kun muistin kohteen edellä kertomani työmaavierailun vuoksi. Tilailin yksittäisiä töhrynpistoja, ja kenties kohde oli myös pesufirman vakiolistalla. Vuoteen 2020 mennessä haalistumia ja kirjavuutta oli siinä määrin, että kohde ylläpidettiin ensimmäisen kerran maatalen ulottumakorkeudelta.

Seuraavat kuvat ovat kuitenkin vuoden 2022 ylläpidosta, joka oli edellistä laajempi:

Kooste 38. Yllä yleiskuva töhrityn kokonaisuuden pisimmästä yhtenäisestä seinästä. Alla yksityiskohtia töhryistä kyseisenä ylläpitovuonna 2022.

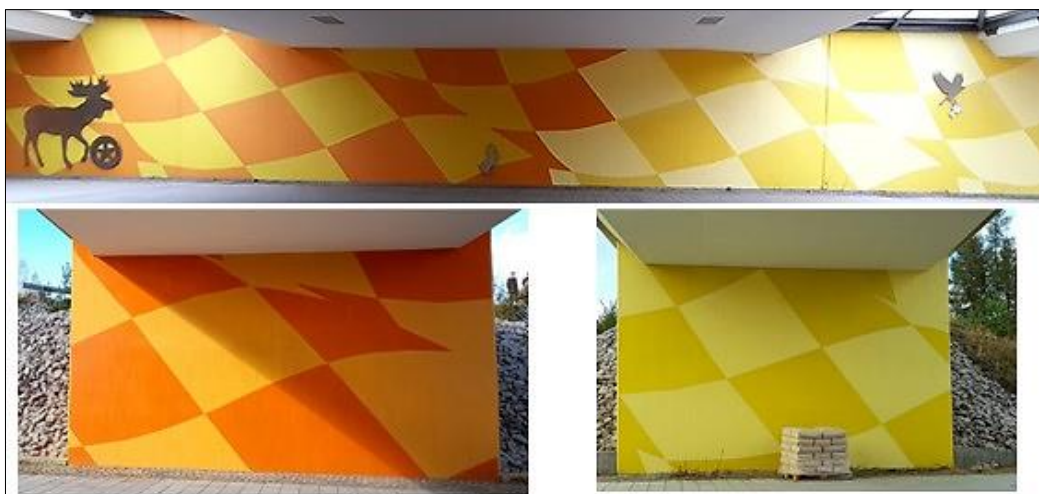

Kooste 39. Ennen v. 2022 huoltomaalausta oli selvittävänä v. 2020 huollon yhteydessä eteen tullut päätyjen sävypulma. Onneksi v. 2020 paikattavaa oli ollut vähän. Aiheesta on enemmän pesuja ja suojava käsittelyvän luvun 6 lopussa.

Kooste 40. Vasemmassa kuvassa erottuu töhrinnän ulottumakorkeus hyvin. Vanha suojaus poistettiin kauttaaltaan. Päätyjen maalaamisessa pesukumppanuusyritys auttoi erillisellä sopimuksella, jolloin avun lisäksi pesu, maalaus ja suojaaminen olivat tavallista kätevämmiin sovitettavissa kaikkien aikatauluihin ja säihin

Henkilönostimen koria ei pystynyt liikuttelemaan rinteissä (12 kpl) niin kattavasti kuin olisi tarvinnut. Alaosat maalattiin kivikkoisissa rinteissä kiipeillen, joten jatkossa työturvallisuutta on pohdittava rinteissä työskentelyn osalta.

Kooste 41. Sisäseiniä v. 2022 ylläpidon jälkeen. Teoksen ruutulippukuviointi tulee lähitöillä olleen Keimolan moottoriradan muistumana.

Kooste 42. Ruutujen vastapäinen seinä puhdistui kohtuullisesti ristikoita irrottamatta. Itäisen ja läntisen pikkutunnelin ristikkoseinät jäivät kuvien ulkopuolelle.

Esimerkit jatkuvat vielä yhdellä luvun 11.2 lopussa. Käytetyn materiaalin laajentaa aiheutta maalein tehdystä töhrinnästä muihinkin materiaaleihin.

5 Katutaiteilijan työmaasta

5.1 Lupa tehdä ja kadunkäyttölupa –kaksi eri asiaa

Taiteilijalla saattaa olla tiedossa mahdollisuus tehdä julkinen teos jo kauan ennen kuin hän pääsee teostaan varsinaisesti toteuttamaan. Hän on teosideoineen saattanut tulla kaupunkiympäristön toimialan systeemiin esimerkiksi taidekilpailun tai suoratilauksen kautta. Tuo kenties jo kuukausia tai jopa vuosia tiedossa ollut periaatteellinen lupa on eri asia kuin tässä luvussa tarkoitettu kadunkäyttölupa.

Varsinkin ulottumakorkeuteen maalatussa katutaiteessa on voitu mahdollistaa työskentelyn aloittaminen lyhyelläkin käsittelyllä, jos vertaa uudishankkeisiin, joissa on monia osapuolia (RT103380, s. 7–8). Nopean käsittelyn kohteet ovat olleet usein taiteilijoiden itsensä ehdottamia. Esimerkiksi pikkuhiljaa käytöstä poistuvaan tunneliin, tai muutoin vaatimattomaan kohteeseen, on periaatteellinen lupa saatettu antaa lähes saman tien. Tuo kenties lähes kertapuhelulla tai sähköpostilla annettu periaatteellinen lupa on sekin eri asia kuin tässä tarkoitettu kadunkäyttölupa.

Periaatteellisen luvan ja kadunkäyttöluvan välinen aikaikkuna olisi hyvä tiedostaa ja mieluummin sitä vaikka vähän venyttää ennemmin kuin kiirehtiä, varsinkin jos pienellä pohdinnalla olisi mahdollisuus tuoda ylläpidettävyyttä. Luvussa 5.2. on asioita, jotka on hyvä olla pohdittuna ennen kadunkäyttöluvan hakemista.

Kadunkäyttölupa

Lupaprosessiin pääsee kirjautumalla valtakunnalliseen lupapiste.fi -palveluun, (Lupapiste). Kadunkäyttöluvan saamisen on tarkoitus olla nopeaa. Asiallinen hakemus käsitellään, jos ei tunneissa, niin ainakin muutaman päivän sisällä. Pelkistetyimmillään lupakäsittelijä tarkistaa, ettei samaan paikkaan ja samalle ajalle ole jo tulossa muuta toimintaa. Kadunkäyttölupa on siis oltava paitsi työmaille, myös yleiselle alueelle sijoittuville tapahtumillekin (Vantaa / Katujen ja puistojen luvat). Vantaa ei peri taiteilijoiden kadunkäyttöluvista maksua.

Tämän opinnäytetyön tarkoitus ei ole olla opas, vaan ensisijaisesti tehdä käytäntöjä näkyväksi. Jos lupakäsittelijä esimerkiksi haluaisi kirjallisen työmaasuunnitelman, niin se kannattaa olla jo valmiiksi mietittynä. Kirjallinen suunnitelma on oltava ainakin, jos paikalle tuodaan telineitä tai tarvitaan työmaakonttia. Suunnitelmaksi saattaa riittää esimerkiksi kartta, johon tarpeelliset asiat on merkitty. Paikan päällä työmaa on aina riittävästi merkittävä esimerkiksi huomiopolpin. Viimekädessä lupakäsittelijä sanoo, onko hakijan ehdottama merkitseminen riittävä. Yleensä tolpat tuodaan ja noudetaan, mutta ne on tilattava ajoissa. On kuitenkin huomattava, että tolppien tilaaminen ei kuulu lupapalvelun tehtäviin.

Spraymaalien käyttö voi vaatia kiertotien merkitsemistä, mikäli kiertomahdollisuus olisi. Saattaa riittää, että graffitimaalarit ajoittavat työskentelynsä hiljaisimpaan aikaan, mutta silloinkin tunnelin suulle on laitettava riskiryhmiä – kuten kemikaaliyliherkkiä – varten infokyltti. Maalareiden itsensä on aina käytettävä asianmukaisia suojaimia. Jos maalaarit työskentelevät eri aikoina, on vastuuhenkilöitäkin oltava useampia. Esimerkiksi on ollut tilanne, jossa kaksi eri graffitimaalariryhmää maalasivat tunnelin puoliksi, jolloin molemmat työryhmät hakivat omat luvat.

Jos taiteilija haluaisi pitää autoaan työmaalla, on sillekin muistettava hakea lupa samasta paikasta. On melko tavallista, että lupaa autolle ei voida antaa, sillä tilaa on usein vähän, ja työmaalla liikkuvat myös muut jalankulkijat, lenkkeilijät, lastenvaunujen työntäjät ja usein myös potkulautailijat ja polkupyöräilijät. Siinä missä uudiskohteet ovat yleensä suljettuja työmaita rakentamisen aikana, katutaidetyömaa saattaa olla kirjaimellisesti kaikkien läpikulkupaikka.

Tehtävääni kunnossapitojen koordinoinnissa oli käydä joidenkin ylläpitokohteiden taiteilijoiden kanssa läpi yllä kerrottuja asioita. On kuitenkin tärkeää, että lopullisen kadunkäyttöluvan hakee kohteessa työskentelevä ja työmaastaan vastuun ottava taiteilija. Tällöin lupakäsittelijä voi esittää mahdolliset tarkennusta vaativat kysymykset ja varmistaa ajankohdan suoraan tekijältä.

Yleisen alueen kadunkäyttöluvasta vielä seuraava kuriositeetti: Rakennusten julkisivut ja piha-aidat eivät ole yleistä aluetta. Mutta jos taiteilija tarvitsisi esimerkiksi julkisivumaalauksen yhteydessä käyttää myös yleistä aluetta, kuten piennarta varastokontille, olisi kontille haettava kadunkäyttölupa.

Olen törmännyt taiteilijoiden keskuudessa toisinaan virheelliseen käsitykseen, että kadunkäyttöluvan hakuprosessissa käsiteltäisiin taiteilijan käyttämien maalivalintojen asianmukaisuutta. Maaleja saatetaan kysyä, koska varsinkin liuotinohenteiset spraymaalit voivat vaatia jalankulun rajoittamista tms. Mutta lupapalvelun ei kuulu pohtia maalivalinnan maalitekniistä soveltuvuutta. Kadunkäyttöluvassa siis on kysymys ennen kaikkea turvallisuudesta ja järjestyksestä – mahdollisten eri toimijoiden aikataulutuksesta tekemään luvassa määriteltyä toimintaa tietyssä yleisen alueen kohdassa. Jos paikalle kesken maalaustyön tulisi poliisi tai vartija, vain virallisella kadunkäyttöluvalla pääsee varmimmin pätkähästä. Mahdolliset luonnokset, materiaali- ja muut asiat laskutusta myöten kannattaa siis selvittää siinä aikaikkunassa, joka on periaatteellisen luvan ja kadunkäyttöluvan välissä.

Lyhyesti luvista koskien valtion omistamia tunneleita ja muureja: Valtio omistaa ja vastaa pääväylien, eli merkittävien maanteiden sekä rataverkoston, silloista ja tunneleista.

Valtion omistamien tunneleiden rakenteista vastaa Väylävirasto. Mutta tunneleiden kunnossa- ja puhtaanapidosta seinäpinnat mukaan lukien vastaa se kunta, jonka alueella kyseisiä valtion rakenteita on. Tätä sanotaan kunnan rasitusvelvollisuudeksi. Eri sisältöisiä yksittäisiä sopimuksia voi olla. Mikäli taiteilija haluaisi itse ehdottaa teostaan johonkin pääväyläverkoston rakenteeseen, hän tarvitsee periaatteellisen luvan sekä Väylävirastolta että kunnalta. Ja jos hän pääsee teostaan toteuttamaan, hän tarvitsee silloinkin edellä kerrotun kadunkäyttöluvan. Rata-alueella työskentely vaatii erillisen Väyläviraston hyväksymän ratatyökorttikoulutuksen.

Katutaidemaalaus yleisellä alueella, yleisohje –historiaa, joka toimii edelleen

Kun vuonna 2015 aloitin ensimmäisen kausityöni katutaiteen taustatöissä Vantaalla, tehtävää ei ollut hoitanut kukaan yksittäinen henkilö. Kaipasin työkaluksi ohjeistusta, jonka voisi antaa taiteilijoille tilanteessa, jossa heillä oli lupa tehdä, mutta ei juurikaan tilanteeseen sopivia ohjeita. Kesällä 2016 sain olla mukana muutaman henkilön ohjausryhmässä, jonka lopputulemana kokosin ja taitoin Katutaidemaalaus yleisellä alueella, yleisohjeen, kuva 43. Osuuteni mainittiin myös työtodistuksessani. Kaupungininsinööri vei vihkosen Vantaan tekniseen lautakuntaan vielä samana vuonna. Kansineen 16-sivuinen vihkonen käsittelee edellä kerrotun kadunkäyttöluvan hakemista, suojavaatetusta, maalituotteita koskevia käyttöturvallisuustiedotteita jne. Lisäksi ohjekirjasta varten Ramboll Oy teki ilmanlaadunmittausta tunnelissa, jossa työskenteli kaksi graffitimaalaria liuotinhenteisin spraymaalein, jotta saatiin käsitystä tunneleiden ilmanlaadusta niin taiteilijan kuin ohikulkevien ja lankulkijoidenkin kannalta. Mittaustulokset on koosteessa avattu, (Katutaidemaalaus yleisellä alueella -yleisohje.2016, s.11).

Kuva 43. Kansineen 16 sivua.

Seuraavana vuonna 2017 vihkosta täydennettiin lomakkeella, johon kadunkäyttölupaa haakeva taiteilija ruksaa oleelliset asiat ennen kadunkäyttöluvan hakemista. Kunnossapitopäällikkö esitteli lomakkeen tuolloisilla Kuntatekniikan päivillä Jyväskylässä. Seuraavina vuosina kooste ja lomake olivat omassa koordinoituvuudessa hyvä infopaketti annettavaksi taiteilijoille. Myös sähköisessä lupapistekäsittelyssä yleisohjevihkonen ja lomake ovat edelleen Vantaan lupapalvelun käytössä opastaessaan ja käsitellessään taiteilijoiden kadunkäyttölupahakemuksia.

(Luvun 5.1 on asiataarkistanut 3.5.2024 Vantaan katuvalvontapäällikkö).

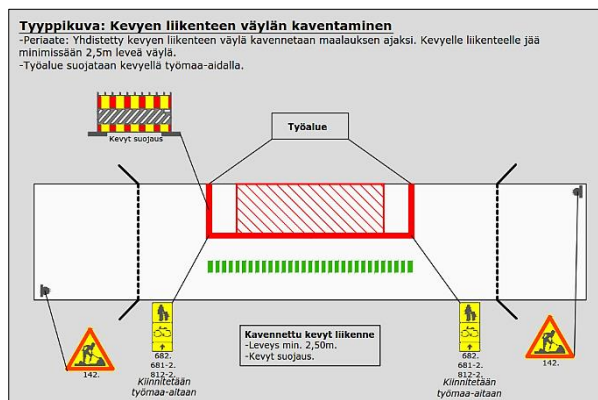
5.2 Työmaajärjestelyistä ja työhyvinvoinnista

Sanaparilla 'yleinen alue' on lupa-asioiden myötä siis oma virallinen merkityksensä, vaikka se muutoin vaikuttaisi epämääräiseltä ilmaisulta. Yleisellä alueella teostaan maalaavan taiteilijan työmaalle on tyypillistä, että alue ei ole rakennustyömaa, eikä taiteilija tee lähtökohteisesti rakennustyötä vaan taidetyötä. Ylläpitotyössään taiteilija siis huoltaa ensi sijassa teostaan, ei rakennetta, johon teos on maalattu.

Katutaidetyömaa on tilana kaikille avoin ohikulkupaikka. Lähes vastakohta voisi olla talonrakennustyömaa, jossa monien eri urakoitsijoiden ja aliurakoitsijoiden työntekijät toimivat pääurakoitsijan hallinnoimalla yhteisellä työmaalla ja työturvallisuuskortti vaaditaan kaikilta. Jos sisäkohteen sähkö ja lämpö jo toimivat, maalausolosuhteisiin on mahdollista vaikuttaa toisin kuin ulkotyössä. Pölyisimmät työvaiheetkin on usein tehty ennen sisämaalaustöitä.

Rakennustyömaasta vastaavalla pääurakoitsijan työnjohtajalla on työmaan langat käsissään ja ehdoton viimeinen sana. Se että taiteilija pystyy sopeuttamaan työskentelynsä yhteisen työmaan reunaehtoihin, voi olla iso kustannushyöty sekä taiteilijalle että tilaajalle verrattuna tilanteeseen, jossa taiteilija pääsisi tekemään teostaan vasta muun työmaan valmistuttua. Rakenteisiin kajoavalle kuvanveistäjälle tällä voi ymmärrettävästi olla vielä suurempi käytännön merkitys kuin maalarille.

Katutaidetyömaa on siis aivan muuta kuin edellä kuvailtu rakennustyömaa. Kohde ympäristöineen on jo valmis ja käytössä, eikä katutaiteilijan työmaata lähtökohteisesti suljeta ulkopuolisilta. Ohikulkijoitakaan ei välttämättä koeta täysin ulkopuolisiksi puolin eikä toisin. Yleensä on vain kevyesti siirreltäviä liikenteenohjausvälineitä, kuten huomiotolppia. Kuva-koosteessa 44 on edellä kertomani Vantaalla laatimamme oppaan kuvitusta aiheesta.

Kooste 44. Vasemmalla on tyypik kuva esimerkiksi tukimuurilla työskentelylle. Oikealla on kuva työmaajärjestelystä alikulkukäytävässä, jossa kokonaisia koululuokkia oli ilmiöoppimassa. Kyseinen projekti kesti syksyn ja tavaroita säilytettiin kontissa, hieman kuvan ulkopuolella. (Kuvat: Katutaidemaalauksen yleisellä alueella – yleisohjeen kuvitusta sivuilta 6 ja 7).

Tilanne voi etäisesti muistuttaa rakennusalan yhteistä työmaata, mikäli taiteilijalla on vastuullaan apulaisia. Mikäli taiteilija on kohteessa ohjeistamassa teoksensa pesua, joka on tilattu kaupungin kilpailuttamalta pesuyrittäjältä, vastaa yrittäjä työstään ja toiminnastaan kaupungille sen mukaan mitä sopimuksessa on sovittu. Pesuista on enemmän luvussa 6.

Katutaiteilija on yhteiseen rakennustyömaahan verrattuna omassa katutaidekohteessaan siis aika omillaan, mikä on monella tavalla mukavaa. Mutta samalla ei ehkä tule ajatelleeksi sellaisia ajankäyttöön ja järjestelyihin vaikuttavia asioita, joita joutuisi tietoisemmin otta-
maan huomioon, jos toimisi eri toimijoiden yhteisellä työmaalla.

Työturvallisuus on työmaajärjestelyjen selkäranka, ja hyvä työturvallisuus ylläpitää työhyvinvointia. Olen päätenyt laittamaan työmaajärjestelyt ja työhyvinvoinnin tämän luvun yhteiseksi otsikoksi siksi, että kaikkia, mitä painotetaan rakennuspuolen työturvallisuudessa, ei välttämättä painotu samassa suhteessa taidetyömaalla. Toisaalta sellaista, mikä painotuu taidetyömaalla ei mahdollisesti oteta tai edes tarvitse ottaa esille rakennuspuolen työturvallisuudessa. Perustavanlaatuinen esimerkki on käsiteparin 'yhteinen rakennustyömaa – yhteisöllinen työmaa / tai -tapahtuma', varsinkin, mikäli jälkimmäisessä toimii myös vapaaehtoisia harrastajia, tai lapsia edellä kerrottujen suljetun rakennustyömaan ja kaikille avoimen taidetyömaan erojen lisäksi.

Korvausta vastaan tehtyyn työhön sovelletaan työn käsitteitä ollen työturvallisuuslain tuntemaa työtä. Yhteisöllinen työmaa saatetaan mieltää tapahtumana. Jos liikutaan välimaastossa, tai jos riittävään dialogiin ei ole mahdollisuutta, saattaa putkahtaa hämmentäviä tilanteita.

Tie- ja katurakentamisessa on omat korttikoulutuksensa. Tieturva 1 -kortin voi suorittaa netissä Väyläviraston sivulla kuka tahansa, (Väylävirasto). Kortti on voimassa viisi vuotta kerrallaan. Olen uusinut omani viimeksi pari vuotta sitten 2022, eikä ainakaan vielä tuolloin koulutusaineistossa mainittu katutaide työskentelyä. Tieturva 1 -koulutus keskittyy työskentelyyn ja liikenteenohjaukseen ajoteillä. Mutta kaikki katutaide, jonka parissa olen viimeiset yhdeksän vuotta työskennellyt, on sitä vastoin tehty kevyenliikenteen alikulkuihin tai pientareiden tukimuureihin kauas ajoteistä. Aikaisemmin kertamani Vantaan tuolloisessa kuntatekniikan keskuksessa vuonna 2016 laadittu Katutaide maalaus yleisellä alueella - yleisohje, sekä seuraavana vuonna laadittu lomake tulivat siis tarpeeseen. Katutaide kuin myös ylläpidettävät kohteet ovat tuosta ajankohdasta edelleen lisääntyneet. Taiteilijoita kannattaisi kysyä mukaan, jos ja kun ohjeita päivitetäisiin.

Seuraavaksi on nostoja arkisista asioista, joita on hyvä miettiä suunnitellessaan työmaajärjestelyjä.

Listan taustalla ovat vain vesiohenteisin julkisivu- tai inframaalein maalattavat tunneli- ja tukimuurikohteet, joissa lisäksi pysytellään vain ns. ulottumakorkeudella.

1. Kun tietää, mihin teoksensa tulee tekemään, kannattaa tutustua paikkaan aurinkoisena päivänä ja aikaan, jolloin olisi pääasiallisesti tarkoitus työskennellä. Esimerkiksi aikaisemmin kertomallani horoskooppimuurin työmaalla paras yhtäjaksoinen työskentelyaika pilvettömänä päivänä oli vasta myöhään iltapäivällä.
2. Mikäli tilaaja ei vaadi jotain tiettyä maalituotetta käytettäväksi, kannattaa itse ottaa selvää maalauspinnan vaatimuksista ja kohteessa jo mahdollisesti olevasta pintakäsittelystä, mikäli teos tulee sen päälle.
3. On hyvä selvittää itselleen ja sisäistää, mitä tarkoitetaan kastepisteellä. Varsinkin loppukesästä kosteat, suorastaan usvaiset, aamut lyhentävät maalaamiseen sopivaa aikaa etenkin aamusta, vaikka muutoin luvattaisiin poutaa ja paistettakin.
4. WC-käynnit tai muu poistuminen työmaalta. Varsinkin jos on ainoana työmaalla, voi wc-käynti olla varteenotettava ajankäytöllinen haaste. Asia on merkityksellinen, mutta bajamajaa en tiedä tilatun. Yleensä melko lähellä on ollut kahvila, kirjasto tms.

Jos ei ole mielekästä pakata kesken työpäivän kaikkea autoonsa poistuessaan hetkeksi työmaalta, eikä autottomalle mahdollistakaan, kannattaa miettiä jo etukäteen, mitä uskaltaa jättää kadulle valvomatta ja miten suojattuna. Kuvassa 6 (luku 4.2) näkyy, että tuohon aikaan v. 2008 pientareella oli kaupungin puolesta lukollinen säilytyslaatikko. Viimeksi erittäin painava – ei kuvassa oleva, mutta yhtä vanha – metallipohjainen säilytyslaatikko on ollut käytössä muutaman viikon kestäneessä ylläpitotyössä 2022, mutta tavallisempaa on ollut tilata kontti.

5. Tavaroiden kuljetus ja säilytys; kontti. On yleistä, että omaa autoa ei saa pysäköidä työkohteessa. Kannattaa selvittää, missä on lähin julkinen parkkipaikka. Kantamista ja nostelua voi kertyä paljon.

Koordinoimissani kohteissa kunnossapito on hoitanut konttibyrokratian. Sijoituslupa kontille haetaan lupapisteestä, josta jo suunnittelun alkuvaiheessa kannattaa varmistaa, että kontille on riittävästi tilaa ja alusta on riittävän tasainen. Työmaan toimivuuden ja ohikulkijoiden turvallisuuden kannalta on merkitystä, mihin suuntaan ovi avautuu. Kun kontti on tuotu, on kaupungin huoltourakoitsija käynyt ennalta sovitusti kiinnittämässä kontin kylkiin heijastavia teippejä, jotta se erottuu myös kesäiltojen pimetessä. Työmaakontti on hintansa väärti. Joskus konttia on tarvittu samassa sijoituspaikassa useita viikkoja, jopa koko kesän. Silloinkin eniten on maksanut kontin edestakainen kuljetus.

Tavaroiden toimivaan järjestykseen kontissa kannattaa paneutua. Paahteisena hellepäivänä voi kontin auringonpuoleinen sisäseinä olla yli + 50 °C. Puhdas vesi on hyvä tuoda hanallisessa kanisterissa, se säästää vettä. Kontin lattialle läikkynyt maali on liukasta, joten konttiin aina mukaan suojapaperia, sanomalehtiä tai muuta kuiviketta. Kun käytetään pensseleitä ja teloin levitettäviä maaleja on hyvä miettiä etukäteen, missä ja miten säilyttää puolikäyttöisiä työvälineitä, sekä miten ja missä niitä tarvittaessa huoltaa. Jätevedelle kannattaa varata sopiva astia, jonka pohjalle maalisaakka painuu, jolloin pintavettä voi edelleen käyttää pesuvetenä. Lietettä ei saa kaataa maahan eikä viemäriin.

6. Suojavarustuksesta on Vantaan laatimassa edellä kertomassani yleisohjeessa. Turvajalkineiden merkityksen ymmärtää viimeistään, kun niitä käyttää. Myös maalipönttöjen siirtelyssä voi ilman turvakengkiä teloa varpaansa. Järkevä kerrospukeutuminen vetoisissa tunneleissa kannattaa miettiä.
7. Nostan tässä esiin pari pientä kokoaan merkityksellisempää asiaa. Ensimmäinen on suojalasit, jonka puuttuminen voi aiheuttaa harmittavaa riskikäyttäytymistä. Toinen nosto on vain vinkiksi.

Suojalasit. Tunnelin päätyjä maalatessa saattaa silmille lentää kadulta hiekkaa ja pieniä kiviä. Kerran olin käymässä yhteisöllisellä työmaalla, kun jalkojeni juureen lennähti pääni yläpuoleiselta ajotieltä lasinen pullonkaula. Jos maalaa tunnelin päädyn yläosaa rinteelle kavuten, ovat silmät auton renkaiden tasalla. Silmäsuojien kannattaa silloin olla mallia, joka suojaa myös laidoilta. Kypärä ja kasvosuojakaan ei olisi liioittelua. Jos suojalaseja ei ole pakissa, ottaa helposti riskin, ennemmin kuin jättää maalaamisen seuraavaan kertaan.

Vinkkinä kukansumutuspullo. Sumutuspullo säästää vettä, kun ulkokohteisiin kaikki vesi on kannettava. Pidän maalatessa käden ulottuvilla, tai ainakin näköetäisyydellä, sumutuspulloa esimerkiksi käsien puhdistusta varten. Vaikka sumutuspullo kaatuisi, tai sen vahingoissa potkaisisi kumoon, niin vesi pysyy tallessa. Korkilliseen pulloon verrattuna kukansumutuspullon käyttöön riittää yksi käsi. Siitä on myös kätevä suihkauttaa tarvittaessa kostuketta maalisen pensselin säilytyspussiin.

8. Kannattaa varmistaa, kuka tolpat tai suoja-aidat tilaa ja milloin. Taiteilija asettelee ja muistaa tarvittaessa siirtää tolppia työn edetessä. Kun työ on valmis, on hyvä muistaa ilmoittaa tolppien hakijalle.
9. Ohikulkijoista. Taidemaalariille tullaan helposti juttelemaan, kommentoimaan ja kysymään teoksesta. Vanhempi saattaa tulla lapsensa kanssa kysymään, josko lapsikin saisi kokeilla maalaamista. Erilaisten ohikulkijoiden, tavaroihin tarttuvan puuska-tuulen, jopa jalkaa nostavien tai kuononsa reppuusi tunkevien koirienkin vuoksi on

oltava sisäkohteita enemmän ns. silmät selässäkin. Oma ohikulkijaryhmänsä ovat työmaan ohi vauhdilla ajavat pyöräilijät ja sähköpotkulautailijat.

Osa pyöräilijöistä saattaa kilauttaa kelloa, mutta ei hiljennetä. Liian suurella tilannenopeudella ajavia pyöräilijöitä on sekä hyvän että huonon näkyvyyden reiteillä. Potkulautailija puolestaan saattaa horjahtaessaan hypätä jaloilleen kovassakin vauhdissa ja saada kanssakulkijat säntäilemään. Taiteilijat voivat omilla työmaaajärjestelyillään osaltaan pienentää kohtamistilanteiden riskejä.

Opinnäytetyötäni varten kysyin Vantaan lupapalvelusta olemassa olevista opasteista, joilla voitaisiin saada pyöräilijöitä ja muillakin laitteilla liikkuvia ennakoimaan vauhtiaan taidetyömaiden kohdalla.

Olemassa olevia käytäntöjä tilannenopeuden hillitsemiseksi:

Kooste 45.

Kuvakoosteessa 45 on *vasemmalla ja keskellä virallisia merkkijhdistelmiä, joissa pyöräilijää vaaditaan taluttamaan. Keskimmäisen kuvan yhdistelmää käytetään tullessa asemalaitureille, jotta pyörän voisi tuoda junaan. Oikealla on hidastamiseen ja varovaisuuteen kehoittava Vantaan tunnuksella varustettu opaste, jonka hiljattain huomasin ulkoilureitilläni. Vantaan kaupungin katujen ja puistojen palvelualueen rakentamisen palveluyksikön työpäällikön mukaan mallia opasteeseen on otettu Destian käyttämästä vastaavanlaisesta työmaaopasteesta.

Kaupungin katujen ja puistojen palvelualueen lupapalveluista kerrottiin, että taiteilijakin voisi halutessaan tehdä taidetyömaata varten työmaaopasteen. Epävirallisen opasteen ei tulisi kuitenkaan olla ulkoasultaan sekoitettavissa viralliseen liikennemerkkiin, eikä sitä tulisi kiinnittää virallisen merkin yhteyteen. Hidastamistoiveen voisi laajentaa koskemaan myös sähköpotkulautoja ja vastaavia.

Kaupungin tunnus toisi epäviralliseenkin työmaaopasteeseen painoarvoa. Kaupungin tunnuksen käytöstä Vantaan katutaidekohteissa on kuitenkin sovittava brändiin liittyvistä

asioista päättävän viestintäyksikön kanssa*. (*Vantaan lupapalvelun asiakaspalvelu on asiataristanut kuvaan 45 liittyvät edellä olevat rivit * – **)

En ole huomannut pelkällä katutyömerkillä vaikutusta tilannenopeuksiin. Ohikulkijat eivät ehkä osaa yhdistää tietyömerkin tarkoittavan taidetyömaatakin. Talutusvaatimus on asemalaiturilla ymmärrettävä, mutta katutaidekohteessa yleensä riittäisi hidastaminen ja valmius hallittuun pysähtymiseen. Hiljaa ajaja tai potkulautailija vie myös vähemmän tilaa kuin taluttaja.

10. Yön aikana töhritty maalaus voi olla pysäyttävä aloitus työpäivälle. Tämä on merkittävä ero verrattuna suljettuun työmaahan. Kannattaa teoksen tilaajalta selvittää jo etukäteen ja varmuuden vuoksi, keneltä mahdollinen pesu tilataan. Jos töhry on pieni tai hento, voi riittää, että karhentaa sitä hiekkapaperilla ja maalata pesutta päälle.
11. Vakuutusasiat kuntoon ennen aloittamista. Tekeepä lyhytaikaista tai pysyvämpää teosta, turvallisuuspohdintaan käytettävä aika ja käytännön järjestelyt tarvitsevat oman aikansa.

6 Pesuista ja töhrysuojauksesta

Käytännönläheisesti

Puhdistukset ja suojaukset liittyvät oleellisesti teosten ylläpitoprosessiin joko itsessään, tai edeltäen paikkamaalausta. Koordinointityössäni tavanomaiset puhdistukset ja suojaukset tilattiin kilpailutetulta pesufirmalta. Kulloisenkin urakoitsijan sopimus on yleensä voimassa joitain vuosia.

Kerron katutaidekohteiden puhdistuksesta ja suojauksesta vain tapahtuneen oman koordinaatioyöni näkökulmasta. Olen tottunut käyttämään sanoja töhry ja töhrysuojaus, ja ne ovat muutoinkin yleisessä käytössä, mutta varsinkin suojausaineiden valmistajien tuotetiedoissa käytetään pidempiä ilmaisuja, eli töherrys ja töherrysnestoaine.

Kuvat 46 ja 47. Vasemmalla tavallinen töhrynpisto yksivärisessä vihreässä pinnassa, muu on töhryä. Kohteessa on ollut uhrautuva töhrysuojaus. Oikealla vanhan teoksen poisto märkäpuhalluksella, joka on erikoispesu.

Pesufirman tehtävä on mukauttaa pesuveden paine ja tarvittava lämpö, sekä valita sopiva pesuaine. Skaala on kevyestä huuhtomisesta kaikki maalikerrokset vievään pesuun. On olemassa töhrintää, joka harmittavasti läpäisee kaikki maalikerrokset, töhrysuojaus mukaan lukien. Toisinaan taas rankan näköinen töhry lähtee pois kevyesti. Joskus on paikallaan tilata koepesu ennen huoltomaalauksesta sopimista.

Puhdistus on joutuisaa, jos taiteilija tai muu teosta tunteva on mukana. Silloin pesufirman ei tarvitse käyttää aikaa miettimiseen, saako ja kuinka paljon teos saada osuma. Paikalle tulevalla taiteilijalla on hyvä tilaisuus edesauttaa mahdollista myöhempää maalaustyötään, sillä vasta pesussa varmuudella näkee, miten pesu vaikuttaa teokseen ja töhryyn. Katutaidekohteiden lisääntyessä myös teoksiaan ylläpitävien taiteilijoiden kokemukset ja näkemykset ovat runsastuneet ja syventyneet.

Katutaiteessa käytetään yleisesti ns. uhrautuvaa töhrysuojaa. Uhrautuva töhrysuojaus levitetään useimmiten sumuttamalla valmiin, kuivuneen teoksen päälle ja mielellään kahteen kertaan. Kun teosta töhrypuhdistetaan, lähtee (uhrautuu) suojaus töhryn mukana pois.

Kuvassa 46 puhdistetaan töhryä uhrautuvalla suojalla käsitellystä teoksesta. Suojauksen vuoksi riittää pesussa kevyempi paine kuin muutoin, mikä säästää teoksen pintaa.

Jos paikkamaalausta ei tarvita, käy pesuyritys seinän kuivuttua uusimassa töhrysuojauksen, jos niin on sovittu. Uhrautuva töhrysuojaus menettää pois pesemättäkin muutamassa vuodessa tehoaan, joten se on hyvä nähdä osana aktiivista ylläpitotyötä ei ”poppakonstina tai vakuutuksena”.

Kuvassa 47 on melko poikkeuksellinen tilanne, eli luvallinen vanha graffititeos ns. märkäpuhalletaan kokonaan pois. Pesuveden seassa on kuvan tapauksessa hienojakeista hiekkaa, jonka pesuyritys siivoaa seinänvierustoilta pesun jälkeen pois. Äänekkäästä puhdistuksesta ei aiheutunut pölyä, ja tunneli oli pesun aikana avoin kulkijoille. Pesu kesti useita tunteja. Kuivumisen jälkeen taiteilijat pohjamaalasivat seinän ja tekivät uuden graffitin. Aikaisemmin luvussa 4.4 poistettiin Heurekan akk:sta lohkeileva teos erikseen tilattavalla korkeapainepesulla. Tuolloin tunneli suljettiin kokonaan, ja kulkijoille opastettiin kiertotie.

Pesufirman käyttämät puhdistus- ja suojausaineet ovat biohajoavia. Olen saanut kerran omasta mielenkiinnosta kerätä ja tutkituttaa maanäytteet kahdesta kohteesta, joita on vuosien mittaan töhrypuhdistettu ja paikkamaalattu usein. Toinen oli graffititunneli ja toinen julkisivumaalein maalattu. Useimmiten kulkuväylällä on seiniin saakka ulottuva kiveys tai asfaltti, jolloin pesuvedet valuvat sadevesikaivoon. Kyseisissä kahdessa kohteessa seinien edustat olivat leveästi pelkkää maata, joten maanäytettä saattoi kerätä. Kyseisissä analysoiduissa näytteissä ei raportin mukaan ollut huomautettavaa.

Kausityössäni olen ollut tekemisissä vain uhrautuvan töhrysuojauksen kanssa, mutta mainitsen, että on olemassa myös ei-uhrautuvia suojuuksia. Aivan oma tapauksensa on 2-komponenttinen antigraffitisyteemi, joka ei ole varsinaisesti suojaus, koska sitä ei levitetä valmiin teoksen päälle. Se on useasta kerroksesta koostuva systeemi, jonka olen käytännössäkin nähnyt kestävän lukuisia vuodesta toiseen toistuvia pesuja. Antigraffitisyteemin viimeisin pinta on sävytettävissä, kuten perinteisemmät maalit. Tuote, tai paremminkin useasta tuotteesta koostuva tuoteperhe, vaatii levittämiseen siihen erikoistuneen maalausalan yrityksen. (Luvun 11.2 kuvakoosteessa 60 on kyseisellä systeemillä maalattu alikulku, joka on lukuisia pesuja siedettyään joutunut tarrainvaasion kohteeksi).

Seuraavaksi on muutamia pesu- ja suojauspohdintoja liittyen luvun 4 alaluvuissa esiteltyihin ylläpitoesimerkkeihin:

Kooste 48. Jos töhry oravan ympärillä olisi ollut kohteen ainut, sen olisi voinut aikaa säästään peittää maalilla ilman pesuakin. Kohteen ylläpidosta on luvussa 4.2.

Koste 49. Uhrautuva suojaus on näkymätön, mutta tuotteessa on jonkin verran kiiltoa.

Joistain kuvakulmista töhrysuojatun ja pestyn pinnan kiiltoero on erityisen silmiinpistävä, kuten punaisessa pinnassa oikealla. Kiilto tasoittuu melko hyvin, kun suojausta lisätään pestyyn ja / tai paikkamaalattuun kohtaan. Kiilloton pinta olisi kuitenkin lähempänä alkuperäistä slammattua pintaa ja taiteilijan tarkoitus. Maalin lisäys töhrynpöistön jälkeen juuri tällaisille suurille yksivärisille pinnoille on osoittautunut tarpeelliseksi, vaikka suojausta olisikin käytetty. Joten ylläpito maalia lisäämällä on osoittautunut mutkattommaksi ilman suojausta. Kesän 2024 huollossa tehdyn maalinvaihdon jälkeen vasemmanpuoleista keltavoittoista teosta ainakin kokeeksi ylläpidetään ilman suojausta. Keskimmaisessä vihreävoittoisessa teoksessa on sekaisin suojattuja ja suojaamattomia pintoja, mutta kiiltoerot ovat siinä maltilliset. Johtunee hivenen edellisiä pienemmistä ja vuorottelevista sävypinnoista tai pintojen pölyisyydestäkin. Kokonaisuuden ylläpidosta oli varsinaisesti luvussa 4.3.

Kooste 50. Uhrautuva töhrysuoja on periaatteessa sekä mattaa että näkymätöntä, mutta tässä se oli samentunut maitomaiseksi.

Teoksen päätyjä töhrypuhdistettiin ensimmäisen kerran vuoden 2020 huoltomaalauksessa. Keskimäinen kuva on töhrynpöistön jälkeen ennen paikkamaalauksia. Vuonna 2020 paikattavaa oli niin vähän, että sekoitin itse sopivan maitomaiset paikkaussävyt. Kohteessa on alkujaan kahden sävyisiä päätyjä, joista yllä esimerkkinä niistä vain tummempi, jossa ero

on dramaattisempi. Päätin ennen mahdollista seuraavaa huoltoa, mikäli kausityöni jatkuisivat, selvittää, miksi annetut värikoodit toimivat sisäseinissä, mutta eivät päädyissä.

Maitomaisuus väheni sadesäällä, mikä entisestään hämmensi ongelmaan paneutumista uuden huoltosuunnittelun alkuvaiheessa v. 2022. Tilanteen selvittämisessä auttoi, että olin kuvannut ja nähnyt kohteen omin silmin uutena v. 2015. Olisi muutoin tullut uskonpuute.

Huollossa poistettiin päätyjen vanhat töhrysuojaukset, jolloin päätyjen alkuperäinen sävy palautui. Ne huoltomaalattiin, mutta töhrysuojattiin vain ulottumakorkeudelta. Mikäli uusikin suojaus aiheuttaisi, ilmeisesti auringon paahteen vaikutuksesta, saman efektin, riittäisi, että suojaus poistettaisiin vain ulottumakorkeudelta. Teoksen ylläpidosta on varsinaisesti luvussa 4.4.1

Kustannuksista

Pesufirmakumppanuuden ansiosta voi hyödyntää pesun mahdollisuuksia saumattomammin, kuin jos joka pesuun joutuisi etsimään markkinoilta sopivan firman. Yksittäisten pesutilausten rinnalla oli jatkuvassa yhteistyössä mahdollista tehostaa omaa työtä laatimalla mielekäs kohdelista ja kulkemalla ajoittain pesuyrityksen mukana kerrallaan päivä tai pari. Samalla saattoi tehdä tilanekartoitusta puhdistuksen jälkeisestä maalaustarpeesta, omastani tai tiedoksi taiteilijalle.

Moni ulkopuolinen, mutta myös taiteilija, saattaa muodostaa käsityksen pesuista sen pohjalta, mitä uutisoidaan yksittäisten luvattomien graffitien poistokustannuksista. Koska työssä tilaamieni pesujen, poistojen ja suojausten hinnat eivät ole julkisia, en oikonut taiteilijoiden käsityksiä, kuin sanomalla, että puhutaan eri hinnoista ja tilanteista. Myös sen olen sanonut, että, mikäli taiteilija kokee pesusta ja suojauksesta olevan ajallisesti ja vaivannäköön suhteutettuna hyötyä, pesu / töhrypoisto kannattaa tilata. Toisinaan saattaa olla mielekkäämpää jättää tilaamatta, mutta näitäkin tilanteita ylläpitoa tekevä taiteilija kehittyä arvioimaan työssään.

Kesällä 2023 uutisoitiin, että Helsingin kaupungin kulttuurin ja vapaa-ajan apulaispormestari oli ystävänsä kanssa tavattu tekemästä luvatonta graffitia. Myöhemmissä uutisissa eriteltiin syitä puhdistuksen 56 euron neliöhinnalle. (Holappa. 29.6.2023).

Pesutyö näkyvänä toimintana saattaa jäädä ulkopuolisten mieliin ainoana kustannusten aiheuttajana. Toisaalta mitä hankalampaan kohteeseen pesufirman on päästävä, sitä enemmän puhdistus vaatii kalustolta ja henkilöstöltä, sekä aikaa ja panostusta järjestelyihin. Luvallinen ja tilattu katutaide, graffitit mukaan lukien, tehdään yleensä helppokulkuisiin paikkoihin.

Kyseinen juhannuksen 2023 luvaton 40 m²:n kokoinen kaupunkiaiheinen graffititeos oli rata-alueen alikulussa. Rata-alueelle ei voi ajaa pesukalustoa kohteen viereen, joten kalusto oli asemoitava radan ylittävälle sillalle, lieneekö riittänyt tavanomainen vesiletkun pituus. Uutisoitua 3500 euron kokonaishintaa ovat kerryttäneet myös pesutyössä vaadittu rataturvallisuuskortti (vaaditaan erillinen koulutus), sekä uutisessa kerrotun erillisen ratatyövastaavan läsnäolo. Aikaakin kuluu helposti vähintään muutama tunti.

Väylävirasto tilasi kyseisen graffititeoksen poiston. Oli varmaa, että pesulaskulle olisi maksaja, ja sittemmin maalarit tuomittiin myös sakkoihin. Ymmärrän turvallisuussyihin vedoten poiston, vaikka uutiskuvien mukaan teos piristi ympäristöään enemmän kuin ankeutti. Jos kulttuuriasioita työssään käsittelevän henkilön tekemä luvaton graffititeos olisi jätetty rata-alueelle sen perusteella, että teos oli kivan näköinen, tai tekijä tunnettu, tai että seinän peseminen raa'alle betonille ei olisi mielekästä, voisivat muut graffitimaalarit nähdä rata-alueella maalaamisen turvallisuuskysymyksen sijaan tasa-arvokysymyksenä. Jos radan varrilla pois silmistä olevat muurit haluttaisiin antaa katutaiteelle, se edellyttäisi suunniteltuja turvajärjestelyjä ja ohjeita myös kenttätyöntekijöille.

Kun teosten ylläpidossa on poistettu töhryjä, jää yleensä maalattu teos jäljelle, joskin usein haalistuneena. Eli teosten ylläpitoon liittyvässä töhrynpoistossa ei puhdistuksessa yleensä mennä betoniin asti. Joskus poistetaan töhryä vain sieltä täältä päälle maalauksen helpottamiseksi. Kun raa'alle betonille tehtyjä luvallisia tai luvattomia, maalauksia poistetaan, raskaita jokainen poisto myös betonia sen mukaan, kuinka kova rasitus puhdistuksessa betoniin kohdistuu.

7 Varastosta

Vuonna 2000 aloittamani ja lähes vuosittain ylläpitämäni muuttuvan alikulkumaalauksen (luku 4.2) maaleja säilytettiin talvet Vantaan läntisessä tukikohdassa. Kun 2015 aloitin kausityörupeamani ylläpitojen koordinoijana, säilytettiin kasvavaa tavaramäärää vielä vuosia eri tukikohdissa. Sää, taiteilijoiden aikataulut ja toiminnan kasvaminen vaativat varastokäyntejä aukioloaikojen ulkopuolellakin, joten katutaiteen ylläpidolle hankittiin oma varasto.

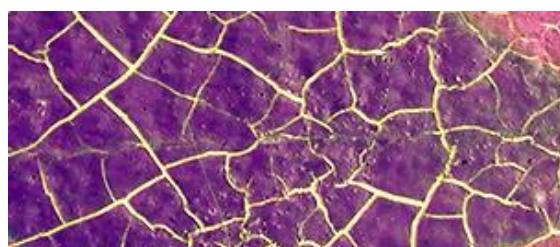
Nostan tässä esiin juuri kyseiseen varastoon sisältyvän pienimuotoisen mutta kiintoisan logistisen kokeilun helpottamaan erityisesti elastisella maalilla maalattujen teosten ylläpitoa.

Elastinen maali

Luvussa 4.2 oli kaksi kohdetta, joissa käytettyyn elastiseen maalituotteeseen kerroin palaa-vani tässä varastoluvussa. Tuotteella on tehty Vantaalla muutama muukin tunneliteos.

Lähdeluettelossa on Elastiset betonipinnoitteet - kohdassa linkit kahden maalivalmistajan sivuille siltä varalta, että lukija haluaisi tutustua tätä lukua tarkemmin kyseisiin tuotteisiin, (weber.tec772 ja StoCryl RB). Elastisuus tarkoittaa, että tuote on halkeamia silloittava maali.

Taidemaalauksen kannalta tuotteen ongelma on, että sen päällä pysyy parhaiten vain vastaava elastinen tuote. Jos pehmeän ja joustavan maalin päälle laittaa kovaksi kuivuvaa maalia, tapahtuu krakeloitumista, kuvat 51.

Kuvat 51. Elastisen kerroksen päälle on levitetty kovia spraymaaleja. Krakeloituminen alkoi melko pian. Pinnat ovat silti pysyneet lähes karisematta jo kohta 10 vuotta, koska puhdistuksia ei ole tarvittu.

Elastisen tuotteen ominaisuuksia

Hyvä varastosäilyvyys. Vanhin käyttämäni avattu tuote on ollut yli 10 v.

Hyvä tarttuvuus

Hyvä peittävyys

Hyvä pesunkestävyys (tapauskoht.).

Ikävää. Vaatii väh. + 8°C, monille muille ulkomaaleille riittää +5°C.

Ikävää. 15 l pakkauskoko. (Sävyjen läträäminen pienempiin astioihin).

Ikävää. Ei yhtä pikkutarkkaan ilmaisuun taipuva kuin monet muuta maalit.

Ikävää. M3-tuote. Voi olla merkitystä varastokäsittelyssä, vaikka muutoin käytetään vain ulkona. (Sisämaaleilta vaaditaan M1)

Elastisella tuotteella maalatut teokset olleet tilattuja, tai muutoin taustavalmisteltuja verrattuna ex-tempore – kohteisiin.

Maalikassi

Maalikassikokeilulla halusin mahdollistaa ja helpottaa elastisella tehtyjen teosten ylläpitoa. Teosten maalit on hankittu, varastoitu ja työvälineet puhdistettu kunnossapidon maalivarastossa. On myös mielekästä luovuttaa teostaan ylläpitävälle taiteilijalle lukuisat sävyt pienissä purkeissa ennemmin kuin pakata auto täyteen 15 litran pönttöjä. Ei ole harvinaista, että jotain yksittäistä sävyä menee vain vajaa lusikallinen.

Kuva 52. Maalikassin sisältö.

Kooste on kunnossapidolle laatimastani varastoraportista, joka oli vuoden 2021 määräkaisuuteeni sisältynyt erityistehtävä.

Maalien lisäksi kassi sisälsi pensseleitä ja muuta tarpeellista, kuva 52. Toimitin kassin teostaan ylläpitävälle taiteilijalle kulloinkin sovittuun paikkaan. Tällaisia olivat esimerkiksi vahvistestarin tilat kouluissa tai kirjastoissa. Ylläpidon jälkeen hain kassin samasta paikasta takaisin varastolle. Maalikassikokeilun voisi laajentaa toiminnaksi, mikäli sille nähtäisiin tarvetta.

* * *

Varasto ja varastotyöskentely inspiroivat itseäni. Tätä lukua kirjoittaessani tulee mieleen, että taiteilijoiden tekemästä taiteellisesta ylläpidosta voisi kirjoittaa myös varasto edellä. Varaston kautta voisi käsitellä kustannuksiin ja yleensäkin talouteen, välinehuoltoon, ympäristöön – kutakuinkin kaikkeen – kytkeytyvistä asioista. Tämä siksi, että julkisessa, taiteessa pinnat ovat usein laajoja, ja kohteita sekä tekijöitä on kasvava määrä.

8 Uusi työ organisaatioiden välimaastossa

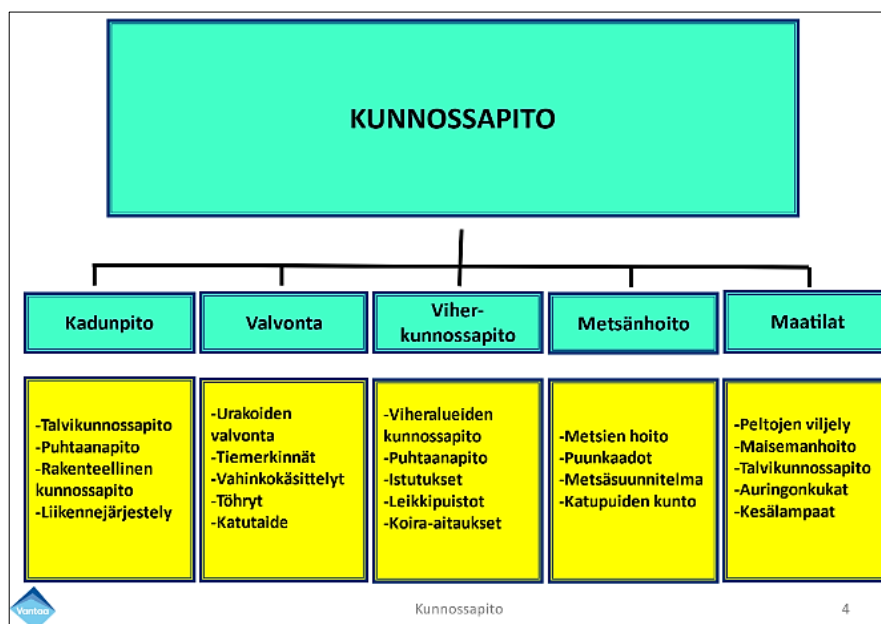
8.1 Kausittain läsnä

Olen pitkin opinnäytetyötäni maininnut työni olleen kausityötä ja määräaikaisuuksia. Usein määräaikainen joko vakinaistetaan, tai henkilö vaihtaa työpaikkaa. Olen kuitenkin tiedostanut, että teen uudenlaista työtä. Koen määräaikaisuuksissa olevan itseisarvoa. Pohdin itseisarvoa tämän luvun lopussa, kun mietin määräaikaisuuksien väliin jääviä aikoja.

Maininnalla määräaikaisuudesta tai kausityöstä viestin, että tekeminen oli vakiintumatonta. Lisääntyvien kohteiden (ks. ympyräkaavio luvussa 3) ja uusien toimijoiden myötä kohdistui varsinkin kesäkausien alkuun enenevästi erilaista taustatyötä vieden parasta maalausai- kaa. Aina ei tiedetty, että olin ollut talven pois ja aloitin työt joka kerta ns. puhtaalta pöydältä. Kiusallisia tilanteita ja aikataulutuksia helpotti tuntuvasti, että vuodesta 2020 lähtien sain joka talvi erillisellä sopimuksella käyttää joitain viikkoja kesäkauden valmisteluun. Kun solmittiin sopimus kesäksi, olivat pääkohdat tiedossa, vaikka sopimus olisikin ollut yleisluonteinen.

Aloittaessani v.2015 työnimikkeeni oli projektivalvoja. Ensimmäinen määräaikaisuuteni oli palkkatuettu, ja olin Kuntatekniikan keskuksen (nyk. Kadut ja puistot palvelualue) johdon alaisuudessa. Parin määräaikaisuuden jälkeen sain kysyä alemmilta portailta, mikäli joku ryhtyisi esihenkilökseni. Päädyin työssäni jo tutuksi tulleeseen lupapalvelutiimiin. Jatkoin muotoutumassa olevalla toimenkuvallani, ja v. 2017 nimikkeeni muutettiin pyynnöstäni projektisuunnittelijaksi. Koin suunnittelijanimikkeen valvojaa sopivammaksi työssäni katutaiteen taustalla.

Aloittaessani seuraavan organisaatiomuutoksen jälkeen huomasin olevani kunnossapidon Valvonta -tiimissä, jossa jatkoin tutulla toimenkuvallani. Organisaatio- kaavioon katutaide on tullut hiljattain, tai näkynyt satunnaisesti, kuva 53.

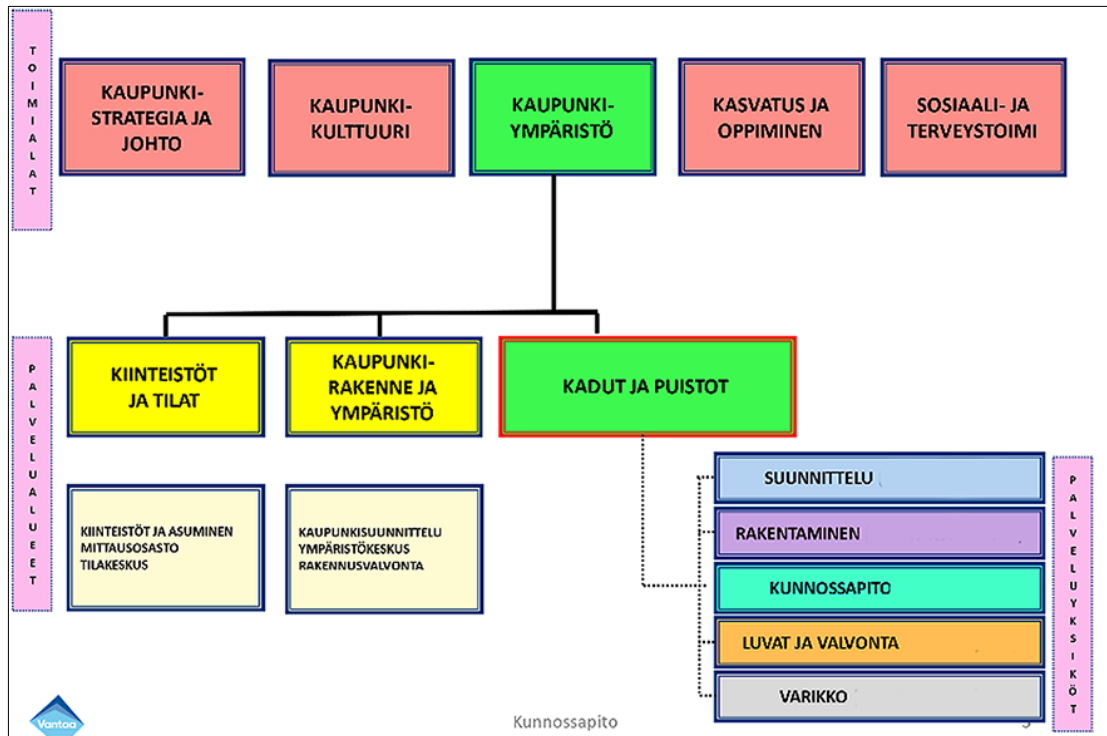
Kuva 53. Töhryt ja katutaide Kunnossapidon Valvonta -"laatikossa".

Valvontatiimin lähiesihenkilö on katutarkastuspäällikkö. Katutarkastajista moni on tehnyt opinnäytetyönsä organisaatiolle, toiminut lomillaan harjoittelijana ja sittemmin hakenut vakinaiseksi. Käytin katutarkastajien autoja, mutta muutoin asioin etupäässä ulkoisten sidosryhmien, kuten taiteilijoiden ja pesu yrityksen kanssa.

Pidin lähiesihenkilöni ajan tasalla työstäni, sekä saatoin ehdottaa kuhunkin määräaikaisteeni vähintään yhden ylläpitoa edistävän erityistehtävän, jota tein muun perustyöni ohessa. Työni oli itsenäistä kenttä-, varasto- ja etättyötä, ja työpiste oli myös toimistolla. Työajanseuranta toimi luonnostaan tarkoituksenmukaisuus edellä, sillä katutarkastajien työ on liikkuvaa ulko- ja sisätyötä kuten omanikin. Liikkuvuuttani vielä lisäsi työskentely erillisessä varastossa. Korona-aika mahdollisti entisestään järkipäätämisen ajankäyttöä.

Jonkin verran asioin kunnossapidon naapuriyksiköissä (kuva 54), mutta lomakauden kausityöläisenä luonnollisesti vähän. Luvussa 2.3 käsitellyn Rakennustieto Oy:n Taide rakennushankkeissa RT-ohjekortin tarkoittamat pitkät taideprojektit keskittyvät kuvan 54 siniseen suunnitteluosastoon "laatikkoon". Kyseisen yksikön maisema-arkkitehti tekee yhteistyötä taiteilijoiden ja taidemuseo ARTSIn kanssa. Asioin yksikössä, jos tarvitsin tietää silta-asiantuntijalta jotain, kuten esimerkiksi koskien Ruusuvoorenpolun ykk:ta luvussa 4.2.

(Mikäli avaisi ylimmältä riviltä Kaupunkikulttuurilaatikon, näkyisi siellä taidemuseo ARTSI).

Kuva 54. Kaupunki-ympäristön toimiala henkilöityy toimialan apulaiskaupunginjohtajaan. Seuraavan portaan Kadut ja puustot -palvelualue henkilöityy kaupungininsinööriin. Hänen alaisuudessaan mm. kunnossapitoyksikkö henkilöityy kunnossapitopäällikköön, joka on edellisessä kaaviossa (kuva 53) näkyvien tiimien lähiesihenkilöiden esihenkilö.

8.2 Määräaikaisuuksien välissä

Määräaikaisuus ja kausityö asettivat tiedonkululle omat haasteensa. Keväällä aloittaessa oli kiire selvittää käytännön asioita ennen muiden kesälomia. Syksyllä ja kulloisenkin määräaikaisuuteni päättyessä ei jäänyt aikaa vaihtaa ajatuksia. Asiasisältöjen kompleksisuuskin saattoi lopetellessa pidätellä puheeksi ottamista, jolloin dialogi jäi vajaaksi.

Tähän kuvataiteen YAMK-opiskeluuni liittyen suoritin keväällä 2023 LAB:ssa Prosessi- ja projektijohtamisen vapaavalintaisen kurssin. Moni kurssilainen oli sote- tai IT-alalta. Kursseitehtävänä oli suunnitella ja viedä läpi oikea kehitysprojekti kunkin omalla työpaikalla. Itselläni kurssi ajoittui kahden määräaikaisuuden väliin.

En halunnut tehdä kuvitteellista projektia. Onneksi luovuttamisen partaalla huomasin, että voisin mieltä ylipäätään määräaikaisuuden näkymistä kehitystyössä. Tekemäni kaltainen kausityö on marginaalia, joten oli mielekästä hakea vertailukohtaa muilta aloilta, kuten itse-oikeutetusti sairaanhoitajien ja opettajien työstä. Kuvassa 55 on kehitysprojektehtävässä laadittu posterit. Kukin kurssilainen esitteli projektinsa muille kurssilaisille posterilla.

VOIKO MÄÄRÄAIKAINEN OSALLISTUA TYÖNSÄ KEHITTÄMISEEN?

I TARVE ENNAKOIDA
Määräaikaisissa työsuhteissa voi tehdä kehittämis-ehdotuksia, mutta palautetta ei ehdi saada. Seuraavassa määräaikaisuudessa haluaisin osallistua työhöni kehittämiseen tuloksellisemmin.

II PROJEKTILLA KEHITTÄMINEN
Kuvataiteilijana mietin ammatteja, joissa on määräaikaisia (benchmark), esim. sairaanhoitajat ja opettajat. Päämääränä on lisätä sanallistamisen taitoani ja organisaatioymmärrystäni.

III PROJEKTIN väliarvio
Ensimmäinen riski oli, että lopetan projektin liian haastavana. Opetusmateriaali ja konsulttien esitelmät tuntuivat tarkoitetun jatkuvissa työsuhteissa kehittämiseen. Sitten löysin sanat pienkehittäminen ja kokeilut. Dialogi, siilojakin läpäisevä, on avainsana.

IV PROJEKTIN loppuhaasteet
Webinaaritehtävän myötä mietin, että prosessikaavioluonnoksessani output ei näy. Nuolikin siihen puuttuu, ja jää raportissa pohdittavaksi. Jää myös nähtäväksi, etenevätkö kohta alkavassa määräaikaisuudessa kehittämis-ehdotukset ja parantuuko sanallistaminen kuvataiteen yamk –opinnäytetyön edetessä. Prosessin omistajana olen kuitenkin tyytyväinen tähänastisesta paneutumisestani. Kiitos! / Pirjo Saanio

Kuva 55. LAB:in vapaavalintaisen Prosessi- ja projektijohtamisen kurssin kehystehtävääni esitellyt posterit.

Posterin lisäksi kurssiin liittyi esseen kaltainen loppuraportti. Fokus raportissani oli posterin otsikon mukaisesti määräaikaisen osallistuminen työnsä kehittämiseen työyhteisön jäsenenä, mistä luonnollinen jatkumo on jatkaa tässä pohdintaa takaisin määräaikaisuuksien väliseen aikaan.

Tämän luvun alussa havahduin pohtimaan, miksi niin monessa kohtaa opinnäytetyötäni olen halunnut mainita työllistymismuodon: määräaikaisuuden tai kausityön, käytännössä noin 1,5–6 kk, eli talvella muutama viikko valmistelua ja sitten kevästä syksyyn. Syyksi kerroin haluni ilmentää, että tekeminen oli vakiintumatonta. Toinen vielä käsittelemätön syy maininnalle alkoi hahmottua opinnäytetyöni kirjoitusprosessin tultua juuri tähän:

Lukija, ja mahdollisesti itsekkin joskus myöhemmin, joka silmäilee valmista opinnäytetyötä, ei välttämättä kiinnitä huomiota määräaikaisuuksien väliseen aikaan, jos määräaikaisuutta ei edes mainitsisi. Kausitöitteni ketju on venynyt yhdeksän vuoden janalle sisältäen 13 määräaikaisuuden välissä 12 kpl väliaikoja. Ilman mainintaa saattaisi jäädä käsitys, että väliaikoja ei ole ollut, tai että väliajoilla ei olisi ollut merkitystä – vaikka enenevästi on ollut.

Nyt mietin, että samoin kuin tekemiäni (kokeilevan) kaltaisia määräaikaisuuksia luonnehdin itseisarvoksi, myös niiden välisiä aikoja voisi käsitellä itseisarvona. Itseisarvo -käsite on käytössä matematiikassa, mutta myös käsitteellisemmin puhutaan itseisarvosta, kun tarkoitetaan, että jollain asialla on (useimmiten positiivista) merkitystä ihan itsessään.

Käsitteellisesti ajatellen väliajoilla on itselleni ollut ensin negatiivista merkitystä. Koin, että inspiroivaa tekemistä olisi ollut yllin kyllin, mutta määräaikaisuus loppui kuin seinään, ja oli hakeuduttava työvoimatoimistoon, paitsi kolme viimeisintä kautta tein saaden samanaikaisesti vanhuuseläkettä.

Määräaikaiselle itselleen huonoon saumaan osuneesta äkkipysähdyksestä on se harmi, että mitä enemmän kehittäminen on jatkuvassa työsuhteessa olevien harteilla, sitä vähemmän voi viedä omia kehitysprojektiensa havaintoja mukaan prosesseihin. Jos työ on vielä lähellä omia kiinnostuksen kohteita, harmittaa sellaisten prosessien kesken jääminen, jotka mahdollisen uuden määräaikaisuuden vuoksi on käynnistettävä uudestaan tai unohdettava. Tämä aiheuttaa jossain vaiheessa päällekkäistä tekemistä ja turhaa toistoa paitsi omassa pestissä, mahdollisesti myös eri ihmisten tekemänä toisistaan tietämättä.

Määräaikaisuuden ja väliajan itseisarvot tulevat siitä, että ne ovat yhdessä tai erikseen työn-tekijälle, työnantajalle, työyhteisölle tai ylipäätään työmarkkinoille siten merkityksellisiä, että kaikkien määräaikaisten vakinaistaminen ei olisi käytännössä toimivin ratkaisu.

9 Rahaliikenteestä

Yleisin tarve maalatun katutaiteen huollolle on taiteilijoista itsestään johtumaton syy, kuten töhrintä. Sen lisäksi, että taiteilijaa ei voi velvoittaa olemaan käytettävissä, ja että töhrintän jälkien paikkailu voi olla turhauttavaa ja surullistakin, saattaa huoltotehtäviä olla vaikea hinnoitella. Niinkin on käynyt, että kesken sovitun huollon teosta on ehditty yöllä töhriä lisää, josta voi seurata uusia aikataulupulmia.

Huolimatta siitä, onko teos aikanaan tehty tilattuna vaiko korvauksetta, on taiteilija voinut myöhemmin laskuttaa teoksensa ylläpitotyöstä. Jos ”aikojen alussa” taiteilijalle saatettiin kustantaa vain materiaalit, niin ainakaan koordinoimissani kohteissa en muista materiaaleja enää vuosiin korvatun, ellei taiteilija veloita myös tekemisestä. Käytännön järjestelyistä, rahaliikenne mukaa lukien, on helpointa sopia taiteilijan kanssa, joka tuntee tuotteensa, tietää tai ottaa selvää sen vaatimat henkilösuojaimet sekä ympäristövaatimukset. Samaa asiaa, mutta eri asiayhteydessä oli myös luvussa 5, Katutaiteilijan työmaasta.

Suurin osa taiteilijoista on tehnyt ylläpitotyötä joko omalla y-tunnuksella tai jonkin palkkiopalvelun kautta. Y-tunnusyrittäjyys ja laskutuspalveluiden tarjoama ”kevytyrittäjyys” ovat olleet laskutustapoina yleisiä. Niistä on saatavissa päivittyvää ajantasaista tietoa, joten avaan tässä edellisiä hivenen erikoisempaa laskuttamismahdollisuutta:

Taiteilijoille, jotka toivoivat mahdollisuutta tehdä huoltoa yksiselitteisesti palkansaajana, kunnossapidossa räätälöitiin Seure Henkilöstöpalvelu Oy:n (jatkossa Seure) kanssa laskutusyhteistyö. Kyseinen yritys on pääkaupunkiseudun kuntien ja HUS:n omistama. Vaikka palvelua on tarvittu äärimmäisen vähän, se oli kuitenkin yksittäiselle taiteilijalle ja siten jonkin tietyn teoksen ylläpidolle merkityksellinen. Lähetin taiteilijoille asiasta ensimmäisen infokirjeen syksyllä 2021. Kevättalvella 2022 ennen maalauskauden alkua työnimikkeitä vielä hiottiin. Seure toivoi, että taiteilijat käyttäisivät kuvataiteilija -nimikkeen sijaan Seurella jo käytössä olevia nimikkeitä ja tuntipalkkoja. Alla on v. 2022 infokirjeessä mainitut kolme laskutusperustetta:

1. **Kuvittaja**, kun taiteilija huoltaa omaa teostaan. (Uusi design ei olisi laskutusperuste, vaikka oman työn muuttaminen onkin luonnollisesti sallittua).
2. **Teoshuoltaja**, kun taiteilija tai muu kulloiseenkin tehtävään sopiva tekijä huoltaa jonkun muun tekemää teosta.
3. **Tapahtuma-avustaja** avustaa edellä mainittuja. Tapahtuma-avustajan työhön sisältyy vähiten omaa harkintaa.

Nimikkeet eivät ole sidoksissa taiteilijan koulutustaustaan, vaan siihen missä roolissa hän toimii kulloisessakin kohteessa.

Minimilaskutus on 4 tuntia. Tuntihintojen päälle tulevat kokemuslisät ja mahdolliset työaikaan liittyvät lisät ja luonnollisesti lomarahat.

Kokemuslisä on Seuren puolelta tullut maininta, josta ei muutoin ollut puhetta, kun palveluakin on käytetty äärimmäisen vähän. Työaikaan liittyvien palkanlisien osalta taiteilijoita on käytännössä ohjeistettu, että työ tulee jaksottaa niin, ettei ylityötä tai sunnuntailisiä kerry. Yleisesti ottaen palkansaajien lisät ja tilaajien bonuskäytännöt olisi hyödyllistä avata palkkojen tavoin näkyviksi. Se voisi selkiyttää epätyypillisesti työllistyvien käytännön työjärjestelyjä ja työn hinnoittelua.

Henkilöstöpalvelun kautta vuokrattuun työntekijään vuokratyövoimaa käyttävällä tilaajalla on direktio- eli työnjohto-oikeus. Tämä voi tuntua mutkikkaalta, koska varsinainen työsuhte vuokratyöntekijällä on kuitenkin henkilöstöpalveluyritykseen. Direktio-oikeusasiassa Seuren kautta työllistyvä eroaa y-tunnuksella tai laskutuspalvelun kautta työtään tekevästä ns. kevytyrittäjästä, joihin direktio-oikeutta tilaajalla ei ole. Käytännössä direktiolla ei ole ollut merkitystä, koska kyseessä on aina ollut pieni yksittäinen tehtävä, josta on sovittu riittävän yksityiskohtaisesti, ennen kuin taiteilija kirjautuu Seuren järjestelmään. Mainittakoon että kausityössäni suoraan kunnossapidon palkansaajanakin saatoin ohittaa yksittäisiä tehtäviä, joissa ei olisi ollut riittävästi aikaa taustatyölle, tai muutoin työni kannalta oleellisesta syystä, tässä tarkemmin yksilöimättä.

Seure käyttää *tilaajan toivetyöntekijä* -nimitystä, mutta voittoa tavoittelemattomana Seure ei edellytä taiteilijaa kohti yksittäistä satunnaista huoltotyötä enempää toimeksiantoja. Mahdollisuus tehdä ylläpitotyö palkansaajana sopii erityisesti tilanteeseen, jossa työvoimaviranomainen muutoin saattaisi pohtia, työllistyykö taiteilija omassa työssään. Teosten ylläpidossa kysymys on useimmiten ilkeiden jälkien siivoamisesta, jolloin ei ole edes toivottavaa, että paikkailua tarvitsisi tehdä paljon ja usein. Suhteessa siistimisestä saatuun pieneen korvaukseen, voisi selittämismuutoksen olla yritystoimintaa harjoittamattomalle taiteilijalle paitsi turhauttavaa, myös viivästyttää sujuvaa ylläpitoa.

Varsinaisen ylläpitotyön lisäksi saatoin koordinoitavuudessa konsultoida taiteilijoita joissain asioissa. Myös niissä oli käytössä edellä kuvatut kolme laskuttamistapaa. Eräältä taiteilijalta kysyin varastoinnista laatiessani varastoraporttia vuonna 2021, laskutusperusteena oli ennalta annettu tuntimäärä. Olen tehnyt yhdessä taiteilijoiden kanssa värimäärityksiä, jolloin laskutusperusteena on ollut käyttämämme aika. Varsinaiset laskut eivät kulkeneet kauttani, joten maksuliikenteen sujuvoittamiseksi kävin tarvittaessa taiteilijan kanssa

laskutuskäytäntöihin liittyviä asioita ennakkoon läpi. Viimeiseksi jääneellä kaudellani kesällä 2023 laadin ylläpitoa tekeville taiteilijoille ylläpidon kehittämiseksi kyselyn. Vastaajia oli noin 14 taiteilijaa, ja vastausaikaa kuukausi. Kukin sai laskuttaa kehittämistyöhön osallistumisestaan 150 € +alv. Kysymykset koskivat paljolti taiteilijoiden omia teoksia. Olisin voinut soittaa kullekin, mutta se olisi ollut monella tavalla epäkäytännöllistä. Kirjallisista vastauksista laadin kunnossapidolle koosteen.

Jälkimmäinen. Opinnäytetyöni loppumetreillä tein kesällä 2024 Seuren palkkaamana ja kunnossapidon tilaamana vuokratyöntekijänä 32 työpäivää, joista Seurella käytetään nimitystä työvuoro. Jaksotin ne kerrallaan muutaman vuoron tilausjaksoihin. Vuokratyö oli myönteinen ja mielenkiintoinen kokemus.

Kirjoitin tämän luvun jo ennen tätä jälkimmäistä ja varmuutta vuokratyömahdollisuudesta. Vuokratyöntekijänä huomasin ulottuvuuksia, joita en ennen omakohtaista kokemusta olisi tullut ajatelleeksi. Sen sanoittaminen olisi tässä ja nyt tuoreeltaan ja ajankäytöllisestikin mahdotonta.

Tähän jälkimmäiseen mennessä opinnäytteeseen kuuluva teosideointi on jo siinä määrin selkiytynyt, että sen toteutus voisi toimia halutessani alustana vuokratyöanalysoinnillekin. Teososuuden kehittelyä on seuraavasta luvusta 10 lähtien.

10 Opinnäytetyöni teososuus

Olen ensimmäisen kerran tuunnannut maalauksestani otettua valokuvaa jo vuosikymmeniä sitten (Trivial-näyttelyluettelo. sivu 15. Helsingin taidehalli.1987). Muokkauksen toteutti kirjapaino antamani ohjeen mukaan, eli sijoitti kahteen samasta maalauksesta olevaan vierekkäiseen kuvaan pienen suorakaiteen – toiseen mustan, toiseen valkoisen. Eräs juristina toiminut taidemaalarihuomauttani huomautti tuolloin, että minun olisi pitänyt mainita asiasta kuvatekstissä. Itselläni moinen ei ollut tullut edes mieleeni, ehkä koska suorakaidelisäys oli ilmeisen selvää ilman mainintaakin.

Kun sain käyttöni Photoshop -kuvankäsittelyohjelman vuonna 2008, olen tehnyt kaikenlaisia kollaaseja ja muokkauksia – sitä vartenhan kuvankäsittelyohjelmat ovat. Kun pyrin tähän julkisen taiteen YAMK-tutkintokoulutukseen, kaikki portfolioni teokset olivat eri kuvista rakenneltuja digitaalisia kollaaseja. Nyt käynnissä olevasta tekoälyproblematiikasta ne eroavat, koska olen koonnut ne itse, ja itse ottamistani kuvista. Ne eivät myöskään tietoisesti pyri harhauttamaan. Niistä näkee, etteivät kaikki tilanteet voi olla todellisia, vaikka rakentuisivat todellisista tilanteista.

Opinnäytetyössäni on kaksi ”kryptistä” kollaasia, kuvat 1 ja 55. Näistä jälkimmäinen, jossa on silloja, aiheuttaa mielessäni hivenen levottomuutta. Sillojen lähteinä ovat netistä kaapamani kuvat, tosin muokattuina. Tehdessä en tullut ajatelleeksi, kuinka käyttökelpoiseksi kollasi itselleni osoittautuisi. Harmittaa, etten piirtänyt tai muokannut silloja joistain omista kuvistani. Asianomaisen kurssiraportin lisäksi olen kuvittanut kollaasilla yhtä luentoosetta, opinnäytetöiden näyttelyaineistoani ja nyt tätä opinnäytetyötä.

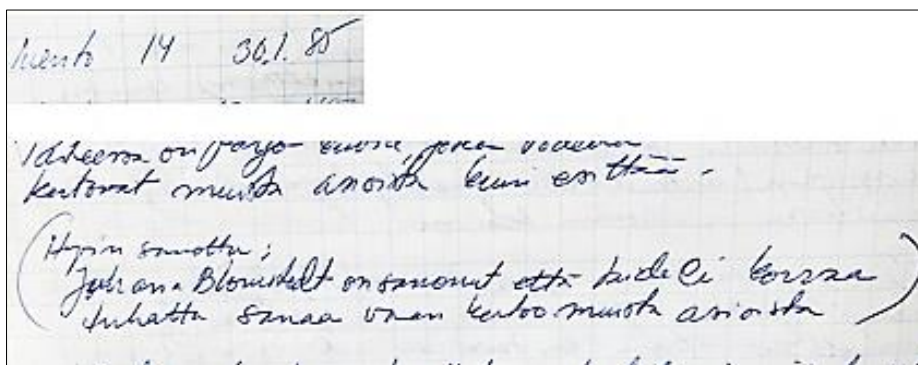
Taiteellisen osion yksi tärkeä ominaisuus tulisi olemaan käyttökelpoisuus – käyttökelpoisuus paitsi itselleni, myös mielellään jollekin toisellekin, ja ehkäpä eri tavalla kuin itselleni. Pyrkinessäni YAMK-koulutukseen kirjoitin motivaatiokirjeeseeni:

Kliseistä sanoa, mutta uuden asian, tyhjän paperin, taulun, seinän... edessä on aina alkutekijöissään, silti joistain asioista tietoisempänä, useasta ei. Siten maalaaminenkin voi olla liveharjoitusta itselle (tilaustyökin tehdessä), vaikka se katsojalle puhuisi aivan muista asioista.

Tuo ajatus on mukailua muistumasta vuosikymmenten takaiselta Taideteollisen korkeakoulun (nykyisin osa Aalto-yliopistoa) avoimen linjan taidehistorian luennolta. Luennoitsija Yrjänä Levanto kertoi jonkin taiteilijan sanoneen, että ”taide ei korvaa tuhatta sanaa, vaan kertoo muista asioista”. Jo ennen YAMK-koulutushakemuksen motivaatiokirjettäni olin muistellut kyseistä referaattia Filosofia ja systeemiajattelun kurssiesseessäni vuonna 2021.

Mainitsin kyseisestä filosofi Esa Saarisen kurssista opinnäytetyöni Alkusanoja-luvussa. Sitä kuka taiteilija oli noin vuosikymmeniä sitten sanonut, ja missä asiayhteydessä luennoitsija Levanto oli taiteilijaa referoinut, en muistanut.

Jokaisella lienee muistumia, sanontoja tai kirkkaita muistikuvia, jotka yllättäen putkahtavat mieleen, jostain muistin sopukoista. Itselläni tuo lausuma on tullut esiin nyt muutaman viimeisimmän vuoden, eli 2021–24, aikana selittäessäni tekemiseni laatua. En muista, että olisin käyttänyt tai edes ajatellut kyseistä lausumaa kertaakaan niinä 36 vuotena, jotka olivat kuluneet siitä, kun kirjoitin kyseisen muistiinpanon vuonna 1985, ks. kuva 56. Etsin muistiinpanon esiin tähän jo pelkästään todetakseni, että se löytyi juuri siitä kohtaa sivua, mistä oletinkin sen löytyvän. Kävin siis läpi melko pinon muistiinpanoja katse suunnattuna vain tiettyyn kohtaan kutakin sivua.

Kuva 56. Suluissa lukee: "Hyvin sanottu: Juhana Blomstedt on sanonut että taide ei korvaa tuhatta sanaa vaan kertoo muista asioista." | Luentomuistiinpano 30.1.1985.

...vaan kertoo muista asioista? Luonnehdin muutama rivi aikaisemmin, että käyttökelpoisuus voisi ehkä merkitä digitaalisen kollaasini vastaanottajalle, tai kehittelyyn mukaan lähitijälle, erilaista käyttökelpoisuutta kuin itselleni. Tarkoitukseni ei ole kuvata kollaaseissani jotain, joka sen vastaanottajaa tai itseänikään säästäisi tuhannen sanan käyttämiseltä. Vaan päinvastoin jopa saada käyttämään enemmän sanoja kuin muutoin ehkä olisi.

Mitä digitaalisen kollaasin käyttökelpoisuus olisi siis itselleni? Mitä siis tarkoittaa, että taide puhuu aivan muusta tai tarkoittaa vastaanottajalle muuta kuin itselleni? Entä mikä merkitys on kryptisyydellä? Digitaalisissa kollaaseissani kryptisyydellä ei ole ainakaan itseisarvoista merkitystä, arvostan selkeyttä. Onko kryptisyys siis väistämätöntä seurausta jostakin?...

Luvussa 2.4 on opinnäytetyöni kuva 1. Tekstissä ennen kuvaa luonnehdin sitä "kryptiseksi juoksutukseksi ja kompastusten kokoelmaksi". Varsinaisessa kuvatekstissä kerron sen pohjustavan kuvan jälkeisiä lukuja. Varsinaisesti "pohjustamisen virkaa" ovat toimittaneet myös nykyistä edeltäneet versiot. Poistin kehittelyssä muokkautuneet versiot sivulta, ja ne

sijaitsevat jossain lukuisista tallennuskansioistani, mutta kuvan pyörittely ja muokkaaminen auttoi kirjoittamisessa.

Itselleni – ja luulisin, että muillekin kuvataiteilijoille – tekeminen ei aina tuota tai ole tarkoitukseen tuottaa konkreettista näkyvää tuotosta, vaan tekeminen on ajattelun työkalu. Silti kerron pyrkiväni myös käyttökelpoisuuteen. Tavallista ja ymmärrettävää käyttökelpoisuutta on, mikäli valmis tuotos kelpaa näyttelyyn tai sisustustuotteeksi. Mutta olisiko muunlainen käyttökelpoisuus sivutuote, vaiko vahinko, tai jopa erehdys?

Vuoden 2002 taloustieteen nobelisti Daniel Kahneman on kirjassaan *Ajattelu nopeasti ja hitaasti* (2012) havainnollistanut, kuinka ajatus voi harhauttaa. Hän mallintaa harhauttamista kahden kuvitteellisen ajatusjärjestelmän avulla. Järjestelmä 1 olisi nopea, intuitiivinen ja mahdollisesti tunnetta täynnä, mutta impulsiivisuudessaan myös altis virheille. Järjestelmässä 2 puolestaan muhii harkitseva loogisuus.

Järjestelmässä 1 syntyvien virheiden estäminen on periaatteessa yksinkertaista: on tunnistettava merkit siitä, että on kognitiivisessa miinakentässä, on hidastettava vauhtia ja pyydyttävä vahvistuksia järjestelmältä 2. (Ajattelu nopeasti ja hitaasti s. 476. Kahneman. Suomennos Pietiläinen).

Järjestelmä 2 on viipyilevä, kirjan mukaan hitaudessaan suorastaan laiska. Mutta Kahneman myös tähdentää, että vaikka laiskuudessaan hitaasti innostuvan järjestelmän 2 saisi tekemään parhaansa, virheitä (voisiko olla muukin sana?) tulee eikä toimi optimaalisesti, mikäli järjestelmä 2:kaan ei tiedä paremmin. Kahnemanin havainnollistamaa kuvitteellista järjestelmää pystytään hänen mukaansa kehittämään, jolloin nopeampi järjestelmä 1 ryhtyy toimimaan enenevän mainiosti. Suomennoksessa käytetään oikein -sanaa. Tarvitaan (vain) opiskelua, harjoittelua, kokemusta ja virheistä oppimista. Sanoisin mainiosti tai oikein toimimisen tilaa parhaimmillaan *flowksi* siinä tarkoituksessa kuin kyseistä ilmaisua käytetään luovan tekemisen yhteydessä.

Kahnemanin inhimillisestä ajattelusta juontuu nykyarjessa ajattelemaan algoritmeja ja niiden suorittamaa valintaa. Fyysisen varaston vaihtumista voisi myös kutsua virtaamiseksi (flow), ja tekoälynkin sanotaan tarvitsevan oppiakseen harjoittelua, kokemusta ja virheistä oppimista. Mutta tekoäly ei koe *luovaan* tilaan liitettyä *flow -tunnetta*. Tekoälyn kehittäjät, niin pitkälle kuin ovat ihmisiä, luonnollisesti voivat kokea työssään *flow -tunteita*. Ja pystyvät myös olemaan laiskoja. Laiskottelua tekoälyn ei sanota osaavan tai tarvitsevan.

Kahnemanin kirjaa muutama vuosi sitten lukiessani en mielessäni aina pitänyt laiska -sanaa hyvänä määritelmänä järjestelmälle 2, vaikka kysymyksessä onkin Kahnemanin oma kuvitteellinen järjestelmä ja siten itseoikeutettu sanavalinta. Nousi jonkinlainen puolustus

Kahnemanin järjestelmän 2 laiskuudelle: Laiskuuden sijaan mietin, voisiko järjestelmä 2 jollain tasolla säilöä järjestelmän 1 tykytyksen ja vaimeat tussahduksetkin. Ne vain hyödyntyisivät viiveellä, koska tulisivat paremmin esille vasta jonkin toisen ajatuksen vieressä. Tuo toinen ajatus olisi ehkä varastoituneena eri tasolla tai vasta kehitymässä. Vai olisiko ajatus sille edes kuvaavin sana. Kun järjestelmä 1 sen sitten kuitenkin huomaa, alkaa tapahtua. Esimerkiksi itselläni oli varastoituneena edellä kuvaamani luentomuistiinpano 36 vuotta, paitsi fyysisesti paperinivaskassa, myös jonkinlaisena muistijälkenä. Tuolloinkin koin referaatin timantiksi, mutta ehkä eri perustein ja tuolloin ilman tarvetta jakaa sitä. Palaan varastoitumiseen tämän luvun lopussa.

Opinnäytetyöni varastoa käsittelevässä luvussa 7 jo mietin, että taiteilijoiden tekemästä teostensa taiteellisesta ylläpidosta olisi voinut kirjoittaa varasto edellä ja käsitellä välinehuoltoon, ympäristöön, kustannuksiin ja yleensäkin talouteen – kutakuinkin kaikkeen – kytkeytyvistä asioista. En kuitenkaan tarkoittanut enää kyseistä kausityöhöni liittyntä kunnossapidon varastoa, vaan jotain käsitteellisempää.

Opinnäytetyönäyttelyssämme vuoden 2023 lopussa luonnehdin työn alla ollutta teososuutta digitaaliseksi kollaaseiksi. Ajatuksenkulun myötä on alkanut konkretisoitua, että digitaaliset kollaasini voisivat olla osa käsitteellisen varaston sisältöä. Käsitteellinen varasto puolestaan voisi luontevasti konkretisoitua nettisivustoksi.

Fokus olisi edelleen taiteellisessa ylläpidossa, mutta sivusto ei kopioisi opinnäytetyön kirjallista osuutta, vaan olisi itsenäinen toteutus. Käsitteellisessä varastossa varastoimisella ja varastoitumisella voisi olla itseisarvoista merkityseroa, mikä tullee merkitsemään laajempaa skaalaa kuin opinnäytetyöni keskittyminen maalattuihin tunneliteoksiin. Syventäisin havainto- ja kokeilunäkymää vieläkin materiaalikeskeisempään suuntaan. Mahdollisesti löytyisi polkuja myös dialogiin.

Omaehtoainen kokemus ajasta ennen Internetiä ja nyt tietotekniikan ympäröimänä omia verkkosivuja pohtien huomaan varastoimisen ja varastoitumisen ajankohtaisemmaksi ja konkreettisemmaksi käsitepariksi kuin vielä hetki sitten olisin voinut tulla edes ajatelleeksi.

Kotisivut minulla on ollut v. 2008 lähtien, mutta nyt ajatteleman nettisivusto olisi jotain muuta. Kotisivujeni 16 vuotisen "historian" myötä olen mielessäni pohtinut nettisivujen erilaisia merkityksiä. Pohtimiseen on tuonut uudenlaista syvyyttä, kun palveluntarjoaja lopetti pari vuotta sitten kotisivutoiminnan vanhentuneen tekniikkansa vuoksi. Siirsin tuolloin kotisivuni toiseen paikkaan. On ollut mielenkiintoista seurata, miten eri tavalla hakukoneet ovat siirron jälkeen sivustoon sisältyvää tietoa löytäneet. Samalla on tullut mietintään, mitä edes tarvitsee löytää, ja kenen, tai mikä on itselleni merkityksellistä varastoa.

Edellä kertamani luentomuistiinpano oli ollut omin käsin varastoituna kaappini hyllyllä vuosikymmeniä ja on suunnilleen samassa paikassa edelleenkin. Opinnäytetyöni julkaisun jälkeen tulee vuosikymmenten takaisella luennolla kuulemani miete (kuva 56) olemaan muidenkin luettavissa. Digitaalisenakin se on edelleen tietoisesti varastoituna. Mutta monet vuodet se on ollut myös varastoituneena. Vaikka olisin heittänyt muistiinpanoni roskeen heti vuoden 1985 tentin jälkeen, se olisi kuitenkin ollut varastoituneena jossain muistissani, ja ilman että olisin itse asiaan tietoisesti vaikuttanut suuntaan tai toiseen.

Opinnäytetyöni teososuus on ollut pohtia, mitä digitaalisiksi kollaaseiksi luonnehtimani teososuus tulisi käytännössä olemaan. Lopputulemana on ollut varastoimis- ja varastoitumis-pohdintaa. Kehkeytymässä olevalle nettisivulle on jo hankittuna domain eli verkko-osoite: varikkovarasto.fi.

Kuva 57. *Varikkovarasto.fi* -domain ja työnimi digivarastolle eli nettisivustolle.

Varikko -mielleyhtymä viittaa leikkimielisesti formulamaailmaan. Se symboloi, kuinka katu-taiteen taiteellinen ylläpito on aina ns. vaiheessa: varikolla saatetaan joutua piipahtamaan – vaiko varikko piipahtaa kohteessa – ja materiaalitkin ovat monimuotoisemmassa käytössä ja kulutuksessa kuin ns. normiajossa.

11 Synteesi tähänastisesta

11.1 Paikkasidonnainen opinnäytetyö

Opinnäytetyöni tekstiosuutta voinee sanoa paikkasidonnaiseksi. Kaikki ylläpidon esimerkkikohteet sijaitsevat samalla paikkakunnalla, ja myös monet taiteilijoista ovat paikkakuntalaisia, kuten itsekin.

Olen tehnyt ylläpitotyötä kyseisen paikkakunnan määräaikaisena, monivuotisena kausityöntekijänä. Fokus on ollut taiteilijoiden tekemän ylläpidon erityisluonteen näkyväksi tekeminen jo entuudestaan vuosia seuraamissani kohteissa. Varikkovarasto.fi -sivuston paikkasidonnaisuus tulee olemaan viitteellisempää, ja sivustosta on muotoutumassa itsenäinen kokonaisuus.

Vuodesta 2008 vuoteen 2024

Vuosi 2008 näyttää olleen monella tavalla merkityksellinen paikkasidonnaisuuden kontekstissa, mitä ennen aineiston mieleen palauttamista ja kirjoitustyötä en olisi tullut ajatelleeksi. Vuonna 2008 lopetteli naapurissa Helsingin Stop Töhryille -hanke. Myyrmäenraitilla poistettiin kahdesta tunnelista raitin ja tunneleiden kunnostuksen yhteydessä luvalliset koululaisten maalauskokonaisuudet. Seinänkorkuinen istuva nalle on ollut nyt pois jo 16 vuotta, silti moni muistaa sen edelleen. Myyrmäenraitin pohjoisessa päässä taiteilija huolsi slammaten samaan aikaan yhdessä kaupungin työntekijöiden kanssa kolme tunnelia käsittävän ympäristöteoksensa, jonka tuolloin vaiheissaan olleet hiekkapuhalletut pinnat tallentuivat kameraani ja jo luvussa 4.2 mainitsemani PowerPointiin, josta vielä muutama sana:

Osallistuin 2008 verkkojulkaisukurssille, johon kuuluvana työharjoitteluna tein tuolloiselle Vantaan kunnossapidolle PowerPoint -esityksen. Olin jo vuosia ylläpitänyt omaa tunneliteostani, joten Vantaan kunnossapito tuli heti mieleeni mahdollisena harjoittelupaikkana. Esiityksen nimen ”Taidetta Vantaan silloissa” sekä yksittäisten diojen tekstit sain kunnossapidon laatimasta listasta. Luvun 4 alaluvuissa käsitellyistä kohteista mukana kyseisessä PowerPointissa olivat Pähkinärinteen akk, Uomatien alittavat slammatut tunnelit, Hakunilan horoskooppi muuri (ks. kuva 31 kuvattu 2008) sekä vuodelta 2003 kuvataidekoululaisten kohde, joka poistettiin ylläpitoesimerkkinä olleesta Heureka akk:sta yhdessä sen päällä olleen vuoden 2014 maalauksen kanssa, (luku 4.4). Mukana oli myös kolme muuta edelleen olemassa olevaa sekä kolme muilla teoksilla korvattua teosta, yhteensä 12 kohdetta.

Itselleni merkityksellinen tapahtuma vuoden 2009 alussa oli osallistuminen taiteilijoille suunnattuun useita päiviä kestäneeseen Rymy -nimellä kulkeneeseen koulutustilaisuuteen

Taideteollisessa korkeakoulussa, joka vielä tuolloin sijaitsi Helsingin Arabiassa. Sain kursilla kannustusta hakea pintakäsittelyalan opintoihin kuvataiteilijana, ei siis ammatinvaihtajana.

Tekemisen tarkastelu samojen paikkasidonnaisten teosten kautta sekä vuoden 2008 että vuoden 2024 tilanteessa ja myös oppimisen kontekstissa on ollut tahattomuudessaan perin juurin arkista paikkasidonnaisuutta, vaikka ei kenties ihan tavallista.

Katutaide- ja tapahtumatyömaat työnä

Se kuinka halukkaita ja sitoutuneita monet kuvataiteilijat, graffitimaalarit mukaan lukien, ovat teostensa ylläpitoon olleet, saa miettimään, että katutaiteen hetkellisyyden korostaminen saattaa poiketa monien toimijoiden aikakäsityksistä. Kuinka paljon on sitä, että kohteet halutaan vaihtelunhalun vuoksi kiertoon? Vaiko sitä, että kohteita on rajallisesti? Vaiko sitä, ettei ylläpidettävyydestä tiedetä? Opinnäytetyöni tekstiosuus on pureutunut ylläpitoasioihin systemisemmin, kuin ilman opinnäytetyöni teosidean kehittelyä olisi voinut olla mahdollista.

On mahdollistunut miettiä tilanteita, jotka hämmentävät käytännön kenttätöissä, kuten että (katu)taiteilija saattaa päästä saattelemaan kohteen viimeiseen loistoonsa – visuaalisesti kenties näyttävimpäänsä – vasta juuri ennen puskutraktoria. Toisaalta tavalliseen arkikohteeseen saatetaan vuosi vuoden perään tilata pintarakennetta rapauttavaa puhdistusta lisäämättä kertaakaan pintoja suojaavaa maalia. Tällaisista arkikohteista esimerkkinä voisivat olla lähiliikenteen juna-asemien teknisten tilojen epäsiistit ovet:

HS:n toimittaja ihmetteli joitain vuosia sitten Korson aseman ovia:

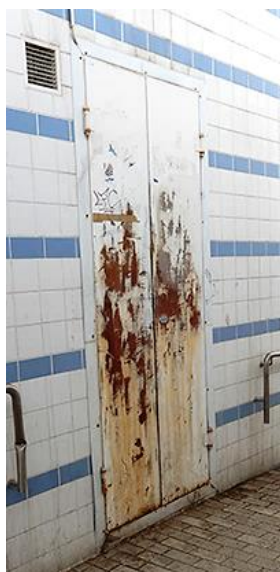
Pala slummiä keskellä Korsoa: Miten aseman ovet ovat päässeet näin ruokottomaan kuntoon? (Sirén. 16.4.2019).

Artikkelissa kysyttiin kahdesta oviparista (kuvakoosteet 58 ja 59). Niistä toisen ylläpito kuuluu Vantaan kaupungille ja toisen Väylävirastolle. Mikäli Vantaan ylläpidettävät ovet ovat alkuperäiset, niin ne ovat 70-luvulta ja päivystäneet paikallaan jo yli puoli vuosisataa. Säätösäilytys, kenties suolan kera, on edesauttanut paikoin karmien ja ovien ylä- ja alaosien ruostumista puhki. Sellaista pintaa ei enää maalilla korjata.

Väyläviraston pariovet sijaitsevat 2000-luvun alussa valmistuneessa pohjoisessa rampissa. Toisin kuin Vantaan ovissa, Väyläviraston pariovissa pahimmassa kunnossa olivat toimittajan vieraillessa ovien keskiosat. Ränssistymisen lienee pelkästään aiheuttanut toistuva tönnyrypuhdistus ilman että olisi lisätty pintaa suojaavaa maalia. Väylävirasto huoli ovensa HS:n artikkelin jälkeisenä kesänä 2020, kuten artikkelissa lupasikin.

Kooste 58. HS:n artikkelissa mainittu Vantaan ylläpitoon kuuluva ovipari ja oikealla yksityiskohtia. Ovikuva on tältä kesältä 2024, mutta ovet lienee olleet tuollaisina jo vuosikymmeniä. Oviparista on kuvia vielä myöhemmin luvussa 11.2.

Kooste 59. Väyläviraston ylläpitoon kuuluvat ovet. Niitä on pesty, vaikka vas. kuva vuodelta 2018 näyttää, että pesut ilman maalilisäystä eivät ole tehneet hyvää. Sittemmin huollossa v.2020 on lisätty valkoista maalia. Kuvassa oikealla on tilanne 5/2024, eli muutama vuosi huollon jälkeen. Valkoinen pinta näyttää edelleen ehjältä.

Taiteelle on osoitettu monenlaisia käyttökohteita, kuten sähkökaappeja, tunneleita, julkisivuja, muureja, ... ja kuten aikaisemmin totesin, päästetään taiteilijat viimeistään irrottelemaan juuri ennen puskutraktoria. Mutta mitä tarvittaisiin, jotta taiteellinen ylläpito otettaisiin suurelle kulutukselle ja ilkeimmille alttiissa kohteissa nykyistä tietoisemmin osaksi kohteen arkipäiväistä ylläpitoa, ei vasta viimeisenä keinona?

Korson aseman kaltaisia teknisten tilojen ränsistyviä ovia on muillakin asemilla. Taiteellinen ylläpito olisi kauaskantoisempi vaihtoehto liian pitkälle huoltovälille, kuin myös siistimiskeino pinnoille, joita kutsutaan huoltovapaiksi, mutta jotka eivät sitä töhrinnän vuoksi ole.

Luvussa 6 kerrottu Helsingin apulaispormestarin graffiticasa sijoittui Väyläviraston kohteeseen, mutta Vantaan puolella. Vantaan kaupungininsinööri kommentoi tuolloin tuoreeltaan:

Jos apulaispormestarille iskee vielä vimma maalailta, niin eiköhän sellainen paikka löydy”. (Jääрни & Tihilä. 26.6.2023. Uusimaa / Yle).

Kommentista tulee tässä yhteydessä mieleen kaksi asiaa: Luvussa 5.1 avattu periaatteellisen luvan ja kadunkäyttöluvan välinen aikaikkuna. Olisi hyvä, jos kunnilla olisi ennalta mietittyinä mahdollisia kohteita ylläpidon jatkuvuuden näkökulmasta.

Toiseksi kommentista tulee mieleen, että kaupungininsinööri tarkoittanee betonista alikulutunnelia tai muuria. Mutta monien graffitimaalareiden käyttämät liuotinhenteiset spraymaalit sopisivat erinomaisesti metallipinnoille, kuten oviin. Pulmaksi voi muodostua, että rakentamisessa direktiivit ohjaavat vähäpäästöisiin materiaaleihin, jolloin kyseiset tuotteet saattavat olla tilaajan kenttäväelle outoja ja mahdollisine vaatimuksineen vieraita, vaikka ovatkin taidetyössä käytössä. Jos taiteilija tarvitsisi dialogia tilaajan kenttätöntekijöiltä, voi yhteistyötä olla puolin ja toisin epäsuhtaista tehdä, mikäli jommankumman tai molempien käytännöt, koulutus tai työhön perehdytys ei siihen valmenna. Harrastustyönä tehtäessä käytäntöjen välinen kuilu voi olla vähintään hämmentävä.

Taiteilijoiden olisi hyvä tietää eri kenttätoimijoiden käytännöistä, mutta myös jakaa tietoa ja kehittää taidetyömaakäytäntöjään sekä tiedostaa käytäntöjen rajapintoja. Kertyvä materiaalikokemus olisi hyvä voida kanavoidsa hyödyttämään muitakin taiteilijoita. Olen saanut pyynnöstäni tilata vuonna 2016 ilmanlaadunmittausta graffitimaalauksen aikana, sekä ottaa pintamaasta näytteitä töhrypuhdistusten jälkeen. Muurien ja tunneleiden vanhoja pintoja on kartoitettu. Taiteilijoilla itsellään voisi olla halua selvittää käyttämiään tuotteita enemmänkin nimenomaan taide- ja tapahtumatyömaan näkökulmasta.

11.2 Varikkovarasto.fi:n hyllyjen välissä

Yksi opinnäytetyöni tekstiosuuden ja varikkovarasto.fi:n välimaastossa oleva asia on maalattuihin pintoihin kiinnitetyt julisteet ja tarrat. Luvattomien julisteiden ja tarrojen kiinnitys on nopeaa kuin spraytöhrintä. Teippi- ja julistemateriaali kulkee melko vaivattomasti mukana toisin kuin pintojen luvallisessa maalaamisessa tarvittavat maalipöntöt. Aihe on siten hämmentävä, että siinä missä spraytöhrin tekijät toimivat anonyymisti, julisteista ehkä voisi päätellä, kenen toimeksiannosta ne on levitetty.

Kuvakoosteessa 60 on tuorehko tarrainvaasio. Ilmiö yllätti alkuvuodesta 2023. Olen seurannut Kuninkaalan alikulun teosta vuodesta 2015 saakka ainakin kerran kesässä. Teos ei ole kuulunut työni puolesta seurattaviini, mutta teos on tehty kiinnostavalla pinnoitesysteemillä, joka itsessään on antigraffitituote. Mainitsin pinnoitteesta luvussa 6.

Kooste 60. Sisäänpääsytarrojen liima pureutuu tiukasti maalattuun alustaan ja voi irrotettaessa viedä pinnoitetta mukanaan.

Kooste 61. Vas. yksityiskohta tarroille nimenomaisesti tarkoitetun aidan etupuolelta ja oikealla aita takaa. Oik. yläreunassa pilkottaa tunneli, jonne tarraaminen on levittäytynyt.

Ilmoitin tarrainvaasiosta Heurekaan ja Vantaan kunnossapitoon. Tarrat katosivat, mutta viimeksi käydessäni syksyllä 2024 tarraamista jälleen oli. Tarrojen kiinnittäjät eivät ehkä tule ajatelleeksi, että tarrat vahingoittavat maalipintaa. Tarroilla töhrimistä saattaisi vähentää, mikäli tarra-aidan viereen tuotaisiin uusi tyhjä aita, tai jokin muu alikulkua houkuttelevampi tarra-alusta. Mikäli sisäänpääsytarrojen liimailun taustalla on käsillä tekemisen tai yhteisen kokemuksen tarve, niin sille voisi löytyä parempi kanava yhteisellä pohdinnalla.

Kuvakoosteissa 60 ja 62 jonkin verran näkyvien teosten taiteilijoilta en ole kysynyt lupaa, eivätkä kohteet ole kuuluneet koordinoituarkeeni. Minulla ei myöskään ole tietoa, onko, tai mitä, koosteen 62 näkyymiin suunnitteilla.

Yksityiskohtia tapahtumajulisteilla teipatuista laajan ja monia elementtejä käsittävän teoskokonaisuuden sinisistä pylväistä:

Kooste 62. Kuvat ovat tarkoituksella epätarkkoja, sillä ei ole tarkoitus yksilöidä tapahtumajulisteissa mainostettuja esiintyjä. Teippausjäljistä näkee, että teos on ollut suosittu mainosalusta. Oikealla on osa teoksen välittömässä läheisyydessä olevista seinistä. Niissä olisi luvalliselle julisteseinälle useita mahdollisuuksia.

Paluu Korsoon. Edellä esitetystä juontuu mieleen, että Korson aseman ovien ja myös mahdollisten tulevien uusien ovien ja ympäröivän seinän ulkoasuratkaisussa voisi ottaa ”tarrojenkiinnitysvimman” yhdeksi suunnittelun lähtökohdaksi (vrt. luku 4.2, kuvakoosteet 14–16).

Kooste 63. Vaihtuvat tapahtumajulisteet mielestäni elävöittävät ankeaa oviseinää, mutta lupaa niille ei ole.

Korson asemalla olisi runsaasti tyhjiä seiniä luvallisille julisteseinille.

Tunnelin käyttäjäskupolvet ovat omineet 70-luvun oviparille ymmärrettävän käyttötarkoituksen kiinnittäessään niihin vielä nykyäänkin julistetaidetta. Ovet ovat siten ikonisessa kunnossa, että ne tai seinän voisi jopa kehystää ja sallia oviin julisteet. Jos ovet joskus korvattaisiin uusilla, toivoisin, että nämä vanhat siirrettäisiin jonnekin, missä niihin voisi edelleen kiinnittää julisteita.

Yksi koordinoituyöni poikkeus on ollut kokeellinen tunneliteos, jonka ripustuksessa Korson asemalla sain ensimmäisessä määräaikaisuudessa v. 2015 olla mukana ja johon olen

tarvittaessa tilannut paikkauksia. Teos sopii materiaalinsa ja sijaintinsa vuoksi erinomaisesti viimeiseksi ylläpitoesimerkiksi ja luvun 4 alalukujen esimerkkien jatkoksi:

Kannattelevat kädet | Korson asema, valm. 2015 yhteisötaideteos | taiteilija Tuija Lindfors

Kuvataideopettajat ry palkitsi Tuija Lindforsin yhteisöteoksen Kannattelevat kädet vuonna 2016 Myötätuulta kuvataiteesta kunniakirjalla (11.3.2016.Kuvis ry).

Kuva 64. Teoksesta kertova teksti on raiteille menevän portaikon juurella.

Laminoituja pintoja on yli 160 jm. Seiniä kiertävä boordi on 45 cm korkea. Se kiertää seiniä sekä ulottumakorkeudella että katonrajassa. Teokseen kuuluu myös laminoituja pylviäitä.

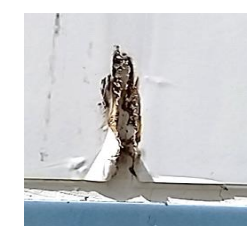
Suurin osa materiaalista on antigraffitilaminoitua.

Ympäröiviin seiniin nähden teosta on sotkettu vähän. Paikkausta on tarvittu, mikäli teosta on tarkoituksella vahingoitettu.

Tarrayritys on voinut valita paikkaustavan tilanteen mukaan, joko hakemalla aineistosta saman kohdan, tai muutoin sopivan.

Koosteen 65 ylimmässä kuvassa sovitetaan vihreää tulostettua paikkaa. Eniten on tarvittu helppoja, valkoisia paikkoja alimman kuvan kaltaisiin irrotusyrityksiin, jotka useimmiten ovat jääneet vain laitoihin.

Jonkin verran töhritään liimaamalla teoksen päälle tarroja. Ne eivät lähde pesemällä. Jos töhrintätarra on erityisen häiritsevä, sen päälle tilataan paikka.

Kooste 65. Erilaisia paikkaustilanteita

Kooste 66. Taitelija Lindfors järjesti v. 2015 asemalla yhteisöllisen pesutapahtuman, joka on tallennettu kuvina pylväisiin.

Teos on ollut paikallaan jo kohta kymmenen vuotta, joten nuorimmatkin piirtäjät lienevät jo täysi-ikäisiä. Alla on boordin käsikuvia. Ottamieni kuvien tekninen laatu ei tee oikeutta herkille ja ilmeikkäille piirroksille. Netissä on taitelija Tuija Lindforsin pdf-tiedosto, jossa on suurempia ja selkeämpiä kuvia (Lindfors. 2015. Kannattelevat kädet.pdf)

Kooste 67. Laminoituja, seiniin kiinnitettyjä käsipiirroksia. Piirtäjinä ovat olleet Vantaan kuvataidekoulun, Lumon lukion ja Korson koulun oppilaat.

Kuvattu ulottumakorkeudelta. Kaikki piirrokset eivät ehkä ole osuneet kuviin. Boordia on myös katonrajassa. Jos käsikuva rikotaan, tarrafirma on voinut laittaa tilalle minkä tahansa piirroksista tai etsiä saman.

(Alkuperäiset kuvatiedostot ovat tarrayityksellä sekä taiteilija Tuija Lindforsilla).

12 Yhteenveto

12.1 ...synteesi jatkuu

Opinnäytetyöni teososuus hahmottui pitkään kirjoitustyön taustalla. Mutta loppua kohden tilanne keikahti päinvastaiseksi varikkovarasto.fi -osuuden vallatessa ajattelun. Jo edellisen luvun oli tarkoitus olla yhteenveto, mutta salliessani itselleni laajentaa varikkovarasto.fi:n myötä näkymää, tuli aiheelliseksi muuttaa luvun nimi yhteenedosta Synteesi tähänastisesta -luvuksi, jolloin tämä luku 12.1 on nimeltään "...synteesi jatkuu".

Paikkasidonaisuus, joka vielä edellisessä luvussa oli keskeistä, jää vuorostaan taustalle. Se voisi viedä huomion hyvin olennaiselta, eli taiteilijoiden tekemiseltä. Tekemiseen katson kuuluvaksi valmistamisen ohella tekemisen ennen ja jälkeen teoksen, ja mahdollisuuden sijoittaa tekemisensä kokonaisvaltaisesti sosiaaliseen ja taloudelliseen kontekstiin ympäristöökään unohtamatta. YAMK:n luennoilla on sivuttu taloutta, kuten että ylläpidon rahoitus on teknisellä toimialalla. Silläkin on merkitystä, kuinka taiteilija pystyy suunnittelemaan tekemistään ja ajankäyttöään. Siinä taas auttaa, että toimintaan vaikuttavat asiat ovat tiedossa, jotta niihin voisi varautua ja parhaimmillaan myös vaikuttaa.

Mahdollisuus taiteellisen ylläpidon näkyväksi tekemiseen - ohi yksittäisten teosten - ja mahdollisuus edesauttaa ylläpitotyön kehittämistä ovat olleet kirjoittamisen päämotivaatio ja fokus. Työni on ollut uutta (luku 8). Ymmärtääkseni myös LAB:n v. 2022 aloittama julkisen taiteen YAMK-koulutus oli tuolloin Suomessa alkanut lajinsa ensimmäinen vuosikurssi. Toivon opinnäytetyöni tuovan hyödyllistä taustatietoa, kun yksittäiset taiteilijat suunnittelevat työtään ja ennakoivat omaa ja muiden ajankäyttöä.

Olen avannut tekstin sisällä käsitteitä ja sanoja, jotka voivat olla lukijalle vieraita. En ole laatinut erillistä listaa, koska toimenkuvani uutuuden vuoksi voisin haluta selittää joitain käsitteitä toisin kuin niitä on virallisesti määritelty. Tällöin selittäminen voisi vaatia enemmän tilaa ja toisenlaista paneutumista kuin listattujen käsitteiden avaamisella tarkoitettaneen. Useimmille käsitteille on netistä löydettävissä jo ns. viralliset määritelmät.

Kysyin tätä yhteenvetoa varten taiteellisesta ylläpidosta Microsoftin kehittämältä Copilot-tekoälyavustajalta. Sen mukaan taiteellinen ylläpito on kiinnostava ja vähemmän tunnettu termi. Katutaiteeseen Copilot ei sitä yhdistänyt, mutta arveli taiteellisen ylläpidon olevan tärkeä osa yhteiskuntaa. Copilot ei löytänyt julkaisua, jossa taiteellinen ylläpito -termiä olisi käytetty. (Microsoft Copilot. 3. ja 10.11.2024.)

Olen arvostanut, että työlleni Vantaan Kadut ja puistot palvelualueeseen kuuluvassa kunnossapidossa nähtiin tarvetta (mm. luku 8.1), ja että sain tehdä tarpeelliseksi näkemiäni

erityistehtäviä, kuten olen useassa kohtaa maininnut. Opinnäytetyöni laatimista olisi saat-
tanut helpottaa, ja vaikuttaa painotuksiin, mikäli työsuhteissa laatimistani raporteista olisi
ollut netissä jotain, mihin viitata. Voisin olettaa, että muillakin aloilla on uutta työtä, jonka
tekijöiden olisi hyvä jakaa keskenään näkemyksiään. Tällä tarkoitan esimerkiksi luvussa 8.2
pohtimiani ”itseisarvoisia määräaikaikaisuuksia” ja niiden ”itseisarvoisia välikausia”. Tässä
näen oman työni kannalta luonnollisena jatkumomahdollisuutena työn alla olevan Varikko-
varasto.fi -nettisivun suunnittelun.

Vuosien mittaan olen tehnyt materiaaleista havaintoja ja kokeiluja, joita mielelläni työstäisin
ja kokoaisin yhteen. Toivon, että taiteilijoiden materiaalitekniset kokeilut ja havainnot saisi-
vat joskus nurkkauksen tai ”temmellyskentän” esimerkiksi jonkin Rakennustieto Oy:n yllä-
pitämän tietokannan yhteydessä. Kertynyttä aineistoa voisi vuoden parin välein tarkastella
esimerkiksi seminaarin kaltaisella laajalla joukolla.

Synteesi tähänastisesta -luvussa (luku 11) ja luvun 5.2 työmaajärjestelyjä koskevissa poh-
dinnoissa on asioita, joita taiteilijoiden olisi hyvä ottaa puheeksi ja kehiteltäväksi, kuten eh-
dotus katutaidetta koskevasta osiosta Väyläviraston Tieturva 1:n koulutusaineistoon.

12.2 Hiljainen tieto ja ruohonjuuritaso

Kun koronapandemian aikana etätöön uutuudenviehätys tai oudoksuminen olivat suurim-
millaan, ihmettelin mielessäni, ettei taiteilijoilta kysytty ajatuksia etätööstä tai itsensä johta-
misesta, vaikka ne ovat aina olleet laajasti taiteilijoiden arkipäivää. Toisaalta jo ennen ko-
ronaa Teamsin ja Zoomin kaltaiset yhteistyöalustat mahdollistivat palkansaajille sellaista
itsenäisyyttä ja ”laiturin nokalla” etätöyskentelyä, minkä on ennen saatettu katsoa kuuluvan
vain yrittäjille.

Koronan jälkeen Itsensä johtamisesta keskustelu on vaihtunut läsnäolotyön hyvien puolien
esiin tuomiseen. Lukuun 8.2, jossa kerroin toimenkuvastani kunnossapidon kausityönteki-
jänä, olisi ollut paikallaan laittaa muutama sana hiljaisesta tiedosta. Jokaisella on merkityk-
sellistä hiljaista tietoa. Hiljaiselle tiedolle on tyypillistä, että se voi jäädä kokonaan välitty-
mättä, ellei tiedon haltija ole sitä itse sopivassa asiayhteydessä kertomassa. Määräaikaaisilta
tai määräaikaaisille tietoa voi jäädä välittymättä siksikin, jos tiedon merkitystä tai edes sen
olemassaoloa ei puolin eikä toisin tiedosteta.

Rahaliikennettä koskeneen luvun 9 loppuun laitoin maininnan tuoreesta vuokratyökoke-
muksestani. Kokemus on sulatteluvaiheessa. Sulatteluvaiheella tarkoitan jotain samaa kuin
etätöön vastapainona peräänkuulutettu läsnäolotyön suoma mahdollisuus

kokemusvarastojen järjestämiseen, täydentämiseen ja jakamiseen. Dialogia ja hiljaisen tiedon äärelle pääsyä tarvitsisivat määräaika-, vuokra- ja silpputyötä tekevät myös toisiltaan.

Luin tätä lukua varten kursorisesti joitain tekstejä hiljaisesta tiedosta. Hahmottui käsitys ikään kuin ”puolihiljaisesta tiedosta”, jolle on työyhteisössä mahdollista luoda kanavia. Toinen lähestymiskulma esittää hiljaisen tiedon välttämättömänä sisään rakentuneena keino-
nona, jolla tiedostamattaan kukin järjestee kokemusvarastojaan.

Hiljaisen tiedon käsitteen on luonut Michael Polanyi jo 1960-luvulla. Hänen kehittämässään teoriassa on kaksi tietoisuuden tilaa: keskitetty tietoisuus ja sivutietoisuus. Siinä käsiteltävä asia on tarkasti tiedossa keskitetyssä tietoisuudessa, mutta asiaan liittyvä hiljainen tieto on sivutietoisuudessa. Oleellista Polanyin teoriassa on, että hiljainen tieto on muodossa, jota on mahdotonta pukea sanoiksi tai edes tiedostaa. (Virtanen 2006, 6.) Tietojenkäsittelyaiheisen pro gradu -tutkielmansa 'Hiljaisen tiedon ongelma – kuinka hiljaista hiljainen tieto on?' loppuyhteenvedossa Ilkka Virtanen pohtii hiljaisen tiedon olevan tiedostamattomuudessaan äänetöntä tietoa, ei siis edes hiljaista (Virtanen 2006, 69–70).

Kuvataiteilijana kiinnostaisi asettaa hiljaisen ja äänettömän rinnalla näkemiseen liittyvää sanastoa. Pohtia, mikä vastaisi hiljaista? Miten sitä havainnoisi? Mihin asettuisi värien keskinäinen vuoropuhelu? entä suhteessa havainnoijaan? entä jälkikuvat...

Kun mietin luvussa 10 hivenen kriittisesti, onko laiskuus aina osuva luonnehdinta Kahnemanin nimeämälle ajatusjärjestelmälle 2, mietin, olisiko hiljainen tieto eräänlainen ”aikaisempien noteerausten tiivistymä” tai ”välittäjäaine”, joka korreloi suuntaan, jos toiseenkin sisäisen tai ulkoisen dialogin ja aistien myötävaikutuksesta. Toiset ihmiset omine hiljaisine tietoineen... inspiroituminen...

Tätä kirjoittaessani Varikkovarasto.fi -sivuston laatiminen on meneillään. Ajatus totaalisen tiedostamattomasta hiljaisesta tiedosta antaa uutta merkitystä kokemalleni ajatuksen tahmeudelle (luku systeemisyydestä 2.4). Ajoittainen hyytyminen saattaakin tuntua merkitykselliseltä, jopa kiehtovalta.

Lähteet

- Colchester J. 23.8.2019. Viheliäisten ongelmien ratkaiseminen systeemiajattelulla. Sitra Viitattu 7.10.2024. Saatavissa <https://www.sitra.fi/blogit/viheliaset-ongelmat-systeemiajattelu/>
- Graafinen maisema. 2015. A. Kujalan suunnittelema teos. Wikipedia. Viitattu 7.10.2024. Saatavissa https://fi.wikipedia.org/wiki/Graafinen_maisema
- Eduskunnan oikeusasiamiehen ratkaisiasiakirja. 15.5.2017. EOAK/1206/2016. Viitattu 7.10.2024. Saatavissa <https://www.oikeusasiamies.fi/r/fi/ratkaisut/-/eoar/1206/2016> (myös 2016 (oikeusasiamies.fi))
- Elastiset betonipinnoitteet. [StoCryl RB](#) /Sto Finexter Oy) sekä [weber 772 Elastinen akryylimaaali \(fi.weber\)](#) / Saint-Gobain Finland Oy / Weber
- Graffitit palaavat siltojen alle. 20.2.2013. Kaupunki/Helsingin Sanomat Viitattu 7.10.2024. Saatavissa <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000002614957.html>
- Helsingin kaupungin nuorisoasiainkeskus / Katutaiteen pelisääntöryhmän raportti 30.11.2016. Viitattu 7.10.2024. Saatavissa [972395a9326029974ba773bcd9676ba942addf60.pdf \(hel.fi\)](https://www.helsinki.fi/media/972395a9326029974ba773bcd9676ba942addf60.pdf)
- Helsingin Stop töhryille -hanke [Stop töhryille – Wikipedia](#)
- Holappa M. 29.6.2023. Miten yhden graffitin poisto voi maksaa 3 500 euroa? Väylävirasto vastaa / Helsingin Sanomat. Viitattu 7.10.2024. Saatavissa <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000009687951.html>
- Juntunen K. Etelä-Saimaa17.4.2023. Vastaa kyselyyn | Oletko hypännyt lautaa, twistiä, narua tai ruutua...Viitattu 7.10.2024. Saatavissa <https://www.esaimaa.fi/urheilu/5867122>
- Jäämeri H. 2009. Taide ja töhryt. Suomen Kuvalehti 47/2009, s.50–54. (Linkki artikkeliin taiteilijakirjani kautta: Viitattu 7.10.2024. Saatavissa https://tekemisenteos.fi/taide_ja_tohryt_artikkeli.pdf tai https://tekemisenteos.fi/muuttuva_alikaytava-maalaus.html)
- Jäärni C ja Tihilä K. 26.6.2023. Vantaan seinään saa luvalla maalata graffitin:”Jos apulaispormestarille iskee vielä vimma maalaillla, niin eiköhän sellainen paikka löydy” (Uusimaa / Yle). Viitattu 7.10.2024. Saatavissa <https://yle.fi/a/74-20038447>
- Kahneman, D. 2012. Ajattelu, nopeasti ja hitaasti. Suomentanut Kimmo Pietiläinen. Helsinki. Terra Cognita Oy

Katutaidemaalaus yleisellä alueella -yleisohje. 2016. Ohjausryhmä: Anttila J, Keskinen H, Saanio P, Westlin H. / Vantaan kaupungin kuntatekniikan keskus

Katutaiteen pelisääntöryhmän liite: Asiantuntijahaastattelut. Viitattu 7.10.2024. Saatavissa https://www.hel.fi/static/public/hela/vipa11010VH1J_Kaupunginjohtaja-J/Suomi/Paatos/2017/Kanslia_2017-04-19_Kj_35_Pk/D46E00F3-3724-CF6F-84AF-591640B00000/Liite.pdf tai [Liite.pdf \(hel.fi\)](#)

Kuvanvapaus -näyttely. 2.6.-15.8.2020. Vantaan taidemuseo Artsi. Viitattu 7.10.2024. Saatavissa [Kuvanvapaus — Vantaan taidemuseo Artsi \(artsimuseo.com\)](#)

Kuvis ry. 11.3.2016. Viitattu 31.5.2024. Saatavissa [Kannattelevat kädet sai Myötätuulta kuvataiteesta kunniakirjan 2015 - Kuvataideopettajat KUVIS ry](#)

Lehtinen L., Orell H., Frei Zimmer Oy. 2022. Aviapoliksen taiteen yleissuunnitelma. 11 (tavoitetasot); 39 (huoltokirjasta). Tilaaja Vantaan taidemuseo Artsi. Viitattu 14.11.2024. Saatavissa [Aviapoliksen+taiteen+yleissuunnitelma.pdf](#)

Lindfors T. Viitattu 7.10.2024. Saatavissa [KANNATTELEVAT-KÄDET.pdf \(kuvis.fi\)](#)

Lupapiste.fi viitattu 18.12.2024. Saatavissa <https://www.lupapiste.fi/login/fi>

Microsoft Copilot. (2024). Käytetty 3. ja 10. marraskuuta 2024 osoitteessa <https://www.microsoft.com/copilot>

Myyrmäki-liike <http://www.myrtsi.fi/index.php/toiminta/katutaide>

Rakennustieto Oy [Rakennustieto](#)

(Vuonna 2014: RT 01-11147, (sisältää Infra 071–710230 ja SIT 00-610098). Sen korvaa vuonna 2021 julkaistu RT 103380).

RT 103380. Taide rakennushankkeessa -ohjekortti. 2021. sivu 5. Rakennustieto

Ramsay J. 2020. Kuvanvapauslehti s. 11–13. Viitattu 7.10.2024. Saatavissa [kuvanvapaus_lehti_lowres.pdf \(squarespace.com\)](#)

Saanio, P. 2005. Tekemisenteos-taiteilijakirja (ISBN 952-91-8894-3). (Taiteilijakirja sisältyi Uudenmaan taidetoimikunnan vuoden 2005 UUTTA taiteilijaprojektiin).

Saarinen E. 2021. Linkki kurssikokonaisuuteen: [Esa Saarinen luennoi viimeisen Filosofia ja systeemiajattelu -kurssin professorina alkaen 27. tammikuuta – luentoja on katsottu ja kuunneltu yhteensä jo 800 000 kertaa | Aalto-yliopisto](#)

SAV Taidekollektiivi, (aikaisemmin Street Art Vantaa tai SAV) [SAV Taidekollektiivi](#)

Sirén J. 16.4.2019. Pala slummiä keskellä Korsoa: Miten aseman ovet ovat päässeet näin ruokottomaan kuntoon? /kaupunki, Vantaa. Helsingin Sanomat). Viitattu 7.10.2024. Saatavissa <https://www.hs.fi/kaupunki/vantaa/art-2000006073670.html>

Trivial, 18 taiteilijan näyttely Helsingin Taidehallissa.1987. 15 (näyttelyluettelo (ISBN 951-99831-0-4).

Vantaa / Katujen ja puistojen luvat. Saatavissa [Katujen ja puistojen luvat | Vantaa](#)

Vantaan taidemuseo ARTSIn kokoelmapoliittinen ohjelma 2022. 22; 33. Viitattu 7.10.2024. Saatavissa [Artsi kokoelmapoliittinen ohjelma 2022.pdf \(squarespace.com\)](#)

Virtanen Ilkka. 2006. Hiljaisen tiedon ongelma – kuinka hiljaista hiljainen tieto on? ProGradu. Tampereen yliopisto. viitattu 7.10.2024. Saatavissa [gradu01163.pdf \(tuni.fi\)](#)

Väylävirasto. Tieturva 1. Viitattu 18.12.2024. Saatavissa <https://vayla.fi/palveluntuottajat/koulutukset/tieturvakoulutukset>

Väyrynen E. Kehäradan taide on vuoden 2015 Ympäristötaidekohde. Betoni 1/2016Viitattu 7.10.2024. Saatavissa [BET1601_56-59.pdf \(betoni.com\)](#)

Teosesimerkit esitysjärjestyksessä:

Tytöt hyppää(vät) vistiä, Pähkinärinne |Vantaa v. 2000 – | taiteilija Pirjo Saanio (luku 4.2)

Ruusuvuorenpolun ylikäytävän muuttuva maalaus | Korso, Vantaa 2019 – | taiteilija Pirjo Saanio (luku 4.2)

Kotipesä, Noppa ja Minos | Louhela, Vantaa valm. 1996 | taiteilija Paula Holopainen (luku 4.3)

Heurekan akk | Tikkurila, Vantaa 2016 | SAV Taidekollektiivi (luku 4.4)

Louhelan akk | Louhelant. ja Vaskivuorent. risteys, valm. 2015 | SAV Taidekollektiivi (luku 4.4)

Raappavuorenpolun alikulku | Martinlaakso, Vantaa, valm. 2013 | SAV Taidekollektiivi (luku 4.4)

Myyrmäenraitin (Vaskivuorentien alittava) tunneli | nyk. teos valm. 2013 | tekijöinä Myyrmäki-liikkeen kokoama graffitiporukka ja lähikoulujen oppilaat (luku 4.4)

Horoskooppi muuri, yhteisöllinen teos | Hakunila, Vantaa, lähellä Kehä III:n liittymää. valm. 2000 | Allan Fib sekä Vantaan ystävyyskaupunkivierailijana Namibian Windhoekista saapunut taiteilija Alpheus Mvula (luku 4.4)

Graafinen maisema | Keimolan ja Kivistön välissä kuuden Väyläviraston tunnelin muodostama kokonaisuus, valm. 2015 | Suunnittelu Ari Kujala / WSP Design Studio | Toteutus Marru Jokela ja Heidi Toivanen. (luku 4.4.1)

Kannattelevat kädet | Korson asema, valm. 2015 | Yhteisötaideteos, taiteilija Tuija Lindfors (luku 11.2)

Edellä mainituilta taiteilijoilta / ryhmän edustajalta on kysytty lupa teostensa näyttämiseen töhrityinä.

Kuvat:

Kuvat ovat ottamiani © Pirjo Saanio, lukuun ottamatta seuraavat kuvat:

Kuva 4: kollaasissa valokuva lautahyppelystä, 1950-luku: Teuvo Kanerva, Historian kuvakokoelma, Museovirasto

Kuva 24: Heureka-ak:n ylläpitoraportista 2021 / SAV Taidekollektiivin

Kuva 27: HÄVETKÄÄ! -graffiti.2016. taiteilijat Hende ja Deos. kuvaaja Olli Berg

Kuva 44: Katutaidemaalauksen yleisellä alueella – yleisohjeen kuvitusta sivuilta 6 ja 7. Vantaan kaupungin kuntatekniiikan keskus.2016, (nykyisin Kadut ja puistot -palvelualue).

Kuvat 53–54: organisaatiokaavioita, saatu 26.3.2024. Kunnossapidosta / Kadut ja puistot / Vantaa

Asiatarkistuksia:

Luvun 5.1 on asiataristanut 3.5.2024 katuvalvontapäällikkö Jukka Anttila. Luvat ja valvonta. Kadut ja puistot. Kaupunkiympäristön toimiala. Vantaa

Luvussa 5.2. olevaan kuvaan 45 liittyneet rivit * – * on asiataristanut 20.9.2024 Lupapalvelun asiakaspalvelu. Luvat ja valvonta. Kadut ja puistot. Kaupunkiympäristön toimiala. Vantaa

